

ปัจจัยการสร้างคามเข้มแข็งของกลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ธนวรรณ ชินชัยวุธ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ธนวรรณ ชินชัยวุธ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2562

STRENGTHENING FACTORS FOR THE SUEA KOK(REED MATS)

GROUP OF COMMUNITY ENTERPRISES:CASE STUDY

OF BAN HUN FAI, ERAWAN SUB-DISTRICT,

ERAWAN DISTRICT, LOEI PROVINCE.

BY

ACTING SUB.L.T. THANAWAN CHINCHAIWUT

THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT

OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

IN THE PROGRAM OF

INTERGRATED LOCAL DEVELOPMENT

FACULTY OF GRADUATE STUDY

LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)

2019

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื้อก ผู้วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
ผู้วิจัย	ว่าที่ร้อยตรีหญิง ธนวรรณ ชินชัยุทธ
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒนะ

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....	ประธานกรรมการ (ดร.สุชาติ ศรีขันธ์)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีปริญญา รูปกระจ่าง)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) (ดร.เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒนะ)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา) (รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา) (ดร.สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์)
ลงชื่อ.....	เลขานุการ (อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง

ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเลือก
กู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ
อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ชื่อผู้เขียน

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ธนวรรณ ชินชัยวุธ

ชื่อปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

ปีการศึกษา

2562

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ดร.เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย 2) แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเลือกกู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย และ 3) ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำการวิจัยระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2562 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 20 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

ความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตามหลักการ 5 ก. ดังนี้ 1) กลุ่ม/สมาชิก พบว่า กลุ่มทอเลือกกู่ ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2556 การรวมกลุ่มโดยธรรมชาติ การจัดตั้งกลุ่มยังไม่ชัดเจน 2) กรรมการ พบว่า มีคณะกรรมการ บริหารงาน 6 คน และกรรมการ 9 คน รวม 15 คน สภาพปัญหาทางกลุ่มยังไม่มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ คณะกรรมการไม่ทราบบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และการดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร 3) กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มยังไม่มีเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร 4) กองทุน พบว่า เป็นการทอเลือกกู่ไว้ในครัวเรือนยังไม่มีกำหนดจำนวน และการลงหุ้นแต่อย่างใด 5) กิจกรรม พบว่า เป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน สมาชิกยังขาดองค์ความรู้ด้านการทอเลือกกู่เป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น หมวก ตะกร้า และผ้าผืน ด้านการผลิต เน้นการ

จัดการทุนชุมชนเป็นหลัก ด้านการตลาด กลุ่มไม่ชำนาญเรื่องการตลาด และด้านภาคีเครือข่าย กลุ่มขาดการบูรณาการทำงานร่วมกัน

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ดังนี้ 1) กลุ่ม/สมาชิก ควรมีการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นกิจจะลักษณะ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และมีสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสม 2) กรรมการ ควรมีโครงสร้างที่ชัดเจน ได้แก่ ประธาน ที่ปรึกษา รองประธาน เลขานุการ เภรณูญิก ประชาสัมพันธ์ การตลาด และกรรมการ 3) กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม พบว่า ควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน มีความเป็นปัจจุบันและทันสมัย 4) กองทุน พบว่า ควรมีการลงหุ้นของกรรมการขั้นต่ำหุ้นละ 100 บาท ควรมีการหักผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 และควรมีสวัสดิการให้แก่กรรมการและสมาชิก และไม่ควรกู้ยืมเงินจากหน่วยงานต่าง ๆ 5) กิจกรรม พบว่า ควรได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ด้านการผลิต ควรเน้นวัตถุดิบในชุมชน ส่งเสริมการปลูกต้นกกในครัวเรือน การผลิตให้ได้คุณภาพไม่เน้นปริมาณ และมีความปลอดภัย ด้านการตลาด ควรจำหน่ายสินค้าเสื่อกกทางตลาดหมู่บ้าน ตลาดในชุมชน และตลาดนอกชุมชน และประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง โน้ต เพชบุ๊ก และอินเทอร์เน็ต ด้านภาคีเครือข่ายควรได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพผล

ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย พบว่า ด้านการบริหารงาน มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ กองทุน กฎระเบียบข้อบังคับ และกิจกรรมของกลุ่ม ด้านการบริหารคน มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ กรรมการ สมาชิก และคนในชุมชน และด้านการบริหารผลประโยชน์ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ ผลประโยชน์ต่อสมาชิก ประโยชน์ต่อกลุ่ม และประโยชน์ต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะ ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลหลังจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการแปรรูปเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และควรมีการวิจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ : ปัจจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็ง เสื่อกก วิสาหกิจชุมชน

Abstract

Thesis Title	Strengthening Factors for the Suea Kok (Reed Mats) Group of Community Enterprises: Case study of Ban Hua Fai, Erawan Sub-district, Erawan District, Loei Province.
Researcher	Acting Sub.Lt. Thanawan Chinchaiwut
Degree	Master of Arts
In the Program of	Intergrated Local Development
Year	2019
Principal Thesis Advisor	Dr.Chaloemkiat Suwanwattana

The objectives of this research were to 1) study the history and the learning process in order to develop the Reed Mat Group to Ban Hua Fai Community Enterprise 2) propose guidelines for organizing learning processes, integrating cooperation with relevant parties, including government, private sectors, local administrative organizations and the public sector, and 3) report the results of the development of the learning process for the development of Reed Mats to Ban Hua Fai Community Enterprise, Erawan Sub-district, Erawan District, Loei Province. This research was conducted during June-September, 2018. The samples were collected from interviews, observations, group discussions and workshops. Data were analyzed using content analysis method and presented in a descriptive manner. The research results are as follows:

Background and organization of learning process in order to develop the Reed Mat Group to Ban Hua Fai Community Enterprise in accordance with the 5 Kor principles as follows:

1) Groups / members: it was found that Reed Mat Weaving Group was founded in 2013 as anatural grouping and the group's formation was not clear, 2) The Committee: it was found that there were 6 Executive Board members and 9 members, a total of 15, the group's problems were not systematically managed, the Board did not know the assigned roles and responsibilities, and the operation was not as effective as it should have been, 3) Group rules and regulations: it was found that the group rules and regulations had not yet been written, 4) Funds: it was found that

weaving reed mats for household use has not been sold and shared in any way, 5) Activities: it was found that it is a mutual exchange of knowledge, the members still lacked knowledge in weaving reed mats into other products such as hats, baskets and curtains, production focused mainly on community capital management; for marketing, the group was not skilled in marketing, and for the network partners, the group still lacked integration and cooperation.

Guidelines for learning process management, integration of cooperation with relevant parties, including government, private sector, local government organizations and the public sector in developing the Reed Mat Group to Ban Hua Fai Community Enterprise as follows: 1) Groups / members: they should have a group to be set up as having clear objectives and have an appropriate venue for activities, 2) The committee: they should have a clear structure with the chairman, the advisor, vice president, secretary, treasurer, public relations, marketing and the committee members, 4) The Fund: it was found that there should be a minimum share of 100 baht per share, 10% of the profits should be deducted from the group and the welfare for committee and members, and should not borrow money from various agencies, 5) Activities: it was found that they should receive support from various organizations such as study trips, workshops and exchanging learning for each other, production should focus on raw materials in the community, promote the planting of papyrus in the household, quality production, not focusing on quantity, and safety in the market, reed mats should be sold through the village market, community market and non-community market, and publicize through LINE, Facebook and the internet; network parties should be supported with knowledge and budget for the learning process in order to develop a group of reed mats to be efficient and effective.

The result of the development of the learning process for the development of Reed Mat Group to Ban Hua Fai Community Enterprise showed that the administration has 3 indicators which are fund, rules and regulations, and group activities. In the aspect of human management, there are 3 indicators, namely, committee, members and people in the community, and in the management of benefits, there are 3 indicators, namely benefits for members, benefit to the group, and benefit to the community.

Suggestions: There should be collection of evaluation data after the workshop on the processing of reed mats into various products, and there should be research on community enterprise management to be strong and sustainable.

Key words: Strengthening Factors, Kok Media, Community Enterprise.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.เฉลิมเกียรติ สุวรรณวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ส่งผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสำเร็จ

กราบขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ดร.สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ดร.ทวิช บุญธิรักษ์ คณบดีบัณฑิตศึกษา ดร.สุชาติ ศรีธารณย์ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ศรีปริญา ฐปกระจ่าง ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์อัญมณี ชุมณี กรรมการและเลขานุการ ตลอดจนคณาจารย์เจ้าหน้าที่ทุกท่านที่อบรมสั่งสอน ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนางสำราญ รัตน์รองได้ ประธานกลุ่มทอเสื่อกก กรรมการ สมาชิก และชาวบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตลอดจนภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและมีส่วนร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ ถิ่นถิ่นที่ 3 ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบบูชาพระคุณบิดามารดา คุณพ่อเปรี๊ยะ ชินชัยวุธ คุณแม่ฉลอง เชนภูเขียว ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนครอบครัว ชินชัยวุธ ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจด้วยดีมาโดยตลอด ส่งผลให้สำเร็จการศึกษาเป็นมหาบัณฑิตด้วยความภาคภูมิใจ

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ธนวรรณ ชินชัยวุธ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	5
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
บริบทชุมชนบ้านหัวฝาย.....	8
แนวคิดกระบวนการเรียนรู้.....	14
แนวคิดการพัฒนากลุ่ม.....	22
แนวคิดเลื้อกก.....	35
แนวคิดวิสาหกิจชุมชน.....	44
แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	54
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	70
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบในการวิจัย วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย.....	72
ประชากร วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	73
การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
สถานที่ในการวิจัย.....	79
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	79
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	79
4 ผลการวิจัย	
ความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย.....	81
แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือระดับภาคที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย.....	97
ผลสำเร็จของการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย.....	116
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผล.....	122
อภิปรายผล.....	131
ข้อเสนอแนะ.....	141
บรรณานุกรม.....	143
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. สรุปสาระสำคัญ แนวทางปฏิบัติ และการเตรียมการจดทะเบียน วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.....	150
ภาคผนวก ข. สำเนาหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอสาตทอเสื่อ บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2”.....	154
ภาคผนวก ค. แนบสัมภาษณ์.....	158
ภาคผนวก ง. แนบสังเกต.....	166
ภาคผนวก จ. แนบสนทนากลุ่ม.....	167
ภาคผนวก ฉ. การอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	172
ภาคผนวก ช. ตารางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	173
ภาคผนวก ซ. ตารางแผนปฏิบัติการวิจัย.....	174

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ณ. ภาพประกอบการวิจัย.....	176
ประวัติผู้วิจัย.....	182

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

3.1. แผนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	78
3.2 ปฏิทินการปฏิบัติงานวิจัย เรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเลือกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษาน้ำห้วยฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย.....	79
4.1 ต้นทุนการผลิตเลือก.....	91
4.2 รายได้จากการจำหน่ายสินค้าเลือก.....	96
4.3 แผนปฏิบัติการการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือก ปี พ.ศ. 2561.....	105

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ป้ายบ้านหัวฝาย.....	9
2.2 แผนที่หมู่บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2.....	10
2.3 วัตถุประสงค์และส่วนประกอบการทอเสื่อกก.....	38
2.4 ขั้นตอนการย้อมสีกก.....	40
2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	71
4.1 การทอเสื่อกก.....	82
4.2 ผ้าจิด/ผ้าลายจิด.....	89
4.3 ด้นกก.....	90
4.4 ขั้นตอนการทอเสื่อกก.....	91
4.5 พิมพ์เสื่อกก.....	93
4.6 ลายล้อมเดือน และลายขอเปา.....	94
4.7 ลายสนธยา และลายปลาทอง.....	95
4.8 ลายหัวใจ และลายเต่า.....	95
4.9 ลายข้าวหลามตัด และลายยิ่งรัก.....	95
4.10 ลายขอนาค และลายดอกพิกุล.....	96
4.11 รายนามคณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย.....	99
4.12 แผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการแต่ละฝาย กลุ่มทอเสื่อกกบ้านหัวฝาย.....	100
4.13 ป้ายการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	109
4.14 ผลผลิตการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวก.....	109
4.15 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	110
4.16 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของพาณิชย์จังหวัดเลย.....	113
4.17 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย เยี่ยมชมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอเสื่อกก.....	113
4.18 การเปิดตลาดประชารัฐ.....	114
4.19 กลุ่มทอเสื่อกก เข้าร่วมงานนิทรรศการ และแสดงสินค้า.....	114
4.20 สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย เยี่ยมชมกลุ่มทอเสื่อกก.....	115
4.21 การแสดงสินค้าเสื่อกกในหมู่บ้าน.....	116
1. สำเนาหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน.....	154
2. แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.....	155

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3. แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.....	156
4. แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.....	157
5. การสัมภาษณ์ประธานและกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก.....	176
6. การสัมภาษณ์ประธานและกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก.....	176
7. การสัมภาษณ์กรรมการกลุ่มทอเสื่อกก.....	177
8. การสนทนากลุ่ม.....	177
9. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	178
10. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	178
11. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	179
12. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	179
13. การนำเสื่อกกที่ทอสำเร็จแล้วไปแสดงกิจกรรมของหมู่บ้าน.....	180
14. การนำเสื่อกกที่ทอสำเร็จแล้วไปแสดงกิจกรรมของหมู่บ้าน.....	180
15. กรรมการและสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก.....	181
16. การนำเสื่อกกไปประดับรถยนต์ขบวนแห่.....	181

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือการพัฒนาที่เน้นให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ ด้วยเหตุด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกัน ผลจากการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นแล้วว่า การนำความรู้จากภายนอกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปขัดแย้งให้กับชุมชน จะเป็นประโยชน์ก็เพียงแค่ชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และไม่อาจนำพาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในทิศทางที่ต้องการได้ หากแต่การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การทำงานจากเดิมมาเป็นการประสานความรู้ที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนและความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากภายนอกชุมชน เข้าด้วยกันเพื่อแก้ไขปัญหา โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการประสานและผลักดันกระบวนการมีส่วนร่วม น่าจะเป็นทางออกที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมากกว่า โดยมีหลักการดังนี้ ประการแรก การสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิต/ผลิตภัณฑ์ การเพิ่มผลผลิต และผลิตภัณฑ์ชุมชน การเพิ่มความสามารถในการประกอบอาชีพ และเพิ่มโอกาส/ทางเลือกในการทำอาชีพเสริม ประการที่สอง การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของสมาชิกชุมชน ประการที่สาม การสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประการที่สี่ การรักษาและเสริมสร้างศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในชุมชน เน้นการถ่ายทอดและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ทั้งต่อการวิจัยพัฒนาต่อยอด และการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และประการสุดท้ายการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ครรชิต พุทธโกษา, 2554, หน้า 1)

กิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้หรือไม่ นั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมดังกล่าว จะทำให้คนในชุมชนมองเห็นว่า ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีค่า สิ่งที่มีความหมายสำหรับพวกเขา คนในชุมชนต้องเกิดความรู้สึกว่า

พวกเขาร่วมชะตากรรมเดียวกัน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีวัตถุประสงค์ตรงกัน ดังนั้น การกำหนดขอบเขตของข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่จะนำมาสู่การเรียนรู้ ให้มีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงชุมชนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะเป็นโอกาสสำคัญในการเรียนรู้ของคนในชุมชน การเรียนรู้ของคนในชุมชน จึงไม่ได้หมายถึงการเรียนรู้หนังสือ แต่หมายถึง การที่คนในชุมชนได้เรียนรู้ศักยภาพของตนและชุมชน ตระหนักในอำนาจและหน้าที่ของตนที่มีต่อชุมชนในการบริหารจัดการเรื่องราวภายในชุมชนของตนเอง (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2556, หน้า 17-18)

การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนากลุ่มให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการกลุ่ม 5 ก. ดังนี้ ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิก ประกอบด้วยกลุ่ม ที่ตั้งของกลุ่ม สมาชิก และบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ก. ที่ 2 คือ กรรมการ ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา และระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ประกอบด้วยข้อความทั่วไป วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม เงินทุนของกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่ม คณะกรรมการบริหารกลุ่ม การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบกำหนดวิธีการแก้ไข และบทเฉพาะกาลใครเป็นผู้ลงนามในระเบียบ วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ ก. ที่ 4 คือ กองทุน ประกอบด้วย ทุนจากการระดมหุ้นของสมาชิกกลุ่ม ทุนจากภาครัฐ/เอกชน ทุนจากการจัดกิจกรรม และทุนจากการกู้ยืม ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม ประกอบด้วย ด้านพัฒนาความรู้ การผลิต การตลาด และเครือข่าย (กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 4-7)

ชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย มีการรวมกลุ่มทอเสื่อกก เมื่อปี พ.ศ. 2556 สมาชิกจำนวน 15 ราย การทอเสื่อกกเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่นำต้นกกมาแปรรูปให้เป็นเส้น ย้อมสี แล้วสานทอให้เป็นแผ่นผืน เพื่อนำมาใช้ปูลาดรองนั่งหรือนอน หรือทำธุรกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ โดยการนำลวดลายจากการทอผ้าไหม ผ้าไหมมัดหมี่ มาดัดแปลงและประยุกต์ใช้เป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายดอกพิกุล ลายตะขอ ลายต้นสน ลายข้าวหลามตัด ลายดาว ฯลฯ ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นจากความรู้เฉพาะ ๆ เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา หากมีการสืบค้นเพื่อศึกษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงในการพึ่งพาตนเองจากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น การเรียนรู้จากการถ่ายทอดกันมาของคนรุ่นเก่า ๆ สู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้นำมาประกอบอาชีพหรือวิธีการดำเนินชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงออกถึงการอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ การสร้างงานที่พึ่งพาตนเองทางปัญญา อันเกิดจากความสามารถของคน ๆ นั้น

ด้วยการผสมผสานความรู้ของตนเข้ากับความรู้จากภายนอกภูมิปัญญาในสังคม ชุมชนนั้น ๆ จะเป็น ที่รู้จัก เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัย การถ่ายทอด คือ ส่งต่อกันด้วยปากหรือบอกเล่าต่อ ๆ กันไป ไม่นิยมบันทึกหรือสอนในครอบครัวในชุมชน

ปัญหาที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คือ ขาดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีระบบ และการบูรณาการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นดังนี้ ประการแรก กลุ่ม/สมาชิก กลุ่มทอเลือก มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นแบบธรรมชาติ ยังไม่มีรูปแบบและการดำเนินงานที่ชัดเจน ด้านกรรมการพบว่า การทำงานขับเคลื่อนไปได้ช้า ต่างคนต่างทำงาน ไม่ทราบบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า ยังไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรมหรือเป็นลายลักษณ์อักษร ด้านกองทุน พบว่า ทางกลุ่มยังไม่มีการลงทุน และไม่เน้นการจำหน่ายสินค้า เป็นเพียงทอเลือกใช้ในครัวเรือน และด้านกิจกรรม พบว่า ทางกลุ่มยังขาดการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ขาดองค์ความรู้เพิ่มเติมการทอเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ต้นกกที่นำมาผลิตมีจำนวนลดลง สมาชิกไม่ชำนาญเรื่องการตลาดและช่องทางการจำหน่ายสินค้า และขาดการบูรณาการทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนในการขับเคลื่อนกลุ่มให้มีความเข้มแข็งและก้าวสู่วิสาหกิจชุมชนต่อไป (สำราญ รัตน์รองใต้, 2562, สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย เป็นหน่วยงานอีกแห่งหนึ่งที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยตระหนักถึงความสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถการประกอบอาชีพของกลุ่มทอเลือกบ้านหัวฝาย ให้มีเวทีแสดงศักยภาพความสามารถ รวมถึงการมองเห็นคุณค่าของตนเองมีความมั่นใจในการคิดพึ่งตนเองได้มากขึ้น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริงภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย และศึกษาผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัย ดังนี้

- 2.1 บริบทชุมชนบ้านหัวฝาย
- 2.2 แนวคิดกระบวนการเรียนรู้
- 2.3 แนวคิดการพัฒนากลุ่ม
- 2.4 แนวคิดเสื่อกก
- 2.5 แนวคิดวิสาหกิจชุมชน
- 2.6 แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.7 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตระยะเวลา

เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2562

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชาวบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ที่ประกอบอาชีพการทอเสื่อกก จำนวน 30 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง จากตัวแทนประชากร และสมัครใจยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 20 ราย ดังนี้

- 2.1 สมาชิกกลุ่มเสื่อกกบ้านหัวฝาย จำนวน 10 ราย
- 2.2 ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 10 ราย ดังนี้
 - 2.2.1 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 ราย
 - 2.2.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 ราย
 - 2.2.3 สมาชิกเทศบาลตำบลเอราวัณ จำนวน 1 ราย
 - 2.2.4 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเลย จำนวน 1 ราย
 - 2.2.5 พัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ จำนวน 1 ราย
 - 2.2.6 วิทยากร จาก กศน. อำเภอเอราวัณ จำนวน 1 ราย
 - 2.2.7 เจ้าหน้าที่บริษัทประชารัฐรักสามัคคีเลย (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด 1 ราย
 - 2.2.8 เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย จำนวน 1 ราย
 - 2.2.9 เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย จำนวน 1 ราย
 - 2.2.10 ชาวบ้านที่มาอุดหนุนผลิตภัณฑ์เสื่อกก จำนวน 1 ราย

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เป็นอย่างไร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ควรเป็นอย่างไร

3. ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เป็นอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ เป็นการพัฒนาศักยภาพในการคิด การวางแผน การตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเรียนรู้และปฏิบัติจริง

การพัฒนากลุ่ม หมายถึง การทำให้กลุ่มมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ด้านการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนากลุ่มคนหรือสังคม ให้มีความเป็นอยู่ดีกินดี และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งการพัฒนากลุ่มมีหลักการ 5 ขั้นตอน คือ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา และระเบียบข้อบังคับกลุ่ม กองทุน กิจกรรม

เสื่อกก หมายถึง เป็นเสื่อที่ผลิตจากหญ้าร้างหรือธัญญา ซึ่งเป็นพืชล้มลุกตระกูลกกอายุปีเดียวเป็นพืชที่มีลำต้นออกเป็นกอมีหัวอยู่ใต้ดิน คล้ายจำพวกขิงหรือขมิ้น ลำต้นตั้งตรงสีเขียวกลม ไม่มีกิ่งก้าน ใบจะออกแผ่ซ้อน ๆ กัน อยู่ปลายยอดของลำต้น ลักษณะของใบเป็นสีเขียวรูปยาว ดอกออกเป็นกระจุก อยู่รวมกันเป็นใบ ดอกแก่เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อน ขยายพันธุ์ด้วยการแยกหน่อ เป็นพืชเส้นใย พบเป็นวัชพืชในที่ชื้นแฉะ ขึ้นในที่ระดับต่ำ ตามหนอง คลอง บึง การทอเสื่อเป็นงานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสาน

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกินการอยู่การประกอบอาชีพการจัดการทรัพยากร การจัดการชุมชน กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ สติปัญญา ทักษะ ประสบการณ์ของคนในท้องถิ่น ที่ได้รับสะสมและการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น โดยเน้นปัจจัย 4 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ คือ ความพอดี เดินทางสายกลาง ไม่โลภมาก รู้จักเพียงพอ พออยู่ พอกิน พอใช้ตามอัตภาพ ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจถูกต้อง

ดีงามตามหลักวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม และความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว
คือ ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนบ้านหัวฝาย ได้ทราบความเป็นมาและกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเลือก
ชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
2. ชุมชนบ้านหัวฝาย ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายที่
เกี่ยวข้องในการพัฒนากลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน
3. ชุมชนบ้านหัวฝาย ได้รับองค์ความรู้การแปรรูปเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อเป็น
การต่อยอดกลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน เป็นชุมชนเรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งต่อไป
4. เป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ชุมชนที่มีความสนใจในการพัฒนากลุ่มเลือกและกลุ่มอื่น ๆ
สู่วิสาหกิจชุมชนต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. บริบทชุมชนบ้านหัวฝาย
2. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้
3. แนวคิดการพัฒนากลุ่ม
4. แนวคิดเสื่อกก
5. แนวคิดวิสาหกิจชุมชน
6. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

บริบทชุมชนบ้านหัวฝาย

สภาพบริบทชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารของแผนชุมชนหมู่บ้านหัวฝาย รายละเอียด ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

บ้านหัวฝาย ก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2508 ได้แยกออกมาจากบ้านวังเลา หมู่ที่ 1 ซึ่งในขณะนั้นยังขึ้นเป็นตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง สาเหตุที่ตั้งชื่อว่า “บ้านหัวฝาย” เพราะพื้นที่ตั้งอยู่ริมฝายกั้นน้ำ ของลำน้ำสวย ซึ่งเป็นห้วยและที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากหลายพื้นที่ จึงประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย บ้านหัวฝายถือเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งในตำบลเอราวัณ มีตำนานคนเลี้ยงช้างที่เล่าขานกันว่าช้างตกหลุมมาเป็นช้างเผือก มีการปลูกบ้านเรือนใกล้ชิดกัน เป็นชุมชนที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบพี่แบบน้อง มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

แต่โบราณ คือ การอนุรักษ์บุญเบิกบ้าน เลี้ยงปูตา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญบั้งไฟ บุญผแล บุญเข้าพรรษา-ออกพรรษา วัฒนธรรมทางภาษามีการใช้ภาษาอีสานได้เป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสารและจะมีภาษาไทยปะปนอยู่ด้วย ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ตำนาน “วัดป่าซางเผือก บ้านหัวฝาย” วัดป่าซางเผือกสร้างเมื่อ พ.ศ. 2525 โดยมี คุณพ่อเงิน แม่ปุ่น พลชา และลูก ๆ เป็นสร้าง สาเหตุที่สร้าง คุณพ่อเงิน คุณแม่ปุ่น พลชา ท่านมีช้างอยู่ 4 เชือก และช้างของท่านได้ตกจากออกมามีลักษณะแปลกกว่าตัวอื่น ๆ จึงได้รายงานให้ทางจังหวัดทราบและทางจังหวัดได้ทำรายงานส่งสำนักพระราชวัง ให้ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านคชลักษณ์มาตรวจปรากฏว่าเป็นช้างเผือก ท่านทั้งสองจึงมีความคิดยกที่ดินของท่าน บริเวณที่ถูกช้างเกิดสร้างวัด เพื่อเป็นอนุสรณ์ ซึ่งที่ดินแปลงนี้เป็นที่เลี้ยงช้างส่วนตัวของท่านทั้งสอง เป็นจำนวน 65 ไร่เศษ ที่มาของคำว่าวัดป่าซางเผือก ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเลย นายทองคำ บานชื่น เป็นผู้ตั้งชื่อให้คำว่าวัดป่าซางเผือก มาจนถึงปัจจุบัน (แผนชุมชนบ้านหัวฝาย, ม.ป.ป., หน้า 1)

ภาพที่ 2.1 ป้ายบ้านหัวฝาย

2. สภาพทั่วไป

2.1 อาณาเขตติดต่อ

บ้านหัวฝาย แบ่งออกได้เป็นหมู่ที่ 2 4 11 และ 16

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลท่าสวรรค์ อำเภอนาคู และตำบลนาดีนคำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

2.3 ลักษณะภูมิอากาศ แบ่งเป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน อากาศจะร้อนจัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-กลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนจะมีฝนตกชุกในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม และฤดูหนาว อากาศจะเย็นและหนาวจัดในช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์

2.4 การคมนาคมขนส่ง

บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 4 11 16 ในการติดต่อกับหมู่บ้านและอำเภอต่าง ๆ ใช้การคมนาคมทางบกโดยใช้เส้นทางจากบ้านขัวตะแปเป็นถนนลาดยาง ทางหลวงที่ ล.1317 ถึงทางแยกเข้าหมู่บ้านประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นทางหลวงสาย เลย-อุดรธานี ระยะทางจากหมู่บ้านถึงเทศบาลตำบลเอราวัณ ประมาณ 5 กิโลเมตร ระยะทางจากหมู่บ้านถึงที่ว่าการอำเภอเอราวัณ ประมาณ 14 กิโลเมตร ระยะทางจากหมู่บ้านถึงศาลากลางจังหวัดเลย ประมาณ 50 กิโลเมตร

3. ข้อมูลด้านประชากร/การปกครอง

3.1 จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง 851 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 1,167 คน และหญิง จำนวน 1,114 คน รวมประชากร 2,281 คน (สำนักทะเบียนอำเภอเอราวัณ ข้อมูลปี พ.ศ. 2562)

3.2 รายได้เฉลี่ยต่อหัว ดังนี้ 1) รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย (อาชีพหลัก) จำนวน 152,000 บาท/ครัวเรือน/ปี 2) รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย จำนวน 120,000 บาท/ครัวเรือน/ปี 3) รายได้เฉลี่ยของประชากร จำนวน 38,000 บาท/คน/ปี 4) ครัวเรือนยากจน ซึ่งรายได้ไม่ถึง 30,000 บาท/คน/ปี

3.3 ข้อมูลผู้นำชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ หมู่ที่ 2 4 11 16 ดังนี้

3.3.1 หมู่ที่ 2

1. นายสุนันท์ ทัพขวา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
2. นายทวี มาลัย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
3. นายจันทน์ บัวสาดี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
4. นายพุทธา รัตนเรืองไธ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
5. นายสำเลิง สาไพลย์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2

3.3.2 หมู่ที่ 4

1. นายสิงหา สีตาน้ำเที่ยง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4
2. นายสอ ไชชิน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4
3. นายชำนาญ ต่อโชติ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4
4. นายเสาร์ พิมพ์ชายน้อย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4
5. นายสนั่น ชาวหนอง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4

3.3.3 หมู่ที่ 11

1. นายสวัสดิ์ พลชา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11
2. นายลบ โคตรมงคล	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11
3. นายสำลี เขตมนตรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11
4. นายประคอง พิลา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11

3.3.4 หมู่ที่ 16

1. นายอุเทน ศิริอ่อนตา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 16
2. นายบัวไข ไช้หนู	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 16

3.4 ลักษณะการปกครอง แบ่งออกเป็น 15 กลุ่ม ได้แก่

3.4.1 กลุ่มกลุ่มทอสาตทอเสื่อ	นายพุทธา รัตนรงค์ใต้	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.2 กลุ่มรับแสงตะวัน	นายอุคร วรรณชัย	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.3 กลุ่มร่วมใจพัฒนา	นายสมัย ปราบปราบ	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.4 กลุ่มพลังสามัคคี	นายสุบรร สีมาคม	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.5 กลุ่มรวมพลังสามัคคี	นายอรุณ ชำนาญดี	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.6 กลุ่มลมโซย	นายโพธิ์ เกิดแก้ว	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.7 กลุ่มร่วมใจพัฒนา	นายราตรี สุวรรณชาติ	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.8 กลุ่มตะวันลับฟ้า	นายสุตใจ ลีล้ำ	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.9 กลุ่มพัฒนาสามัคคี	นายเสถียร อักลา	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.10 กลุ่มสามัคคีธรรม	นายญาณ ชินธุ์	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.11 กลุ่มอรุณเบิกฟ้า พัฒนาพอเพียง	นายครสวรรค์ สิมาสี	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.12 กลุ่มรับอรุณ	นายอุดมพล หันตุลา	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.13 กลุ่มรวมพลังประชาชน	นายบุญสวน อินธิแสน	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.14 กลุ่มพอเพียง	นายประสาน เถาฉิม	เป็นหัวหน้ากลุ่ม
3.4.15 กลุ่มชุมชนใหม่หัวใจพัฒนา	นายคำดง หมั่นภักดี	เป็นหัวหน้ากลุ่ม

4. สภาพทางเศรษฐกิจ

4.1 การประกอบอาชีพหลัก

- 4.1.1 เกษตรกรรม จำนวน 500 ครัวเรือน
- 4.1.2 รับราชการ จำนวน 30 ครัวเรือน
- 4.1.3 รับจ้างทั่วไป จำนวน 150 ครัวเรือน

4.2 อาชีพเสริม

- 4.2.1 ทอเสื้อ จำนวน 15 ครั้วเรือน
- 4.2.2 กลุ่มยางพารา จำนวน 80 ครั้วเรือน
- 4.2.3 ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล จำนวน 50 ครั้วเรือน
- 4.2.4 ร้านค้า จำนวน 8 ร้าน
- 4.2.5 ร้านซ่อมเครื่องมือทำการเกษตร จำนวน 2 ร้าน
- 4.2.6 ปั่นน้ำมัน (ป้อนหอยคดเหรียญ) จำนวน 2 ร้าน

5. สภาพทางสังคมและการสาธารณสุข

5.1 โรงเรียน

- 5.1.1 ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (ขยายโอกาส) จำนวน 1 แห่ง
- 5.1.2 ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค กลุ่มวิสาหกิจห้วยฝายพัฒนา
ยาง และกลุ่มทอเสื้อกักบ้านห้วยฝาย
- 5.1.3 ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง
- 5.1.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง
- 5.1.5 สถาบันทางศาสนา มีวัดจำนวน 2 แห่ง
- 5.1.6 การนับถือศาสนา ได้แก่ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 850 ครั้วเรือน และนับ
ถือศาสนาอื่น ๆ จำนวน 1 ครั้วเรือน

5.2 สาธารณสุข

- 5.2.1 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 1 แห่ง
- 5.2.2 ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) จำนวน 4 แห่ง
- 5.2.3 อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 47 คน

6. การบริการขั้นพื้นฐาน

- 6.1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้แก่ ชุติรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน
จำนวน 60 คน
- 6.2 โทรคมนาคม ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ จำนวน 1,702 เครื่อง
- 6.3 ครั้วเรือนที่มีไฟฟ้า จำนวน 851 ครั้วเรือน
- 6.4 แหล่งน้ำ
 - 6.4.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 4 แห่ง
 - 6.4.2 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น จำนวน 1 แห่ง
 - 6.4.3 ประปา จำนวน 9 แห่ง

7. การประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.

ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. เมื่อปี พ.ศ. 2523 ประกอบด้วยคณะกรรมการ 14 ชุด จำนวน 118 คน

แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

1. ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

วชิรวัชร งามละม่อม (ม.ป.ป., หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ มีขอบข่ายกว้างกว่าการศึกษาหรือการฝึกอบรม ริชาร์ด เพตติงเจอร์ (Pettinger, 2000) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการในการก่อให้เกิดรูปแบบและพัฒนาความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ทักษะคติ (attitude) และพฤติกรรม (behaviour) ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษา (education) ฝึกอบรม (training) การขัดเกลาทางสังคม (socialization) และประสบการณ์ (experience) การเรียนรู้จะก่อให้เกิดการปรับตัว การยอมรับ การมีแนวทาง การปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันทั้งในแง่ของเวลาและขอบเขต บางคนเรียนรู้ได้เร็ว บางคนเรียนรู้ได้ช้า บางคนเรียนรู้ได้ครบถ้วน บางคนเรียนรู้ได้เฉพาะส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละบุคคล ได้แก่

1.1 ความปรารถนาและแรงจูงใจ

1.2 คุณภาพ และวิธีการสอนหรือการเรียนรู้

1.3 สภาพบังคับที่จะเรียนรู้ทั้งที่เกิดจากตัวเองที่ต้องการศึกษา ต้องการเพิ่มทักษะ หรือคุณภาพงาน หรือเกิดจากการบังคับของผู้อื่นหรือองค์กรที่ต้องการให้เขามีความรู้หรือทักษะหรือคุณภาพงานตามที่ต้องการ

1.4 เกิดจากแรงเสริมของตนเองที่ต้องการพัฒนาในการสร้างโอกาสในหน้าที่การงานของตนเอง

1.5 ทักษะคติของแต่ละคนที่ต้องการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะของตนเอง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551, หน้า 12) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนที่มุ่งประโยชน์ของคนเป็นหลักเน้นกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง โดยเรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ ผ่านผู้รู้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา

ท้องถิ่นอย่างสอดคล้องตามความสามารถความถนัดและความสนใจของคนนั้น ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้คนมีความสุขและสามารถนำสิ่งเรียนรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้ในทางสร้างสรรค์

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัสการอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้มักจะเน้นการเปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรมภายใน โดยไม่จำเป็นจะต้องมีการแสดงออก สำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความคิดของคนเรานั้น เป็นผลมาจากการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อม หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ปัญญา สภาพร่างกาย แรงจูงใจและอื่น ๆ ร่วมด้วย และการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันกับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม (สำนักส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2556, หน้า 17)

2. ปรัชญาแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2542, หน้า 1) ได้สรุปปรัชญาแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ดังนี้

2.1 มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูง สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การเรียนรู้นอกจากจะสร้างสรรค์ภูมิปัญญาให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องแล้ว ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้เรียนรู้อีกด้วย

2.2 การปฏิรูปการศึกษาควรมุ่งเน้นการแก้ปัญหาคอขวดที่คอให้แก่นักเรียนใหญ่ของประเทศ โดยกระจายการเรียนรู้ออกจากสถานศึกษาไปสู่ชุมชน หรือคืนการศึกษาให้ชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้นั้นตอบสนองความต้องการของชุมชน และทำให้เกิดการระดมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ต่างฝ่ายต่างช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน

2.3 บุคคลและชุมชนมีความหลากหลาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ การนำรูปแบบการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่งไปใช้ในอีกชุมชนหนึ่ง หรือการวางแผนจากส่วนกลางแล้วนำไปให้ชุมชนท้องถิ่นปฏิบัติ จึงมักประสบความล้มเหลว นอกจากนี้ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนยังเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.4 เป้าหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือ เพื่อสร้างปัญญาให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ได้อย่างบูรณาการ หรือเพิ่มเสริมสร้างพลังให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคลและชุมชนโดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้

2.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนให้มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการนั้น มีสาระและขอบเขตกว้างขวาง โดยเฉพาะการเลี้ยงชีพของคนในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2.6 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการพร้อมกัน ๆ กัน เช่น เพื่อสืบค้นผู้นำจิตวิญญาณ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างคุณค่า และจิตสำนึกใหม่ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม เกิดความเอื้ออาทร สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ คือ วิถีคิดและวิถีทำงาน ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แนวทางวิธีการ และแผนงานการแก้ปัญหา ได้เริ่มทดลองปฏิบัติ ได้โจทย์วิจัย เกิดการระดมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ และขยายผลผ่านการสรุปบทเรียนร่วมกันจนได้หลักสูตรท้องถิ่น

3. กระบวนการเรียนรู้ทางชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ทางชุมชน เป็นแนวคิดที่กำหนดไว้ในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระบวนการนี้เน้นให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะหรือที่เรียกว่า เรียนด้วยความรอบรู้กระบวนการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนอาจใช้วิธีการในการปฏิบัติงานให้เกิดการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ เช่น การระดมสมอง การปฏิบัติการกลุ่ม เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ทางชุมชนมีขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้ (กรรชิต พุทธิโกษา, 2554, หน้า 25)

3.1 ตระหนักรับรู้ปัญหา ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่จะแก้ไขปัญหา คือ จะต้องทำให้ประชาชนทราบก่อนว่ามีปัญหาอะไรบ้าง และเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญในปัญหาเหล่านั้น

3.2 หาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา มีขั้นตอนย่อย ๆ ในการหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เพื่อพิจารณาถึงปัญหามีสาเหตุมาจากอะไร และอะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้น และการพิจารณาหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาว่าปัญหาต่าง ๆ นั้น มีวิธีการแก้ไขปัญหาได้ด้วยวิธีการใด และแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายและเหมาะสมมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา

3.3 ตัดสินใจเลือกทางเลือก เป็นขั้นตอนการตัดสินใจว่า ทางเลือกต่าง ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหานั้น ทางเลือกใดมีความเหมาะสมหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด สำหรับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในชุมชน ซึ่งจะใช้กระบวนการคิดเป็นและกระบวนการอื่น ๆ เข้ามาเป็นแนวทางในการตัดสินใจ

3.4 เรียนรู้และลงมือปฏิบัติตามทางเลือก ซึ่งมีขั้นตอนย่อย ๆ คือ การวางแผน การดำเนินงาน เป็นการดำเนินแนวทางการดำเนินงานตามทางเลือกที่กำหนดว่าจะต้องทำอะไร มีขั้นตอนอย่างไร ใครเป็นผู้กระทำ และดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งในขณะปฏิบัติงาน ก็จะได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้นแต่ละขั้นตอนที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดการเรียนรู้ และเกิดทักษะในการปฏิบัติ

3.5 การปรับปรุงในระหว่างการทำงานอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ จะต้องมีการปรับปรุงและกระบวนการทำงาน ให้สามารถดำเนินการไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

3.6 การประเมินผล เป็นการประเมินดูว่า กิจกรรมที่ปฏิบัตินั้นสามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ถ้าแก้ไขปัญหานั้นได้เป็นที่พอใจก็ถือว่า ปัญหาที่ประสบอยู่หมดไป ก็ดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ต่อไป แต่ถ้าประเมินผลแล้วผลที่ออกมาไม่น่าพอใจ คือ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ก็ต้องเริ่มต้นพิจารณาวิเคราะห์ปัญหา และอาจจะต้องหาทางเลือกใหม่ เริ่มต้นตามกระบวนการทางชุมชนใหม่

4. ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

เลิри พงศ์พิศ (2549, หน้า 90-96) ได้สรุปบทเรียนจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ และพึ่งตนเองได้ในระดับสูง พบสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้

4.1 เรียนรู้สภาพที่แท้จริงของทุกซ์ในปัจจุบัน ทุกซ์อันมาจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ปัญหานี้สินไม่มีทางออก ไม่มีทางใช้หมด ดนเรียนเหมือนพายเรือติดอ่าง ชุมชนเรียนรู้ว่า ที่มาของหนี้สินเกิดจากความสับสนวุ่นวายของการตามโลกนี้ไม่ทัน ไม่มีข้อมูล ไม่มีความรู้ เขาบอกว่าทำอะไรแล้วจะรวยก็ทำตามเขา การเรียนรู้ว่าตนเองอยู่ในสภาพติดลบเป็นความรู้ที่สำคัญ เพราะจะทำให้เกิดการวางแผนที่จะต้องให้พ้นจาก “ทุกซ์” หรือสภาพที่ติดลบดังกล่าวให้ได้ และสภาพที่จะพ้นทุกซ์หรือติดลบก็หมายถึงทำอะไร “ให้รอด” ให้ได้ ไม่ใช่คิดแต่จะรวย

4.2 เรียนรู้ให้ได้หลักคิด ไม่แสวงหาแต่เทคนิค คือ ให้จับหลักคิดให้ถูก ให้ชอบ ให้แม่น และเอาแต่ถามว่าจะทำอย่างไร ควรถามเสียก่อนว่า ทำไปทำไม การเรียนรู้ หลักคิดเป็น ขั้นตอนสูงสุดและสำคัญที่สุดมาจากการานคิดที่มีข้อมูล มีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูล สังเคราะห์ความรู้ใหม่ ต่อเมื่อได้นำไปสู่การปฏิบัติ ได้ตกผลึก สรุปให้เห็นหลักคิด หลักการและแนวปฏิบัติจึงจะนำไปสู่ “ปัญญา” นีคือ กระบวนการจากข้อมูลไปสู่ความรู้ และไปสู่ปัญญา

4.3 การเรียนรู้และการจัดสรรทรัพยากร เป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชนบท ซึ่งยังต้องอาศัยทรัพยากรในการดำรงชีพ การเรียนรู้การจัดการดิน น้ำ ป่า ไร่ นา และผลผลิตต่าง ๆ ต้องอาศัยฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งบรรพบุรุษในแต่ละท้องถิ่นได้สั่งสมถ่ายทอดมาเป็นเวลาช้านาน นำเอาภูมิปัญญามาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีส่งผลให้เกิดนวัตกรรม และเกิดวิสาหกิจชุมชนตามมา

4.4 เรียนรู้เขา สังคมวันนี้มีความซับซ้อนอย่างยิ่ง คนไม่มีความรู้อยู่ในสังคมนี้ด้วยความลำบาก เสี่ยง และอันตราย อย่างเช่น การผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ใช้สารเคมีกันมาก ส่งผลเป็นอันตรายต่อสุขภาพเป็นอย่างยิ่งทั้งโดยตรงและทางอ้อม การเรียนรู้ทำให้ชุมชนตระหนักว่า การไม่ใช้สารเคมีจะทำให้สภาพแวดล้อมฟื้นตัว ส่งผลดีต่อสุขภาพของชุมชน ไม่มีสารพิษตกค้างในอาหาร ดิน น้ำ ในอากาศ และในระยะยาว ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดสารหรือเกษตรอินทรีย์จะขายดีกว่าไม่ว่าที่ไหน “ชุมชนเรียนรู้” ต้องมีระบบการเรียนรู้ที่ถ่วงน้ำหนักหรือเป็นทางเลือกให้ชุมชน เพื่อจะได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้รอบด้าน ให้รู้รอบและรู้ลึกจนรู้เท่าทันสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงเร็วนี้

4.5 การสร้างเครือข่าย หมายถึงความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันกับชุมชนอื่น ซึ่งเป็นญาติพี่น้องใกล้เคียงโดยสายเลือด หรือทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในยามลำบากฝนแล้ง น้ำท่วม ขาดแคลนข้าวปลาอาหาร ก็จะไปมาหาสู่ มีอะไรก็แลกเปลี่ยน แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จเข้มแข็งและยั่งยืน เช่น เครือข่ายอินแปง เครือข่ายยมนา เครือข่ายอัครเมืองน่าน เป็นต้น

5. การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

การเรียนรู้ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน เกิดความรู้ ทักษะ ความคิด ค่านิยมและลักษณะนิสัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2556, หน้า 21-25)

5.1 กระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดของคน ในสังคมชนบท ความคิดและความเชื่อของคน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเคารพและปฏิบัติตามความคิด ความเชื่อของคนเฒ่าคนแก่ เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาช้านาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตที่ดั่งาม กลับละเลยมไม่ใส่ใจใฝ่หาชุมชนปัจจุบันหลงใหลไปตามกระแสทุนนิยม ที่สามารถเปลี่ยนความคิดของคนได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นภารกิจสำคัญของชุมชนที่ต้องช่วยกันแก้ไข คือ วิธีการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดของคน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากไม่สามารถจะพูดให้คนเปลี่ยนความคิด จากคำพูดเพียงไม่กี่คำ แต่ต้องใช้กระบวนการ

ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การจัดแสดงข้อมูล ข่าวสาร และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะต้องมีลักษณะที่เป็นการจุดประกายความคิดของคน ดังนี้

5.1.1 จูงใจให้เห็นความสำคัญ โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด หากเขาเห็นความสำคัญจะเปลี่ยนความคิดทันที

5.1.2 ทักษะศึกษาคูณ โดยพาไปดูของจริงที่ชุมชนอื่นดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ จากการพูดคุย เห็นของจริง และนำความรู้ที่ได้รับมาฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะ สามารถเปลี่ยนวิธีคิดได้

5.1.3 มีเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งแต่ละคนมีสิ่งดี ๆ มาบอกเล่าในระแวกบางคนจะไม่สามารถเปลี่ยนวิธีคิดได้ แต่เมื่อแลกเปลี่ยนหลายครั้งก็ทำให้แต่ละคนได้วิธีคิดที่หลากหลาย ในที่สุดก็สามารถเปลี่ยนความคิดได้เช่นเดียวกัน แต่ต้องใช้เวลา

5.1.4 ไม่ยึดมั่นในความคิดของตนเป็นใหญ่ ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดของตน

5.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเรียนรู้ จนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะคิด ความคิด ค่านิยม และลักษณะนิสัย จะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นกระบวนการที่ใช้เวลาและขั้นตอนและบุคคลพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง จึงจะเกิดผลสำเร็จสูงสุด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคน เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเริ่มจากไม่สนใจปัญหาไปจนถึงขั้นลงมือปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขไปสู่พฤติกรรมใหม่ โดยขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นไม่สนใจปัญหา เป็นขั้นที่บุคคลยังไม่ตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไม่รับรู้ ไม่ใส่ใจต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตน อาจเป็นเพราะไม่ได้รับข้อมูลถึงผลกระทบของพฤติกรรมนั้น เช่น ไม่รู้เรื่องความเสี่ยงของการสูบบุหรี่ เมื่อไม่รู้ข้อมูล หรือขาดข้อมูลที่จำเป็นก็จะไม่สนใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นลังเลใจ เป็นขั้นที่บุคคลตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีความตระหนักถึงข้อดีของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ก็ยังมีความกังวลที่จะเปลี่ยนแปลง ต้องคิดเป็นเวลานาน จึงยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงในทันที

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตัดสินใจ เป็นขั้นที่ตั้งใจว่าจะลงมือปฏิบัติ เช่น เลิกบุหรี่ ลดน้ำหนัก หรือออกกำลังกาย บางคนอาจจะมีการวางแผนว่าจะทำอะไรบ้าง เช่น เข้าร่วมฟังคำบรรยายเรื่องสุขภาพ ขอคำปรึกษาจากแพทย์ หาข้อมูลจากที่ต่าง ๆ ด้วยตนเอง จึงตั้งใจจะลงมือทำ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่ลงมือปฏิบัติ โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ เช่น การเลิกสูบบุหรี่ โดยลดจำนวนบุหรี่ที่สูบในแต่ละวัน ซึ่งถือว่าเป็นขั้นลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นกระทำต่อเนื่อง เป็นขั้นที่บุคคลกระทำพฤติกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง ขั้นนี้ถือว่าเป็นการสร้างความมั่นคงของพฤติกรรมจนกลายเป็นนิสัยใหม่

6. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแบบบูรณาการ

หลักของการประสานความรู้จากภายในและภายนอกชุมชน เข้าไปสู่การใช้ประโยชน์และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไม่เพียงแต่เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ควรจะเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการที่มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กระบวนการเรียนรู้ และค่านิยมอันดีงาม ดังนี้ (ครรชิต พุทธโกษา, 2554, หน้า 1-2)

6.1 การสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิต ผลิตภัณฑ์ การเพิ่มผลผลิตภาพผลผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน การเพิ่มความสามารถในการประกอบอาชีพ และเพิ่มโอกาสทางเลือกในการทำอาชีพเสริม ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยของชุมชนในรูปแบบกลุ่มองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะ จัดความสามารถ รวมทั้งหลักการบริหารจัดการที่ดีแก่กลุ่มที่มีศักยภาพและความพร้อมในการผลิตเชิงพาณิชย์ เพื่อนำไปสู่การขยายผลในเชิงอุตสาหกรรมระดับสากล ตลอดจนการเชื่อมโยงต่อยอดห่วงโซ่การผลิตถึงขั้นเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อให้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยราคาต่อหน่วยสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตลดลง และหรือรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายลดลง

6.2 การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของสมาชิกชุมชน ลดช่องว่างทางความรู้ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทและให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เข้าถึงความรู้ในทางตรงได้โดยง่าย ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การแนะนำ การทดสอบ การสาธิต การตัดสินใจ การยอมรับและการประเมินผล โดยเฉพาะการปฏิบัติร่วมกันในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

6.3 การสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้การมีส่วนร่วม

ของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตอย่างถูกวิธี ประหยัด และมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้ชุมชนมีทางเลือกทำการผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

6.4 การรักษาและเสริมสร้างศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในชุมชน เน้นการถ่ายทอดและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทั้งต่อการวิจัยพัฒนาต่อยอด และการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ โดยการสืบหา พัฒนาระบบการจัดเก็บเพื่อรวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลทางความรู้ ตลอดจนสร้างหลักประกันด้านสังคมให้ปราชญ์ชาวบ้าน เช่น การสนับสนุนเงินทุนในการรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญา สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทยทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยมที่ดีงาม และความเป็นไทยเพื่อการศึกษาเรียนรู้ พัฒนา ถ่ายทอด และเผยแพร่สู่สังคมโลก

6.5 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. เครื่องมือกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

เครื่องมือการเรียนรู้ชุมชน หมายถึง วิธีการ อุปกรณ์ รวมทั้งสิ่งอื่น ๆ ที่จะทำให้ชุมชนได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับพัฒนาตนเอง เครื่องมือสำคัญพอสรุปได้ดังนี้ (เสรี พงศ์พิศ, 2551, หน้า 65)

7.1 บันทึก การปฏิบัติงานเนื้อหาของกิจกรรมรวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจะถูกบันทึกไว้ทั้งในรูปของลายลักษณ์อักษรและความทรงจำ ซึ่งจะกลายเป็นข้อมูลที่ค่ายังต่อการเรียนรู้ของชุมชนในขณะนั้น และในเวลาต่อมาข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ ทั้งสองแบบประกอบด้วยรายละเอียดของกิจกรรม เช่น ประวัติการก่อตั้ง คณะกรรมการบริหาร ระเบียบข้อบังคับ สมาชิกภาพ และผลการดำเนินงาน เช่น จำนวนสมาชิก เงินและทุนประเภทอื่น ๆ การแบ่งปันผลกำไร หรือการกระจายผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกและชุมชน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

7.2 แบบสำรวจและแบบสอบถาม เป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่ชุมชนนำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง เป็นเครื่องมือที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านทั่วไปคุ้นเคย และมีประสบการณ์ในการใช้เครื่องมือแบบนี้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาก่อน หลักสำคัญในการนำแบบสำรวจและแบบสอบถามมาใช้ คือ ชุมชนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจ แก่ใจ และพัฒนาชุมชนของตน

7.3 การศึกษาดูงาน เป็นเครื่องมือที่ชุมชนใช้เรียนรู้โลกภายนอก เรียนรู้เพื่อนบ้าน เพื่อนำสิ่งที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง การศึกษาดูงานเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ประการแรกการเตรียมการ เพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นหรือข้อมูลทั่วไปของชุมชน จุดเด่นหรือประสบการณ์เด่นของชุมชน และเตรียมคำถามที่

เหมาะสมกับชุมชนที่จะไปศึกษาดูงาน ประการที่สองการจัดการในระหว่างศึกษาดูงาน มีวิธีอย่างไร มีใครเป็นพี่เลี้ยงเป็นผู้สรุปเชื่อมโยงประสานประสบการณ์ระหว่างผู้ศึกษาดูงานและชุมชนที่ถูกศึกษา และข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาดูงานในแต่ละครั้ง ซึ่งต้องสรุปให้ตรงประเด็นการศึกษาดูงานจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์

7.4 การฝึกอบรม เป็นเครื่องมือเรียนรู้ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกหรือเทคนิคเฉพาะด้านในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งในด้านการผลิต แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น การใช้เครื่องมือประเภทนี้ ผู้ใช้หรือผู้จัดการฝึกอบรมมีบทบาทสูงในการกำหนดเนื้อหาหรือประเด็นและวิธีการ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของแต่ละองค์กรส่งการลงไป ดังนั้น นอกจากเครื่องมือเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้ว ปัจจุบันยังมีเครื่องมืออื่น ๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะเครื่องมือที่ผ่านมาทางองค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้ชุมชนมีโอกาสมากขึ้นที่จะนำมาใช้ เพียงแต่ต้องรู้จักและเข้าใจธรรมชาติของเครื่องมือแต่ละชนิดไม่ติดยึดเทคนิคหรือเล่นตามกระแส

8. ความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

การจัดการเรียนรู้ให้ชุมชนเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผสมผสานกัน โดยจะให้ผลควรมีอย่างน้อย 4 อย่าง คือ เรียนให้สนุก ให้เป็นเรื่องใกล้ตัว เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน และเรียนด้วยวิถีธรรมชาติไม่ใช้วิธีที่เคร่งเครียดแบบเรียนในห้องสี่เหลี่ยม แต่เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ทดลองทำด้วยตนเอง ทำให้ได้ความรู้จริง นอนนั้นเมื่อเรียนด้วยกันหลายคนก็ได้เพื่อน บางครั้งได้เพื่อนจากต่างหมู่บ้าน ต่างตำบล ถ้าหากจัดการให้เรียนร่วมกันในระดับตำบล บางครั้งได้เพื่อนในจังหวัดเดียวกันหรือต่างจังหวัด ถ้าหากมีการฝึกอบรมระดับภาคหรือระดับชาติ อบรมวิทยากรชาวบ้านที่จะกลับไปฝึกอบรมขยายผลในห้องถิ่นของตนเอง (เสรี พงศ์พิศ, 2550, หน้า 125-126)

จากความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ เป็นการพัฒนาศักยภาพในการคิด การวางแผน การตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเรียนรู้และปฏิบัติจริง

แนวคิดการพัฒนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนากลุ่ม โดยสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

1. ความหมายของกลุ่ม

ครรชิต พุทธโกษา (2554, หน้า 201) ได้กล่าวไว้ว่า กลุ่ม หมายถึง คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มีลักษณะบางอย่างเหมือนกัน มีความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความสนใจ ดำเนินการ หรือร่วมปรีกษาหารืออย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ในความหมายของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวของบุคคลที่มีปัญหา หรือความต้องการบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน และดำเนินการบางอย่างร่วมกัน การรวมตัวของบุคคลในที่นี้ อาจหมายถึง การรวมตัวของบุคคลในชุมชน หรือบุคคลทั้งในและนอกชุมชน หรือการรวมตัวระหว่างกลุ่มต่อกันทั้งในและนอกชุมชนก็ได้

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ (2549, หน้า 121-122) ได้ให้ความหมายของกลุ่มในงานพัฒนาชุมชนไว้ว่า มวลชนที่คิดได้ร่วมกันได้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมารวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมกันแล้วในที่สุดก็จะสามารถเกิดพลังขึ้น เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่วางไว้ เมื่อประชาชนเกิดความเชื่อถือศรัทธามากขึ้น กลุ่มก็ขยายผลกว้างขึ้น พลังกลุ่มและขีดความสามารถของกลุ่มจะเพิ่มขึ้น

เสรี พงศ์พิศ (2554, หน้า 108) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายมากกว่าการที่บุคคลมารวมกิจกรรมเท่านั้น แต่กลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ สมาชิกจะต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนผลงานที่เกิดขึ้นจะต้องมาจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม อีกทั้งมีการสื่อสารทางวาจาหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ความร่วมมือของชุมชนก่อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ตามมา ความเข้มแข็งของกลุ่มและการเกิดขึ้นของกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มเกษตรผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรทางเลือกและกลุ่มต่าง ๆ อีกมาก บวกกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

2. องค์ประกอบของกลุ่ม

ครรชิต พุทธโกษา (2554, หน้า 201-203) ได้กล่าวถึงการจัดแบ่งประเภทของกลุ่มสามารถจัดแบ่งออกได้หลายลักษณะ ดังนี้

2.1 แบ่งตามรูปแบบการจัดตั้งกลุ่ม

2.1.1 กลุ่มที่เป็นทางการ เป็นกลุ่มซึ่งรัฐลงไปจัดตั้ง หรือจัดสรรงบประมาณสนับสนุน มีกฎหมาย กฎระเบียบรองรับ กลุ่มที่เป็นทางการนี้สามารถแบ่งย่อยได้ 2 ประเภท คือ 1) กลุ่มถาวร โดยการคงอยู่ของกลุ่มมีความมั่นคง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้าน มูลนิธิ สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และ 2) กลุ่มชั่วคราว การคงอยู่ของกลุ่มจะมีลักษณะเป็นครั้งคราว ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เมื่อกิจกรรมนั้น ๆ สิ้นสุด ก็จะสิ้นสุด

ภาระหน้าที่ของกลุ่มหรือยกเลิกกลุ่มไปด้วย เช่น คณะกรรมการจัดงานประกวด คณะทำงานจัดงานกาชาดประจำปี เป็นต้น

2.1.2 กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยสมาชิกมาร่วมกันตามธรรมชาติ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง เช่น ชมรมหมากรุก กลุ่มสมัชชาคนจน เป็นต้น

2.2 แบ่งตามโครงสร้างกลุ่ม

2.2.1 กลุ่มที่มีโครงสร้างแบบง่าย เป็นกลุ่มที่มีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่มไว้อย่างชัดเจน เช่น หัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ฯลฯ การบริหารจัดการกลุ่มไม่มีขั้นตอนซับซ้อน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดี่ยว ๆ เช่น กลุ่มพ่อค้าสุกสมาคมพ่อค้าไทย-จีน ฯลฯ

2.2.2 กลุ่มที่มีโครงสร้างซับซ้อน เป็นกลุ่มที่มีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่มในหลายระดับชั้น หรือมีโครงสร้างย่อย ๆ ซ้อนกันอยู่ เช่น ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ประกอบด้วยการรวมกลุ่มของผู้นั้นในหลายกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มผู้เลี้ยงปลา กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ โดยในแต่ละกลุ่มดังกล่าวนั้นมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า หรืออื่น ๆ

2.3 แบ่งตามลักษณะกิจกรรม

2.3.1 กลุ่มเรียนรู้ เป็นกลุ่มที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง เช่น มีความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตน้ำสกัดชีวภาพ ก็เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกัน ความสัมพันธ์ของกลุ่มในลักษณะนี้จะเป็นไปอย่างหลวม ๆ ชั่วครั้งชั่วคราว การถ่ายทอดเทคโนโลยีของหน่วยงานภาครัฐในปัจจุบันเป็นการสร้างกลุ่มประเภทนี้

2.3.2 กลุ่มกิจกรรม เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมทางพาณิชย์ หรือหลาย ๆ กิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งอาจมีกิจกรรมการเรียนรู้ผสมผสานด้วยก็ได้ การรวมกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเหนียวแน่น มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งปัจจัยการผลิตที่พัฒนาต่อเนื่องมากกว่ากลุ่มเรียนรู้

2.4 แบ่งตามเงื่อนไขการเกิดกลุ่ม

2.4.1 กลุ่มที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันค่อนข้างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น กลุ่มสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอาชีพ และการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ กลุ่มผู้เข้าอบรมด้านการแปรรูป มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถในการแปรรูป ฯลฯ

2.4.2 กลุ่มเชิงวัฒนธรรม เป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวเนื่องจากมีปัญหาหรือได้รับผลกระทบคล้ายคลึงกัน เช่น กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการกั้นน้ำของรัฐจนทำให้เกิดน้ำท่วมหมู่บ้านและออกมาปิดถนนประท้วง ซึ่งโดยปกติหากไม่มีเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจะไม่รวมตัวกัน

2.5 แบ่งตามความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม

2.5.1 กลุ่มปฐมภูมิ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมรักใคร่โดยไม่มีอะไรแอบแฝง มีการติดต่อกันอยู่เสมอและเป็นเวลาอันยาวนาน กระทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ช่วยเหลือกัน เช่น กลุ่มญาติ กลุ่มเพื่อนสนิท

2.5.2 กลุ่มทุติยภูมิ สมาชิกกลุ่มมีความผูกพันมิใช่เป็นการส่วนตัวมีความสัมพันธ์กันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ มีแบบแผน เช่น มีการแบ่งงานกันทำตามความสามารถเพื่อประสิทธิภาพของงาน มีสายการติดต่องานเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เป็นต้น

2.6 แบ่งตามความสมัครใจ

2.6.1 กลุ่มสมัครใจ เป็นกลุ่มที่สมาชิกเข้ามารวมตัวกันโดยความสมัครใจ อาจด้วยเป็นกลุ่มอาชีพเดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือมีความสนใจเรื่องเดียวกัน เช่น กลุ่มผู้ปลูกลำไย ชมรมคนรักฟุตบอลไทย แฟนคลับนักแสดงเกาหลี เป็นต้น

2.6.2 กลุ่มไม่สมัครใจ หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกเข้ามารวมกันโดยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น เช่น กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มเชื้อชาติ เป็นต้น

3. กระบวนการพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบและประเภทของกลุ่มที่มีส่วนในการสร้างกระบวนการพัฒนาทำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมี ดังนี้ (สนธยา พลศรี, 2556, หน้า 37-39)

3.1 สมาชิก ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสมาชิกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของกลุ่ม เพราะเป็นผู้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่ม ถ้าหากไม่มีสมาชิกก็ไม่มีกลุ่มเกิดขึ้น

3.2 โครงสร้างกลุ่ม ต้องมีโครงสร้างที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม ประกอบด้วยรูปแบบ ขนาด บรรทัดฐาน จัดการ การประสานงาน กลไกในการดำเนินงาน การติดตาม ประเมินผล และการพัฒนาสมาชิกของกลุ่ม เป็นต้น

3.3 วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน กลุ่มต้องมีวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเพื่อให้สมาชิกรับรู้ร่วมกัน

3.4 การบริหารจัดการ กลุ่มต้องมีการบริหารจัดการในลักษณะของคณะบุคคลมีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารและสมาชิก มีกฎระเบียบของกลุ่มที่ใช้ร่วมกันตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

3.5 ผู้นำกลุ่ม ต้องมีผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้บริหารและจัดการโดยมาจากการเลือกสรร ของสมาชิก กลุ่มต้องกำหนดวิธีการสรรหาผู้นำ กำหนดให้ชัดเจน ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำทางความรู้ ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำด้านอาชีพต่าง ๆ

3.6 บรรทัดฐาน หรือระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก การติดตามและประเมินงาน

3.7 ระบบการติดต่อสื่อสาร กลุ่มต้องมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างสมาชิกกับสมาชิก สมาชิกกับกลุ่ม และสมาชิกกับบุคคลภายนอก เพื่อให้การดำเนินงานคล่องตัว และประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มแพร่กระจาย

3.8 การประสานงาน กลุ่มต้องมีระบบการประสานงานระหว่างผู้นำหรือคณะกรรมการกลุ่มกับสมาชิก ระหว่างสมาชิกกับสมาชิก เพื่อเชื่อมโยงสมาชิกกับกลุ่มและสร้างพลังในการดำเนินงานของกลุ่ม

3.9 การมีส่วนร่วม สมาชิกของกลุ่มจะมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอย่างแท้จริงทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมเรียนรู้ ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมวิเคราะห์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมกำหนดแผนและโครงการ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

3.10 กิจกรรมและผลงาน กลุ่มต้องมีกิจกรรมให้สมาชิกทำร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

4. กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 270-274) ได้สรุปงานเขียนของพัฒนาบุญตันพันธุ์ อุดิทธิบริดิกรมการพัฒนารวมชน เป็นบุคคลยุคแรก ๆ ที่อธิบายหลักการส่งเสริมการรวมกลุ่ม เรียกว่า “หลักการรวมกลุ่ม 3 ขั้น 8 ตอน” จัดเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างกลุ่ม ความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่าย มีองค์ประกอบสรุปได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งกลุ่ม ในการจัดตั้งกลุ่มเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง เพราะหากได้ดำเนินการจัดตั้งให้ถูกวิธีทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มแรก ก็จะทำให้กลุ่มมีคุณค่า และเจริญก้าวหน้าไปสู่ขั้นตอนอื่นได้ง่ายขึ้นในการจัดตั้งกลุ่มมีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ 8 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

ตอนที่ 1 การค้นหาผู้นำกลุ่มหรือหน่วยงานของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 การหาความต้องการของแต่ละบุคคลก่อนที่นำมากำหนดความต้องการร่วมของกลุ่ม

ตอนที่ 3 ความสมัครใจในการเข้าร่วมของกลุ่ม รวมถึงการสร้าง ความซื่อสัตย์ และความภักดีต่อกลุ่ม

ตอนที่ 4 สิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้ง่าย และเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 5 การมีวัยใกล้เคียงกัน ทำให้มีความคิดอ่าน ความสนใจ ความต้องการ และความสามารถในการทำงานใกล้เคียงกัน เข้าใจกันง่ายในการทำงาน

ตอนที่ 6 เพศเดียวกัน กิจกรรมบางอย่างอาจจำเป็นต้องแบ่งแยกเพศ ในขณะที่บางกิจกรรมอาจจะร่วมกันทำทั้งหญิงและชาย

ตอนที่ 7 การมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ขัดแย้ง การที่กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ จนทำให้งานกลุ่มสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ตอนที่ 8 สถานการณ์บีบตัว หมายถึง สถานการณ์ที่จะทำให้คนรวมกันเพื่อความอยู่รอด เพื่อผลประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งตรงกับความต้องการของกลุ่มหรือสมาชิกที่จะมารวมกัน

ขั้นที่ 2 การเคลื่อนไหวของกลุ่ม การดำเนินการเพื่อให้กลุ่มเกิดการเคลื่อนไหว มีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ด้วยกัน 8 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การส่งเสริมการประชุมพบปะ เพื่อแลกเปลี่ยนทรรศนะความคิดซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มให้แน่นแฟ้นขึ้นและหาแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

ตอนที่ 2 การส่งเสริมแนวความคิด ขระดับจิตใจของสมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 3 การส่งเสริมการมีระเบียบวินัย ได้แก่ การมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับในการรวมกลุ่ม และมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติร่วมกัน

ตอนที่ 4 การส่งเสริมสัมพันธภาพบุคคล เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มให้มีความกลมเกลียวแน่นแฟ้น

ตอนที่ 5 การส่งเสริมกิจกรรม เพื่อทำให้กลุ่มได้เคลื่อนไหว และเป็นการฝึกกลุ่มให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ตอนที่ 6 การส่งเสริมวิชาการ ควรส่งเสริมทางวิชาการ ความรู้ใหม่ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่จำเป็นและเกิดประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่ม

ตอนที่ 7 การส่งเสริมผลประโยชน์ร่วม เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ การจัดสรรผลประโยชน์ต้องเที่ยงธรรม เสมอภาค หากขาดประโยชน์ร่วมกัน หรือจัดผลประโยชน์ กลุ่มก็จะแตกความสามัคคี และสลายตัวในที่สุด

ตอนที่ 8 ส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสถานภาพผูกพัน โดยพยายามส่งเสริม ให้มีความผูกพันระหว่างสมาชิก ส่งเสริมให้ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในกลุ่มและรู้จักรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่ม

ขั้นที่ 3 การเจริญเติบโตของกลุ่ม

ตอนที่ 1 สหพันธ์รวมกลุ่ม เป็นการทำให้กลุ่มเล็ก ๆ มาสนธิเข้าเป็นกลุ่มใหม่ กลุ่มเดียว

ตอนที่ 2 การสร้างหน่วยนำร่วม โดยการนำเอาตัวแทนหรือผู้นำของแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็น “หน่วยนำร่วม” เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเล็ก ประสานงาน ประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม

ตอนที่ 3 การสร้างผลประโยชน์ร่วม เพื่อช่วยให้กลุ่มที่เคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน เกาะติดกัน เพราะเกิดผลประโยชน์ในกิจกรรมร่วมกันแต่ละกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมที่ดำเนินการ

ตอนที่ 4 การสร้างกิจกรรมพึ่งพา เป็นวิธีการที่กลุ่มจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมี “หน่วยนำร่วม” เป็นตัวกลางช่วยให้กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ มีความเกี่ยวพันกัน พึ่งพากัน แล้วจึงจะมีผลประโยชน์สูงขึ้น

ตอนที่ 5 การสนธิวิชาการเป็นการแลกเปลี่ยนและอาศัยความรู้ทักษะ ตลอดจนความต้องการระหว่างกลุ่มที่มีต่อกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสามารถและกิจกรรมอื่นใหม่ ๆ

ตอนที่ 6 การสร้างพลังร่วมในการดำเนินการร่วม โดยการส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุน ร่วมวิชาการ ร่วมการจัดการ ร่วมกำลังคน ร่วมกำลังวัสดุ ซึ่งถ้ากลุ่มได้ร่วมกันมากเท่าไรพลังมหาศาลก็จะเกิดขึ้นเท่านั้น

ตอนที่ 7 การลดความสิ้นเปลืองร่วม ได้แก่ การลดความสิ้นเปลืองของแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งด้านบริหารและการบริการด้วย เมื่อความสิ้นเปลืองลดลง

ตอนที่ 8 การสร้างพลังต่อรอง ก็คือ อำนาจของกลุ่มในการรักษาผลประโยชน์และดำรงกลุ่มไว้ พลังต่อรองในการต่อสู้ของชุมชนซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกัน จึงนับว่าเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการพัฒนา

5. การบริหารจัดการเป็นฐานการพัฒนาชุมชน

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2549, หน้า 32-35) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการเป็นฐานของการพัฒนา ควรยึดหลักการสำคัญ 7 ประการ ดังนี้

5.1 การบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ ควรดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ เนื่องจากระบบบริหารแบบคณะกรรมการ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกร เพราะกรรมการแต่ละคนยังคงทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก จึงต้องใช้เวลาทำงานเกษตร และทำงานของกลุ่มควบคู่กันไป การจัดการในรูปคณะกรรมการนั้น คณะกรรมการจะปรึกษาหารือ

ในการตัดสินใจดำเนินการ ซึ่งจะทำให้เกิดความรอบคอบมากกว่าการตัดสินใจคนเดียว ทั้งยังเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม รับรู้ และเรียนรู้การดำเนินกิจการของกลุ่ม

5.2 การยึดถือความเสียสละในขอบเขตที่เหมาะสม การบริหารจัดการยึดถือความเสียสละ เพื่อให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา ซึ่งเป็นหัวใจของการทำงานของกลุ่มชาวบ้าน

5.3 การยึดความซื่อสัตย์ และการสร้างระบบการเงินที่ป้องกันการทุจริต การคัดเลือก ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเงิน กลุ่มจึงควรเลือกผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มในเรื่องความซื่อสัตย์เป็นสิ่งแรก ต้องมีระบบการควบคุมการเงิน สามารถตรวจสอบได้จากบุคคลภายนอกและสมาชิก ถ้ามีคอร์รัปชันหรือเงินรั่วไหลจะเป็นสาเหตุให้กลุ่มหรือองค์กรแตกหรือล้มได้

5.4 การเลือกคนให้เหมาะสมกับงานด้วยข้อมูลที่สะสมมานาน และสร้างทีมงานที่ลงตัว กลุ่มต้องเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน โดยพิจารณาจากความถนัดความสามารถและอุปนิสัยความชอบของแต่ละคน ควรใช้ข้อมูลที่รู้จักกันมานาน หรือ “คนบ้านเดียวกัน” มาพิจารณา และให้ความสำคัญแก่คนทำงานอย่างเท่าเทียมกันในการทำงานร่วมกัน หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อกลุ่ม

5.5 การมุ่งมั่นทุ่มเทการทำงานและเรียนรู้ไม่หยุดยั้ง ผู้นำของกลุ่มต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูง มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ในลักษณะทำไปเรียนรู้ไปถือเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

5.6 การสร้างโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามาเรียนรู้งาน และมีกระบวนการสร้างคนรุ่นใหม่ กลุ่มควรยึดหลักการสร้างโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามาเรียนรู้งาน โดยการหมุนเวียนส่วนต่าง ๆ เข้ามาทำงานแทนที่กันเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ยังสามารถคัดเลือกและฝึกผู้นำรุ่นใหม่ได้

5.7 การสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจควบคู่กับกฎระเบียบ ควรมีกฎระเบียบที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ในขณะเดียวกันต้องอาศัยการกระตุ้นจิตสำนึกและแรงจูงใจควบคู่กับกฎระเบียบการควบคุมงานใด ๆ จึงควรกระทำโดยการพูดคุยปรึกษาหารือมากกว่าการบังคับ

6. หลักการพัฒนากลุ่ม

หลักการพัฒนากลุ่มตามระยะของการพัฒนาของกลุ่ม ซึ่งในแต่ละระยะของการพัฒนาของกลุ่มนั้นจะมีวิธีการพัฒนาที่แตกต่างกัน และจะต้องดำเนินการเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ทั้งนี้ ได้สรุปให้เห็นถึงการทำงานของนักพัฒนาตามพัฒนาการของกลุ่ม ที่กล่าวถึงวิธีการดำเนินงานใน 4 ระยะของการพัฒนากลุ่ม ดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพ

รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการเกษตร, 2558, หน้า 12)

6.1 การทำงานในระยะเตรียมกลุ่ม การสนับสนุนให้เกิดการพัฒนากลุ่มในระยะการเตรียมการนั้น นักพัฒนาต้องให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศหรือเสริมเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ของชาวบ้านเป็นหลัก และควรเริ่มจากการศึกษาทำความเข้าใจบริบทชุมชนและกลุ่มนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของกลุ่มในชุมชนกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

6.2 การทำงานในระยะก่อตั้งกลุ่ม ในระยะการก่อตั้งกลุ่ม การทำงานกลุ่มทั้งในด้านการหาสมาชิก การจัดโครงสร้างกลุ่ม การกำหนดกฎเกณฑ์และกิจกรรมเพื่อการพัฒนากลุ่ม โดยจัดให้มีการสนทนาพูดคุยร่วมกันในกลุ่มย่อย โดยนักพัฒนามีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก สนทนา เพื่อศึกษาบทพวกร่วมกัน ตลอดจนให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการประสานหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6.3 การทำงานในระยะขยายสมาชิก/กิจกรรม ในระยะนี้นักพัฒนาควรให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายภาคีเพิ่ม โดยนักพัฒนาเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้กระบวนการจัดเวทีในการประเมินสรุปกิจกรรมและบทเรียน

6.4 การทำงานในระยะขยายเครือข่าย การทำงานในระยะนี้ นักพัฒนาควรจัดให้มีเวทีแสดงความคิดเห็นและสนทนาร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มทั่วไปในชุมชนหรือต่างชุมชน รวมทั้งระดมบุคลากรและทรัพยากรของแต่ละกลุ่มมามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ในระยะการขยายเครือข่ายนั้น นักพัฒนามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการพบปะสนทนาระหว่างสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในหรือภายนอกชุมชน และระหว่างกลุ่ม เครือข่ายกับองค์กรหน่วยงานภายนอก เพื่อเป็นเวทีพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ นักพัฒนามีบทบาทในการให้คำแนะนำและสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย อย่างไรก็ดีในการทำงานกับกลุ่มนั้น นักพัฒนาควรส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของกลุ่ม เน้นถึงกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม มีการบูรณาการวิธีการต่าง ๆ ที่ทำงานกับกลุ่มเข้าด้วยกัน ดำเนินการด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการตามระยะการพัฒนาการของกลุ่ม

7. หลักการพัฒนากลุ่มให้ประสบความสำเร็จ

กรมการพัฒนาชุมชน (2560, หน้า 4-7) ได้กล่าวถึง การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนากลุ่มให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการกลุ่ม 5 ก. ดังนี้ คือ

7.1 ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิก

7.1.1 กลุ่มเป็นการรวมตัวกันของคนที่มีความสนใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่มีอาชีพเดียวกัน อย่างน้อย 5 คนขึ้นไป สมาชิกกลุ่มทั่วไปมี 3 ประเภท คือ สมาชิกสามัญ สมาชิกกิตติมศักดิ์ และสมาชิกสมทบ

7.1.2 ที่ตั้งของกลุ่ม ควรเลือกสถานที่ที่เป็นสาธารณะ หรือที่มีความพร้อมสามารถเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิก และควรมีการขอใช้สถานที่ให้ถูกต้อง

7.1.3 สมาชิก เป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่กลุ่มกำหนด เช่น มีภูมิลำเนาอยู่ที่ตั้งของกลุ่ม มีความเข้าใจในหลักการพร้อมที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงและสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยความสมัครใจ

7.1.4 บทบาทหน้าที่ของสมาชิก คือ เข้าร่วมการประชุม แสดงความคิดเห็น ให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม นำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาอาชีพและร่วมกำหนดปฏิบัติตามระเบียบของกลุ่ม

7.2 ก. ที่ 2 คือ กรรมการ

กรรมการ คือ กลุ่มคนที่ได้รับมอบหมายและเป็นตัวแทนจากสมาชิกให้บริหารจัดการกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งกลุ่มจะมั่นคงและบรรลุผลเพียงใดขึ้นอยู่กับคณะกรรมการที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ การแต่งตั้งคณะกรรมการควรเป็นเลขคู่ เพื่อให้ได้สัดส่วนมีความเป็นเอกฉันท์

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ คือ ดำเนินการร่างระเบียบหรือข้อบังคับกลุ่ม โดยความเห็นชอบของสมาชิกกลุ่ม จัดให้สมาชิกกลุ่มมาประชุมแสดงความคิดเห็นและ วางแผนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน จัดให้มีบริการสมาชิกในด้านต่าง ๆ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตำแหน่งของคณะกรรมการ ประกอบด้วย ตำแหน่งหลัก คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ทรัพย์สิน ฎีกม และประชาสัมพันธ์ ดังนี้

7.2.1 ประธาน มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นประธานในที่ประชุมกำหนดเรื่องที่จะเข้าประชุม กำหนดแผนการประชุมเพื่อให้ได้มติ นโยบาย แผนงาน วิธีการ ขั้นตอนของการปฏิบัติงาน
- 2) จัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกับคณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของสมาชิก
- 3) ประชาสัมพันธ์ข่าวสารไปสู่สมาชิก ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามมติที่ประชุม

7.2.2 รองประธาน มีหน้าที่ดังนี้

- 1) ติดต่อประสานงาน และร่วมกับประธานในการปฏิบัติงานต่าง
- 2) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่ประธาน หรือที่ประชุมกลุ่มมอบหมาย

7.2.3 เลขานุการ มีหน้าที่ดังนี้

- 1) รวบรวมเรื่องต่าง ๆ ให้ประธานกรรมการเพื่อพิจารณาในที่ประชุม
- 2) จัดทำรายงานการประชุม และบันทึกต่าง ๆ ในการดำเนินงานของ

คณะกรรมการ

- 3) ติดต่อประสานงานกับคณะกรรมการและสมาชิก
- 4) ปฏิบัติตามที่ประธาน หรือที่ประชุมกลุ่มมอบหมาย

7.2.4 เภรณญก มีหน้าที่ดังนี้

- 1) จัดทำทะเบียนต่าง ๆ หลักฐานการรับจ่ายเงินของกลุ่ม
- 2) ดำเนินการติดตามและควบคุมเกี่ยวกับการเงินและบัญชีของกลุ่ม
- 3) รับผิชอบเก็บรักษาเงินของกลุ่ม
- 4) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ประชุมกลุ่มมอบหมาย

7.2.5 ปฏิกม มีหน้าที่ดังนี้

- 1) ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการต้อนรับประสานงาน ให้ข้อมูลข่าวสาร
- 2) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ประชุมกลุ่มมอบหมาย

7.2.6 ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ดังนี้

- 1) เผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติแล้วให้คณะกรรมการกลุ่ม

อาชีพ สมาชิกหรือผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

- 2) การเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างคณะกรรมการ กับหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง

- 3) ปฏิบัติงานตามที่ประชุมกลุ่มมอบหมาย

7.3 ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา และระเบียบข้อบังคับกลุ่ม

กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ควรทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการ กำหนดหมวดหมู่ ดังนี้

7.3.1 ข้อความทั่วไป เช่น ชื่อกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่ม วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

7.3.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

7.3.3 สมาชิกกลุ่ม เช่น คุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ การสมัครเข้าร่วม การ

พ้นจากสมาชิก

7.2.4 เงินทุนของกลุ่ม ที่มาเงินทุนของกลุ่ม การใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม

7.2.5 การดำเนินงานของกลุ่ม เช่น กิจกรรม วิธีการดำเนินกิจกรรม การจัดสรรประโยชน์

7.2.6 คณะกรรมการบริหารกลุ่ม เช่น คุณสมบัติ จำนวน โครงสร้าง บทบาทหน้าที่

7.2.7 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบกำหนดวิธีการแก้ไข

7.2.8 บทเฉพาะกาลใครเป็นผู้ลงนามในระเบียบ วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้

7.4 ก. ที่ 4 คือ กองทุน

กองทุนของกลุ่มอาจเป็นเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ ที่ทำให้กิจกรรมของกลุ่ม ดำเนินการได้และบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ที่มาของทุน ได้แก่

7.4.1 ทุนจากการระดมหุ้นของสมาชิกกลุ่ม ควรกำหนดจำนวนหุ้นของ สมาชิกให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทุนตั้งต้นในการดำเนินงานของกลุ่ม

7.4.2 ทุนจากภาครัฐ/เอกชน เช่น ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ เงินบริจาค เงินสมทบ

7.4.3 ทุนจากการจัดกิจกรรม เช่น จำหน่ายข้าวเปลือก เส้นฝ้ายแล้ว หักรายได้ เข้ากลุ่ม

7.4.4 ทุนจากการกู้ยืม แบ่งเป็น

1) แหล่งทุนภายในชุมชน เช่น เงินกู้จากสหกรณ์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนบทบาทสตรี เป็นต้น

2) แหล่งทุนภายนอกชุมชน เช่น สถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น ธนาคาร ธกส. ออมสิน SME เป็นต้น

7.5 ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม

กิจกรรม เป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันปฏิบัติ เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชน โดยมีการกำหนดเป็นแผนกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมการวางแผนการผลิตและ จำหน่าย การสะสมกองทุนของกลุ่ม การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิก การพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ การจัดสวัสดิการ การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

กิจกรรมของกลุ่ม ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้กลุ่มมีชีวิต บรรลุวัตถุประสงค์ ของกลุ่ม ดังนั้น คณะกรรมการจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้กลุ่มมีแผนและดำเนินกิจกรรมตามแผน อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยกิจกรรมของกลุ่มต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความ

ร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

8. มาตรฐานของกลุ่ม

มาตรฐานของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และความเข้มแข็งของกลุ่ม เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนา กลุ่ม ตามระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีองค์ประกอบ และมีตัวบ่งชี้แตกต่างกัน จำนวน 27 ตัวบ่งชี้ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 13-14)

8.1 ด้านการบริหารงาน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

8.1.1 กองทุน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70
- 2) การบริหารเงินทุนจัดสรรได้ชัดเจนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้
- 3) การควบคุมงานอย่างมีระบบ

8.1.2 กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สมาชิกมีส่วนร่วม และเป็นลายลักษณ์อักษร
- 2) องค์ประกอบครอบคลุม ทันสมัย เป็นปัจจุบัน
- 3) มีการประกาศใช้และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

8.1.3 กิจกรรมของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่ม
- 2) กิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ
- 3) มีแผนการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิก และชุมชน

8.2 ด้านบริหารคน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

8.2.1 กรรมการ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หรือแต่งตั้งตาม

ระเบียบ

- 2) การทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งคณะ
- 3) มีแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการอย่างชัดเจน

8.2.2 สมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม
- 2) ปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่ม
- 3) กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น

8.2.3 คนในชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) คนในชุมชนรู้ว่ามียุทธศาสตร์ และให้การยอมรับ
- 2) คนในชุมชนสนับสนุนกลุ่ม
- 3) มีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นคนในกลุ่ม และนำมาปรับปรุงการทำงาน

ทำงาน

8.3 ด้านบริหารผลประโยชน์ มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

8.3.1 ผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม
- 2) การจัดสรรทั่วถึง เป็นธรรม และหลากหลายรูปแบบ
- 3) ถูกต้องตามระเบียบ ได้แก่ การพัฒนาสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้ และการเพิ่มศักยภาพ

8.3.2 ประโยชน์ต่อกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ
- 2) มีการประกันความเสี่ยง
- 3) การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิก

8.3.3 ประโยชน์ต่อชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) กิจกรรมดูแลคนในชุมชน
- 2) กิจกรรมสาธารณะประโยชน์
- 3) ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากความหมายและความสำคัญของการพัฒนากลุ่ม ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การพัฒนากลุ่ม หมายถึง การทำให้กลุ่มมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ด้านการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนากลุ่มคนหรือสังคมให้มีความเป็นอยู่ ดีกินดี และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งการพัฒนากลุ่มมีหลักการ 5 ขั้นตอน คือ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม กองทุน กิจกรรม

แนวคิดเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดเบื้องต้น สรุปเนื้อหาได้ ดังนี้

1. ความหมายของเลื้อกก

การทอเลื้อกก เป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่นำเอาต้นกกมาแปรสภาพให้เป็นเส้น ย้อมสี แล้วสานทอให้เป็นแผ่นผืน เพื่อนำมาใช้ปูตาครองนั่งหรือนอน หรือทำธุรกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ เลื้อกกเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีใช้กันอยู่ทั่วไปทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะต้นกกเป็นพืชธรรมชาติที่ขึ้นอยู่ทั่วทุกภูมิภาค และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่นำต้นกกมาแปรสภาพก็มีลักษณะคล้ายกัน หรือได้อิทธิพลทางความคิดจากกันและกัน ทำให้เลื้อกกถูกจัดได้ว่าเป็นปัจจัยจำเป็นอย่างหนึ่งต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในอดีต

ปราณีต ใจหนัก (2555, หน้า 114) กล่าวว่าไว้ว่า เลื้อกก หมายถึง เลื้อที่ทำจากต้นกก โดยการนำต้นกกมาลอกเอาก้านออกและใช้เฉพาะเปลือกนอก ตากให้แห้งแล้วย้อมสีตามใจชอบ แล้วนำมาทอด้วยกี่ทอเลื้อจนเป็นผืนขนาดตามความต้องการ

ยุวดี พรธราพงศ์ อาณัญ ศรีพิชญ์ตระกูล และคณะ (2555, หน้า 9) กล่าวว่าไว้ว่า เลื้อกก หมายถึง กกเป็นหญ้าชนิดหนึ่ง ต้นสามเหลี่ยมหรือกลมยาว ในลำต้นมีผิวอ่อนนุ่ม ส่วนปลายใกล้กับดอกเป็นสามเหลี่ยม มีดอกสีเหลือง ขึ้นในที่ชื้นและ คุณสมบัติของกกเป็นพืชวัชพืชนิดหนึ่ง ที่ขึ้นอยู่ตามท้องไร่ท้องนาทั่วไป จึงนำมาทอเป็นสื่อไว้สำหรับนั่งหรือนอนพักผ่อนได้ใช้งานได้ มีความคงทนหรือนอนเย็นสบาย เพราะมีความนุ่ม

2. ความสำคัญของเลื้อกก

“เลื้อ” จัดเป็นสินค้าหัตถกรรมจักสานประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานหลายชั่วอายุคน การทอเลื้อเป็นงานจักสานที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ “กก” นำมาทอเป็นเลื้อผืน ที่ชาวชนบทใช้กันอย่างแพร่หลาย ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเลื้อเป็นเครื่องใช้ที่ตอบสนองความต้องการในการใช้สอยในชีวิตประจำวันของชาวชนบทได้อย่างดีโดยเฉพาะประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม เพราะเลื้อเป็นเครื่องใช้พื้นบ้านที่ทำจากวัสดุพื้นบ้านในแต่ละภูมิภาค เช่น กก กระจุค ลำเจียกหรือป่านัน คล้า หวาย ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งชาวชนบทส่วนใหญ่ผลิตเลื้อใช้เองได้ อาจกล่าวได้ว่าเลื้อเป็นเครื่องจักสานที่เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และมีรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น รวมทั้งมีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ปัจจุบันวิธีการทอเลื้อหรือรูปแบบของเลื้อตลอดจนวัสดุที่ใช้ทอเลื้อ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพภูมิศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และประโยชน์ใช้สอยตามวิถีชีวิตของมนุษย์ ปัจจุบัน “เลื้อ” เป็นสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตในครัวเรือนโดยใช้เวลาวางจากอาชีพหลักในการผลิตหรือทอ ประกอบกับกระแสความรุนแรงในการแข่งขันของโลกธุรกิจ ทำให้กลุ่มผู้ทอเลื้อในภูมิภาคต่าง ๆ มีการพัฒนารูปแบบและลวดลายใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าออกมาสู่ตลาดเสมอ แม้ว่างานภูมิปัญญาจะช่วยสร้างรายได้ และ

สามารถสร้างงานให้เกิดในชนบทได้อย่างมากก็ตาม แต่ก็ยังมิได้มีการส่งเสริมและพัฒนากันอย่างจริงจัง แม้จะมีบางหน่วยงานเข้ามาทำอยู่บ้างก็อยู่ในวงจำกัด ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์ การวางแผนทางด้านการตลาดยังมิได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านตกอยู่ในภาวะที่ผู้ผลิตต้องต่อสู้ดิ้นรนแต่เพียงลำพังและมีการส่งเสริมกันอย่างผิวเผิน ทั้ง ๆ ที่ภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญยิ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตของคนชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ (ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล, 2556, หน้า 4)

3. กระบวนการทอเสื่อกก

กระบวนการทอเสื่อกก มีวัตถุดิบและส่วนประกอบ ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2561, หน้า 1-2)

3.1 วัตถุดิบและส่วนประกอบ ดังนี้ ต้นกก สีข้อมกก เส้นเอ็น ฟืม จักรเย็บผ้า ผ้ากุนริม และด้าย สำหรับวัตถุดิบและส่วนประกอบกระบวนการทอเสื่อกก ปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.3 วัตถุดิบและส่วนประกอบการทอเสื้อก

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2561, หน้า 1

3.2 ขั้นตอนการผลิต

3.2.1 ขั้นตอนที่ 1 การสอยต้นกก มีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ตัดต้นกกสด
- 2) คัดเลือกต้นกกที่มีขนาดเท่ากันไว้ด้วยกัน
- 3) นำต้นกกที่คัดแล้วมาสอยเป็นเส้นเล็ก โดยใช้มีดปลายแหลมคม (มีดแกะสลัก)
- 4) นำเส้นกกที่สอยแล้วมาผึ่งแดดให้แห้ง ถ้าเป็นไปได้ต้องเป็นแดดที่กล้าจัด

5) นำเส้นกกสอยที่ตากแห้งแล้วมากมัดเป็นมัด ๆ รอกการข้อมสี

3.2.2 ขั้นตอนที่ 2 การข้อมสี

1) เลือกซื้อสีสำหรับข้อมกกสีต่าง ๆ ที่มีสีสดใสสวยงาม เช่น สีแดง สีชมพู สีเหลือง สีม่วง สีดำ สีเขียว ฯลฯ

2) ก่อไฟโดยไฟที่ใช้ต้องสม่ำเสมอ

3) นำป๊อบ หรือกระทะใส่น้ำพอประมาณท่วมเส้นกกนำมาตั้งบนเตารอให้น้ำเดือด

4) พอน้ำเดือดก็นำสีที่เลือกมาเทลง

5) นำเส้นกกที่คัดเลือกแล้วลงข้อมจนเพียงพอที่จะใช้ในการทอ

6) นำเส้นกกที่ข้อมสีแล้วลงล้างในน้ำเปล่าแล้วนำไปตากแดดที่จัดจนแห้ง

7) นำเส้นกกที่ข้อมสีตากแห้งแล้วมาเก็บมัดรวมกัน โดยแยกเป็นสี แต่ละสี

3.2.3 ขั้นตอนที่ 3 การทอเสื่อ

1) ทางโฮงที่ทำสำเร็จรูปแล้วมากาง

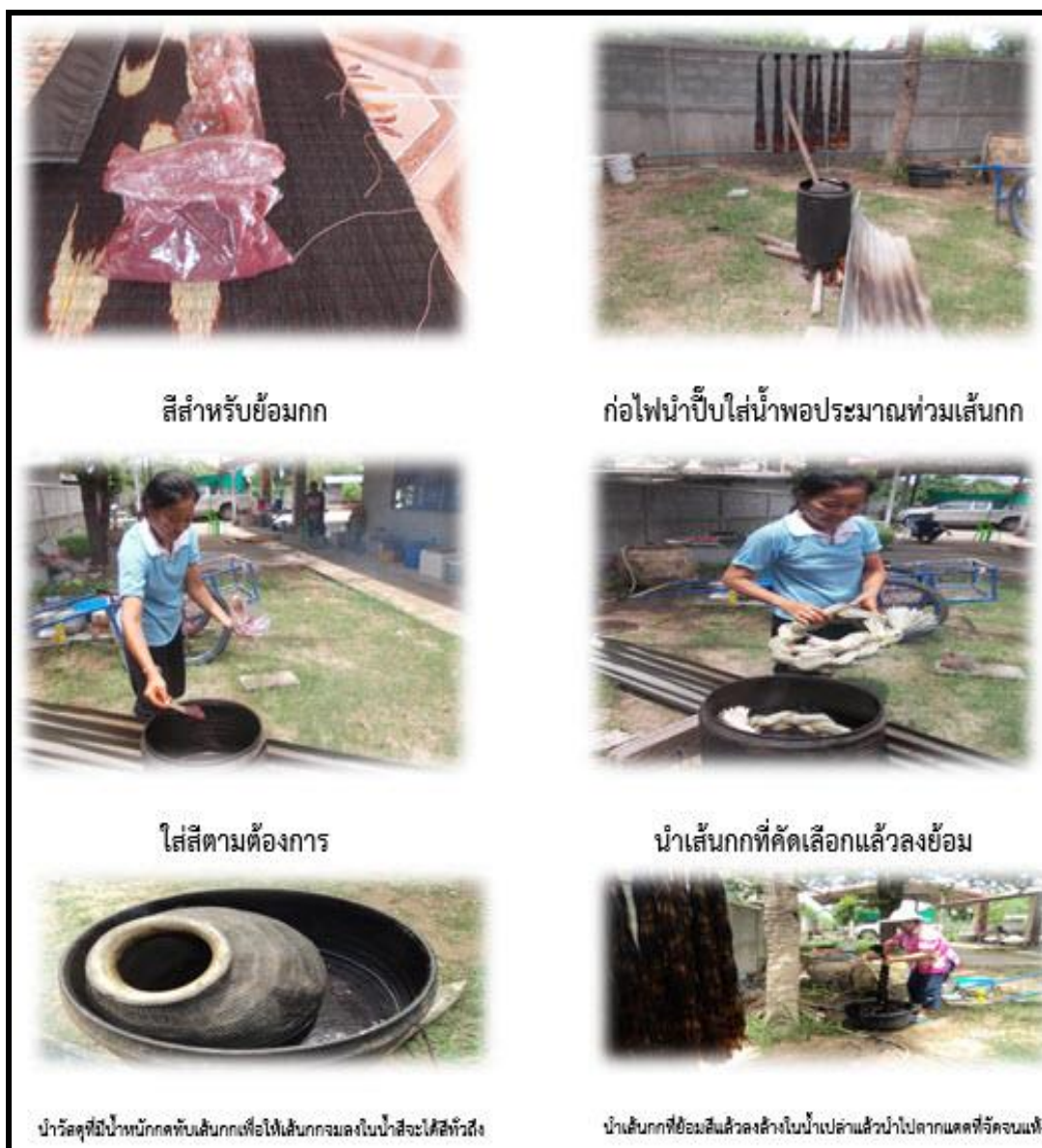
2) นำเชือกไนลอน/เส้นเอ็นสำหรับทอเสื่อมาโยงใส่ฟืมให้ตึงจนเสร็จ

3) ฟืมที่ใช้ต้องมีขนาดเท่ากับเส้นกก

4) นำเส้นกกที่ข้อมสีตากจนแห้ง พรมน้ำใส่เส้นกกที่จะทอให้พอนิ่ม มาทอจะได้เสื่อเนื้อแน่น

5) พอทอเสร็จก็ตัดแล้วหลังจากนั้นก็นำไปตากแดดให้แห้งสนิท

6) หลังจากนั้นก็นำมาเก็บในที่ร่ม

ภาพที่ 2.4 ขั้นตอนการข้อมสีก

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2561, หน้า 2

3.3 เทคนิค/เคล็ดลับการผลิตเสื่อก

3.3.1 เทคนิคในการสอยต้นก

- 1) อายุต้นกประมาณ 45 วัน หรือให้สังเกตที่ดอกจะเริ่มมีสีดำ
- 2) มีดที่ใช้ในการสอย/จัก ต้องไม่คมจนเกินไป เพราะอาจจะทำให้

3) การตากดินกตต้องไม่ให้ถูกฝนและต้องให้แห้งสนิท

3.3.2 เทคนิคในการย้อมสี

1) บดสารส้อมใส่ในภาชนะที่จะย้อมพร้อมกับสีที่จะย้อม เพื่อให้ได้สีสันทที่สดใสมันวาว

2) พลิกเส้นกตแล้วก็นำวัสดุที่มีน้ำหนักกดทับเส้นกตเพื่อให้เส้นกตจมลงในน้ำสีจะได้สีทั่วถึงสม่ำเสมอ

3) เมื่อนำเส้นกตใส่ภาชนะย้อมสี สังเกตดูว่าให้น้ำเดือดประมาณ 10 นาทีแล้วก็นำเส้นกตออก

4) ล้างในน้ำสะอาดที่ผสมน้ำส้มสายชู จะทำให้สีติดแน่น แล้วนำไปตากให้แห้ง

นอกจากนี้ เสาวภา อุดมศิลป์ (2561, หน้า 2) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทอเสื้อกต ดังนี้

1. ขั้นตอนการทอเสื้อกต

1.1 นำไหมมาตัดให้เท่ากัน ไหมที่นำมาตัดนั้นจะต้องเป็นลำที่สวยงาม ไม่แก่มาก และไม่อ่อนมากจนเกินไป

1.2 หลังจากนั้นนำไหมมาสอย เอาสี่ข้างเอาแต่เส้น ไหม 1 ลำ จะได้ 4 เส้น

1.3 เมื่อสอยไหมแล้วก็จะออกมาเป็นลักษณะแบบนี้ ไหมทั้ง 4 เส้น จะต้องเท่ากัน ห้ามมีเส้นใดเส้นหนึ่งเล็กและใหญ่กว่า ความหนาบางต้องเท่ากัน 0.5 เซนติเมตร เพื่อทอเสื้อออกมาให้สวยงาม

1.4 นำไหมมาตากให้แห้ง จะย้อมได้สวยตากแดดประมาณ 1 อาทิตย์

1.5 ต้องใช้สมาธิในการจัดเส้น เส้นต้องเสมอกัน จัดให้แน่นเรียบละเอียด

1.6 นำไหมมาย้อมสีตามที่ต้องการ โดยสีที่ย้อมเป็นสีเคมีอย่างดี

2. วิธีการย้อม

2.1 เลือกสีสำหรับย้อมที่มีสีสันทสวยงาม เช่น สีแดง สีบานเย็น สีม่วง

2.2 ก่อไฟแล้วก็นำปี่ป หรือกระทะใส่น้ำพอประมาณท่วมเส้นกตนำมาตั้งบนเตารอให้น้ำเดือดก็นำสีที่เลือกมาเทลง จากนั้นก็นำไหมลงย้อม

2.3 นำเส้นกตที่ย้อมสีแล้วลงล้างในน้ำเปล่าเพื่อให้กตอ่อนนุ่ม ยืดหยุ่น เหนียวและไม่ขาด ซึ่งจะง่ายต่อการทอ

2.4 ทอแล้วก็นำไปตากแดดที่จัดจนแห้ง

2.5 นำเส้นกตที่ย้อมสีตากแห้งแล้วมากเก็บมัดรวมกัน โดยแยกเป็นสี แต่ละสี

2.6 นำเชือกไนลอนหรือเชือกเอ็นซึ่งที่โสมทอเสื่อ ให้เป็นเส้นตามโสมและพื้มนำกกหรือไผ่สอดเข้ากับไม้สอดเพื่อที่จะสอดเข้ากับโสมทอเสื่อ เมื่อสอดกกหรือไผ่เข้าไปแล้วพลิกพื้มนำหาตัวเองให้กกหรือไผ่แน่นติดกัน เป็นลายต่าง ๆ

2.7 ขั้นตอนสุดท้ายคือการเย็บขอบเสื่อ ตัดขอบเสื่อที่ทอเสร็จแล้วให้เท่ากัน ผ้าที่ใช้ในการเย็บขอบต้องเป็นผ้าร่มเลือกสีขอบตามที่ต้องการ การเย็บขอบจะต้องใช้เครื่องจักรไฟฟ้า

2.8 เสื่อที่ทอออกมาจะได้เป็นเส้นเล็กๆสวยงามการทอเสื่อที่สวยงามนั้นต้องใช้ความปราณีตและความอดทนสูงเพราะการทอเสื่อ ต้องใช้ระยะเวลาในการทอมานาน จึงจะได้เสื่อที่สวยงามมาก และอีกอย่างหนึ่งก็คือการใช้สีในการสั้ลวดลายให้เกิดสีสันสวยงามตามใจผู้ทำ

4. กระบวนการพัฒนาการต่อยอดกลุ่มเสื่อกก

กระบวนการพัฒนา การต่อยอดการทำงานของกลุ่มเสื่อกก มีเคล็ดลับ แนวความคิดที่เป็นขั้นตอนอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอนาตูน จังหวัดมหาสารคาม, ม.ป.ป., หน้า 1-2)

4.1 กลุ่มมีการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม จากแหล่งอื่นที่มีการผลิตเสื่อกกที่มีคุณภาพ และวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ของตนเอง จัดให้มีการประชุมกลุ่ม และหาความต้องการของลูกค้า

4.2 การสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของกลุ่ม ทั้งด้านการผลิต การจำหน่ายและการบริหารจัดการกลุ่ม ให้มีความเข้มแข็ง และเพิ่มกำลังการผลิตให้เพิ่มขึ้น รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เอาใจใส่ในกระบวนการผลิตที่เน้นคุณภาพ ความประณีต สะอาดของกัณฑ์เสื่อกก การย้อมสี การทอต้องมีความสม่ำเสมอ และที่สำคัญการเก็บรักษาก่อนที่สู่กระบวนการแปรรูป

4.3 การบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่ตามโครงสร้างคณะกรรมการที่ชัดเจน การวางแผนผลิตที่รัดกุม พร้อมกำหนดเป้าหมายการผลิต การจำหน่ายที่ชัดเจน เพื่อเกิดพลัง และแรงผลักดันในการทำงาน เมื่อทุกคนเห็นเป้าหมายต่างก็ช่วยกันที่จะไปสู่เป้าหมายด้วยกันให้จึงได้กล่าวคือ มีการวางแผนการผลิตว่าปีนี้จะต้องผลิตเท่าไร ผลิตแล้วจะขายที่ไหน จะขายให้ได้เท่าไร สมาชิกถึงจะมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นต้น

4.4 การใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการทำงาน คือ การมองที่ตนเองเป็นสำคัญ โดยมองว่า กำลังตนเองมีอยู่ที่เท่าไร วัตถุดิบมีเท่าไร ทำได้หรือไม่ ทำแล้วไม่ทำลายหรือกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ และที่สำคัญการทำงานร่วมกันในรูปแบบกลุ่มต้องอาศัยการพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือ

เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน การให้ความรัก ความศรัทธา ไว้วางใจและเข้าใจกันเป็นสิ่งที่สำคัญ

4.5 การคิดค้น พัฒนาและนำเทคนิค วิธีการ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาช่วยในการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีจุดเด่นและเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อมากขึ้น เช่น การย้อมสีเส้นกก การมัดหมี่เส้นกกเป็นลวดลายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มจุดเด่น มีสีสันสวยงาม เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และดึงดูดความสนใจแก่ลูกค้า รวมถึงการแปรรูปเป็นเครื่องใช้ภายในครัวเรือนที่หลากหลาย ได้แก่ เสื้อผ้า หมอนอิง กระเป๋า กล่องใส่กระดาษทิชชูทั้งทรงสี่เหลี่ยมและทรงกลม กล่องไม้จิ้มฟัน เบาะรองนั่ง เป็นต้น อีกทั้งมีการนำวัสดุสมัยใหม่เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการผลิต คือ ใยสังเคราะห์ มาเสริมเพื่อให้เกิดความนุ่มสบายในการใช้งานผลิตภัณฑ์ที่เลือกอีกด้วย ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

4.6 เข้ารับการฝึกอบรม พัฒนาผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ขอคำปรึกษา แนะนำและส่งผลิตภัณฑ์เข้ารับรองมาตรฐาน

4.7 การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่เลือก และเกิดเป็นนวัตกรรมใหม่กลุ่มหัตถกรรมถ่าน้อยพัฒนา มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้การทอเลือกให้กับเยาวชน ลูกหลานรุ่นใหม่ เพื่อหวังที่จะให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้อันทรงคุณค่านี้ให้คงอยู่ต่อไป แต่สิ่งที่เกิดขึ้นไม่เพียงเท่านั้น กอรปกับมีผู้หยิบยื่นโอกาสให้กับเยาวชนกลุ่มนี้ได้พัฒนา เรียนรู้ เสริมสร้างศักยภาพของตนเองในการประดิษฐ์ คิดค้น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้นมา เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม รวมถึงเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค จนมีการก่อตั้งกลุ่มเยาวชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกก

4.8 เข้าร่วมการจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และพัฒนาช่องทางการตลาดรูปแบบใหม่ ๆ

4.9 การถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชน เพื่อเป็นผู้สืบทอด และพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาอันทรงคุณค่านี้ให้คงอยู่สืบต่อไป

จากความหมาย ความสำคัญของเลือกดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า เลือก หมายถึง เป็นสิ่งที่ผลิตจากหญ้าธำรงหรือธำรงกา ซึ่งเป็นพืชล้มลุกตระกูลกกอายุปีเดียวเป็นพืชที่มีลำต้นออกเป็นกอมีหัวอยู่ใต้ดิน คล้ายจำพวกชิงหรือเร่ว ลำต้นตั้งตรงสีเขียวกลม ไม่มีกิ่งก้าน ใบจะออกแผ่ซ้อน ๆ กัน อยู่ปลายยอดของลำต้น ลักษณะของใบเป็นสีเขียวรูปยาว ดอกออกเป็นกระจุกอยู่รวมกันเป็นใบ ดอกแก่เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อน ขยายพันธุ์ด้วยการแยกหน่อ เป็นพืชเส้นใย พบเป็นวัชพืชรานที่ขึ้นและ ขึ้นในที่ระดับต่ำ ตามหนอง คลอง บึง การทอเลือกเป็นงานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสาน

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

1. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (small and micro community enterprise) เป็นการดำเนินการของธุรกิจขนาดย่อมและเล็กของคนในชุมชน เพื่อดำเนินการจัดการทุนและทรัพยากรของชุมชนอย่างสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยวิสาหกิจชุมชนประกอบไปด้วยสมาชิกตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป เพื่อดำเนินการในการผลิตสินค้าและบริการ มีความผูกพันเชื่อมโยงกัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน ก่อให้เกิดรายได้ต่อครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2559, หน้า 26) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการของอาชีพ เพื่อใช้ทุนของชุมชนมาใช้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด นำไปสู่การพึ่งพาตนเองของคนในครอบครัวและชุมชน อย่างพอเพียง มีการพัฒนาด้านการผลิตสินค้า การให้บริการ โดยมีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของบุคคลที่ก่อตั้ง มีวิถีชีวิตร่วมกัน เกิดรายได้ ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศ ก่อให้เกิดการก่อตั้งเพื่อสอดคล้องความหมายและแนวคิดจากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

วิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีดังนี้ “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ดำเนินงานโดยคณะบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กันดำรงชีวิตในวิถีชีวิตร่วมกัน เพื่อสร้างรายได้ใน การพึ่งพาตนเอง ของคนในครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ตามเงื่อนไขและข้อกำหนดที่วางไว้

เสรี พงศ์พิศ (2550, หน้า 9-10) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การที่คนในชุมชนมาร่วมมือกันทำอะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด การซื้อขายในลักษณะเดียวกันกับสหกรณ์ แตกต่างกันในขนาดและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เท่านั้น

ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ (2547, อ้างถึงในอภิชาติ มหาราชเสนา, 2551, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ เป็นกลุ่ม ที่จัดตั้งขึ้นอันประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป มาประกอบกิจกรรมที่สอดคล้องกันและมีเป้าหมายเดียวกัน ในด้านเกษตรกรรม กิจกรรมอุตสาหกรรม งานบริการ งานฝีมือ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนที่จัดตั้งขึ้น

2. ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (2548, หน้า 15) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการประกอบการวิสาหกิจชุมชน อันประกอบไปด้วย

2.1 การเรียนรู้ คือ หัวใจของการประกอบกิจการ ความรู้จัดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญสุดเป็นหัวใจหลัก ในการนำทุนทางปัญญา ที่มีคุณค่าและเป็นหลักประกันของความสำเร็จที่ยั่งยืน เป็นความรู้ที่ไม่มีสำเร็จรูปและตายตัว และจะเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ให้เกิดเป็นนวัตกรรม

2.2 การพึ่งพาตนเอง อย่างอิสระ ใช้ตนเองในการตัดสินใจ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของตนเอง การจัดการทรัพยากร สังคมและชุมชน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับความเป็นสากล เพื่อตอบปัญหา และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวคิดและศิลปะในการดำเนินชีวิต ความรู้ ปัญญา และวัฒนธรรม ควบคู่กับจิตวิญญาณของคนในท้องถิ่น ถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นต่อรุ่น นำไปสู่การบริหารจัดการของชุมชน คนในท้องถิ่น

2.4 ทุนชุมชน ประกอบไปด้วยความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร ผลผลิต ทุนทางสังคม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาสู่รุ่น

2.5 ความยั่งยืน คือ หัวใจของการพัฒนา ที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและชุมชน ความยั่งยืนเกิดจากการจัดการที่มีประสิทธิภาพอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

2.6 ความเท่าเทียม คือ ความเสมอภาคไม่มีใครได้เปรียบและเสียเปรียบ ให้เกียรติกัน เคารพในศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของกันและกัน

2.7 ธรรมาภิบาล คือ การบริหารจัดการอย่างโปร่งใส ถูกต้อง ชัดเจน เป็นการกระจายอำนาจ ตรวจสอบได้ ไม่ยึดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นสำคัญ

2.8 เครือข่าย คือ การรวมตัวของกลุ่ม ที่สร้างวัฒนธรรมในแนวราบ หรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้เกิดความเหนียวแน่น เข้มแข็งมีการรวมตัวกัน อาศัยพึ่งพากัน

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 34-144) ได้อธิบายว่า วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีลักษณะสำคัญ 7 ประการ คือ

1. วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการไม่ใช่การจัดจ้างจากนายทุนที่ใช้เงินจ้างแรงงานจากคนอื่นมาทำงานให้

2. ผลผลิตที่เกิดจากวิสาหกิจชุมชนจะต้องมาจากกระบวนการในชุมชน โดยไม่นำผลผลิตจากแหล่งอื่นมากล่าวอ้างว่าผลิตในวิสาหกิจชุมชนนั้น ๆ

3. มีความริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ไม่ลอกเลียนแบบแต่ของผู้อื่น แต่เป็นการนำความรู้ที่เกิดจากเรียนรู้ มาใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาเดิมของชุมชน
4. นำภูมิปัญญาที่เป็นพื้นฐานท้องถิ่น มาผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล จนเกิดเป็นองค์ความรู้นำไปสู่ในการผลิต เกิดเป็นรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถจำหน่ายในชุมชนอื่น ๆ ได้
5. ดำเนินกิจการในรูปแบบของการบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมให้สมบูรณ์อย่างมีระบบ
6. สร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งพาตนเองของคนในครอบครัวและคนในชุมชนอย่างมีเป้าหมาย

3. แนวคิดในการทำวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2544, หน้า 20-31) กล่าวว่า แนวคิดในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการด้านความคิด การจัดการผลผลิต การบริหารจัดการทรัพยากรแบบครบวงจร ทุกขั้นตอน เพื่อการอุปโภคและบริโภค สร้างรายได้ให้ชุมชนใช้ภูมิปัญญาของคนในชุมชน เครือข่ายชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนา ด้านความรู้ เสริมธุรกิจสังคมของคนในชุมชน สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งวิสาหกิจชุมชนไม่ได้ดำเนินการ เพื่่มุ่งเน้นในเรื่องของกำไรเพียงอย่างเดียว แต่วิสาหกิจชุมชนเป็นการเน้นความร่วมมือกันของคนในชุมชน ให้เกิดแนวคิดการพัฒนาต่อยอด ด้านทรัพยากรและความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ นำมาสู่การแปรรูปหรือการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงผลผลิตทางด้านเกษตร เช่น การทำเกษตรแปรรูป การผลิตสินค้าจากสมุนไพรในท้องถิ่น เครื่องดื่มสมุนไพร งานฝีมือ จักสาน ทอผ้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การผลิตน้ำปลาจากปลาที่เลี้ยง การทำปุ๋ยหมักจากธรรมชาติ การผลิตอาหาร และยาสมุนไพร การพัฒนาตลาด การบริการ และการสร้างสวัสดิการเพื่อชุมชน เช่น การจัดตั้งร้านค้าในชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน ร้านค้า ตลาดชุมชน

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร(2556, หน้า 84-85) กล่าวว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การสร้างโอกาส กิจกรรมและเป็นการแก้ปัญหาของวิสาหกิจชุมชนอย่างตรงประเด็น เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน หนี้สินและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิธีการนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยกระบวนการความคิดของวิสาหกิจชุมชนต้องแสดงศักยภาพในการแก้ปัญหาได้ ซึ่งหลักของความคิดประกอบไปด้วย มีระบบการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากตนเอง เพื่อให้รับรู้ศักยภาพและความสามารถของชุมชน พร้อมปรับวิธีคิดจากการเรียนรู้ภายนอก นำมาใช้อย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการด้านทุน ของตัวเองที่มีอยู่ การจัดการทรัพยากร ภูมิปัญญาที่มี

ในท้องถิ่น การจัดการกับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนและคนในครอบครัว และการนำนวัตกรรมมา เพื่อเพิ่มมูลค่าจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

4. กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2544, หน้า 33) ได้กล่าวถึงกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- 4.1 กิจกรรมการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน
- 4.2 มุ่งเน้นกิจกรรมที่เกิดจากทรัพยากรในชุมชนและท้องถิ่น และนำวัตถุดิบมาใช้ในการผลิต
- 4.3 วิสาหกิจชุมชนเป็นการผลิตขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความเพียงพอต่อการอุปโภคและบริโภคของคนในชุมชน
- 4.4 ผลิตเพื่อคนในชุมชน ลดการพึ่งพาจากภายนอก ลดรายจ่ายจากการซื้อสินค้าและบริการจากนอกชุมชน
- 4.5 วิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ลดภาระหนี้สินของชุมชน โดยใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม
- 4.6 การนำภูมิปัญญานำไปสู่การผลิตและการบริการ
- 4.7 เน้นการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่มุ่งหวังและแสวงหา ผลกำไรสูงสุด
- 4.8 วิสาหกิจชุมชน คือ การผลิตที่ดำเนินงานร่วมกัน โดยคนในชุมชน มีความสุข มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 4.9 มุ่งไปสู่การสร้างระบบนิเวศของสังคม ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
- 4.10 ท้าแผนพัฒนาวิสาหกิจอย่างมีส่วนร่วมกันระหว่างสมาชิก เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยแผนวิสาหกิจชุมชนจะสอดคล้องกับแผนแม่บทชุมชน และแผนพัฒนาของรัฐ เพื่อให้เกิดแรงสนับสนุนเกื้อหนุนกัน

5. ตลาดวิสาหกิจชุมชน

ตลาดวิสาหกิจชุมชนมีรูปแบบที่เป็นตลาดลักษณะเฉพาะ และมีความพิเศษ ที่มีความแตกต่างจากตลาดโครงสร้างหลัก เป็นรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การอาศัยกันร่วมมือกันของคนในชุมชน ผลิตสินค้าคุณภาพ ราคายุติธรรม โดยแบ่งตลาดของวิสาหกิจชุมชนได้ ดังนี้ (เสรี พงศ์พิศ, 2552, หน้า 34)

- 5.1 ตลาดพอเพียง หมายถึง ตลาดชุมชน ที่คนในครัวเรือนปลูกเอง ผลิตเองและนำมาใช้เอง เมื่อเหลือจากการอุปโภคและบริโภคแล้วจะนำ ออกมาจำหน่ายในชุมชน ซึ่งจะเริ่มจากการจำหน่ายสินค้าในท้องถิ่น และนำผลิตผลที่ได้จากชุมชนมาใช้ เป็นการลดรายจ่ายจากการซื้อ

สินค้าภายนอก ถ้าตลาดพอเพียงหรือตลาดชุมชนมีการวางแผนในเรื่องของการดำเนินงานและวิธีการดำเนินงาน

5.2 ตลาดผูกพัน หมายถึง ตลาดที่เกิดจากข้อตกลงและสัญญา เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านมั่นคงเศรษฐกิจพอเพียงมีข้อตกลงกับสหกรณ์การเกษตรอำเภอตรอน ในการปลูกข้าวให้กับสหกรณ์และสหกรณ์จัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าว และตลาดให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้กลุ่มวิสาหกิจ มีเป้าหมายและมีแรงบันดาลใจในการดำเนินงานของกลุ่ม

5.3 ตลาดแข่งขัน หมายถึง ตลาดใหญ่ที่เกิดการแข่งขัน ด้วยสินค้าที่หลากหลาย และได้มาตรฐาน มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาในด้านฝีมือคุณภาพ นวัตกรรม เสนอต้นแบบอุปถัมภ์ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพในการทำการค้ากับตลาดใหญ่ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนและร่วมกันกับสมาชิกหลายฝ่าย ประเมินกลุ่มในด้านความสามารถที่จะต่อสู้กับกลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ได้ มีการศึกษาวางแผน ดำเนินงาน อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนของความสำเร็จที่ชัดเจน

6. หลักการทำวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 47) ได้สรุปไว้ว่า การทำวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องนำแผนยุทธศาสตร์ ที่ประกอบไปด้วย เป้าหมาย หลักการที่ชี้ชัด ข้อมูลที่มีมูลเท็จจริง การทำงานอย่างมีวิธีการ ความรู้และภูมิปัญญา กระบวนทัศน์ในด้านความคิดที่แตกต่าง การนำทุนและทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การนำหลักความคิด แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบไปด้วย ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน นำไปสู่การพัฒนาคนในชุมชน ความรู้ และพัฒนาระบบ ให้เกิดความยั่งยืน (เสรี พงศ์พิศ, 2552 หน้า 55) นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ทำกินในครอบครัว เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ yson ทุนไพรการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร พัฒนาไปสู่เกษตรผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ และพืชเศรษฐกิจ การทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และดูแลสุขภาพตามแผนชีวิตที่วางไว้ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนและเครือข่าย เป็นการรวมกลุ่มกัน ในเรื่องของการแรงงาน เงินทุน การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ วิธีคิด ความคิดเห็น นำไปสู่ ธุรกิจในรูปแบบของโรงงานที่ใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นองค์ประกอบ นำไปสู่ระบบวิสาหกิจชุมชน ระบบการออม ระดมเงินทุน สวัสดิการ วางระบบด้านสุขภาพของคนในชุมชน และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้คนในชุมชนอยู่ดีและมีความสุข

วิทยา จันทะวงศ์ศิริ (2547, หน้า 19-20) ได้ให้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานโดยชุมชน มีครอบครัวและคนชุมชนเป็นผู้ผลิต

2. การบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระ มีศักยภาพเพื่อรองรับต่อการพัฒนา
วิสาหกิจชุมชน

3. ชุมชนเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชน มีฐานของความคิดภูมิปัญญา ที่ได้รับการ
สืบทอดนำไปสู่การพัฒนาผลผลิต

4. มีวัตถุประสงค์ที่เป็นตัวกำหนดเป้าหมาย ที่เน้นถึงความสำคัญในการ
เรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา หรือเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเรียนรู้ถึงการนำทรัพยากร และ
ผลผลิตที่ได้จากชุมชน

5. พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนในด้านทุนและสร้างสวัสดิการ ผลิตสินค้าได้
มาตรฐาน เชื่อสัจจะและมีคุณธรรม ไม่ฉวยโอกาสเพื่อแสวงหาแต่ผลกำไร

6. นำไปสู่การร่วมมือกับทั้งองค์กรภายนอกและภายใน เพื่อให้เกิดความคิด
ในการพัฒนาและการตัดสินใจในองค์เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย

7. ใช้ทุนหลักจากชุมชนและมีการดำเนินการรวมทุนจากองค์กรภายนอก โดย
มีการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสม

8. มีการกำหนดมาตรฐานเพื่อรองรับคุณภาพของสินค้า และรองรับผลิตภัณฑ์
ของวิสาหกิจชุมชนของตน ตลอดจนการผลิตและการตลาด เป็นกระบวนการบริหารจัดการและ
กำหนดเป้าหมาย เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

9. มีการบริหารจัดการ แหล่งทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน
เพื่อป้องกันการฉวยโอกาส การแข่งขันและช่วงชิง จากนายหน้าหรือคนกลาง

10. องค์กรบริหารส่วนตำบลหรือส่วนท้องถิ่นมีบทบาท ต่อการสนับสนุน
และพัฒนา เพื่อให้วิสาหกิจสร้างประโยชน์ในกับชุมชน

นอกจากนี้ สัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2551, หน้า 14) ได้กล่าวถึงแนวทางการ
พัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีกระบวนการในการพัฒนา ดังนี้

1. การพัฒนาเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการฝึกอบรมการสาธิตศึกษาดูงานจากใน และนอกสถานที่ ซึ่งถือว่าเป็น
กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จากระดับครอบครัว กรณีที่เกิดปัญหาทาง
ครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เบื้องต้น เป็นการลดภาระรายจ่ายก่อนไปสู่ระดับชุมชน
การรวมกลุ่มเป็นการดึงศักยภาพกำหนดคนโยบาย วัตถุประสงค์ บทบาทและหน้าที่ของ
คณะกรรมการและสมาชิก เป็นการพัฒนาผู้นำในการดำเนินกิจกรรม และเพิ่มจำนวนสมาชิก

3. การส่งเสริมการเชื่อมโยงให้เกิดเป็นเครือข่ายของชุมชน มีลักษณะเป็นแบบพี่และน้อง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่าย การพัฒนาเป็นเครือข่ายมีจุดเริ่มต้นของความต้องการของชุมชนเป็นหลักมีเป้าหมายชัดเจนต่อการพัฒนา ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ประเมินผลการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

7. ตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2542, อ้างถึงในกษมาพร พวงประยงค์, 2554, หน้า 27-30) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไว้ ดังนี้

7.1 ด้านปัจจัยนำเข้า

7.1.1 ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็ง เกิดทักษะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขยัน มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก

7.1.2 สมาชิกร่วมกันเป็นเจ้าของกิจการ ศึกษาหาความรู้ มีทักษะในการดำเนินงาน เสียสละเพื่อส่วนรวม

7.1.3 ชุมชนสามารถทำกินเองได้หรือผลิตเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น มีความพร้อมของการผลิต ทั้งวัตถุดิบ เงินทุนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

7.2 ด้านกระบวนการดำเนินงาน

7.2.1 มีการวางแผนการดำเนินงาน

7.2.2 สมาชิกมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจและลงทุน

7.2.3 มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นการเพิ่มความรู้ ภูมิปัญญา และการนำประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

7.2.4 มีการบริหารจัดการอย่างมีระบบ ได้แก่

1) โครงสร้างองค์กรมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบชัดเจน

2) มีกฎ กติกา ในการดำเนินงานชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษรและสมาชิกทุกคนมีความเข้าใจ

3) มีการบริหารการเงิน การกู้ยืม และการใช้คืนได้

4) มีความสามารถในการผลิต หาแหล่งจำหน่ายสินค้า และตลาดที่รองรับ

5) มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ

7.2.5 การกำกับ ติดตาม และควบคุมดูแล

1) มีการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบถูกต้อง

2) มีการตรวจสอบความโปร่งใสของการดำเนินงานและเข้าถึงบัญชีได้

7.3 ด้านปัจจัยนำออก

7.3.1 ผลผลิตจากการผลิตสินค้ามีความหลากหลาย มีสินค้าใหม่เพิ่มขึ้น และได้รับการรับรองมาตรฐานตรงตามความต้องการของชุมชน สินค้าเป็นที่ต้องการของท้องตลาดและมีตลาดรองรับ

7.3.2 การรายได้ที่เกิดจากการจ้างงานของคนในชุมชน รายได้เพิ่มมากขึ้น

7.3.3 สมาชิกกลุ่มมีความพอใจในการปฏิบัติ และมีสมาชิกเพิ่มขึ้น

7.3.4 มีการจัดสรรผลประโยชน์รวดเร็วและเป็นธรรม สามารถขยายทุน และระดมทุนจากชุมชนได้มากขึ้น

7.3.5 เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มมีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกและชุมชน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, หน้า 124-136) ยังได้กล่าวว่า มีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการเงิน หรือเงินทุน ที่เกิดจาก 3 แหล่ง คือ เงินทุนตนเอง เงินทุนที่กู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ และเงินทุนที่ได้มาจากการระดมทุน จากคนในชุมชนเอง ถ้าเป็นเงินทุนจากการระดม วิสาหกิจชุมชนมีโอกาสเติบโตได้ดีกว่าเงินลงทุนจากการกู้ยืม การดำเนินงานกิจการวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องใช้ทุน เพื่อนำไปใช้ในการสร้างรายได้ และการใช้จ่ายหมุนเวียน

2. ปัจจัยด้านการตลาด จะต้องรู้ว่าสินค้าที่ผลิตได้ จะนำไปขายที่ไหน ขายอย่างไร วิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เป็นกลุ่มที่มีลูกค้าที่เพียงพอและแน่นอน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีตลาดแน่นอนจะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ยืนอยู่ได้ เติบโตได้ และพร้อมที่จะขยายกิจการ โดยปัจจัยด้านการตลาด จะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชนว่าจะสามารถอยู่รอดได้หรือไม่ ตลาดจึงเป็นหัวใจของการผลิต เป็นตัวนำการผลิต

3. ปัจจัยด้านการผลิต การจะผลิตอะไร ต้องผ่านการวิเคราะห์ทั้งอุปสงค์ (demand) และอุปทาน (supply) ในตลาด โดยผลิตสินค้ายึดความต้องการของตลาดเป็นหลัก อาศัยความชำนาญของผู้ทำการผลิตเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญพอๆกับโอกาสทางการตลาด การผลิตในวิสาหกิจชุมชนที่มีต้นทุนการผลิตไม่สูง พร้อมกับผู้ผลิตมีความรู้ทักษะ ความชำนาญ สามารถได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดได้ การผลิตที่จะประสบผลสำเร็จต้องสอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด

4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้านที่สำคัญ คือ

4.1 ด้านระบบเงิน การระดมทุนจากสมาชิก และสะสมทุนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ

4.2 ด้านระบบงาน วิสาหกิจชุมชนที่จะประสบผลสำเร็จต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหาร มีการแบ่งฝ่าย แบ่งสายงาน เพื่อควบคุมกำกับอย่างชัดเจน

4.3 ด้านระบบบุคลากร ในวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะไม่มีสายงานบังคับบัญชาที่ชัดเจน เนื่องจากบุคลากรที่เป็นลูกจ้างมีน้อย บุคลากรของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกและกรรมการการสั่งการ การบังคับบัญชา การให้ทุนให้โทษจึงไม่มี ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในด้านระบบบุคลากรจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและสมาชิกมีสัจจะ คุณธรรม และความเสียสละ

5. ปัจจัยด้านผู้นำ ถ้าผู้นำมีศักยภาพ เป็นผู้นำและเป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ มีบารมี มีความรู้ มีฐานะเป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมได้ วิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมักจะอยู่ภายใต้การนำของบุคคลเหล่านี้ โอกาสที่กิจการจะขยายตัวได้รวดเร็ว มีความมั่นคง และโอกาสประสบผลสำเร็จสูง

6. ปัจจัยด้านแรงงาน แรงงานในวิสาหกิจชุมชนที่เป็นลูกจ้างส่วนใหญ่มีน้อย ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เกิดจากคนในครอบครัว ส่วนมากพบว่าเป็นแรงงานที่มีความรู้มีน้อย ขาดทักษะ และประสบการณ์จึงเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เป็นแรงงานของคนรุ่นพ่อ แม่ ปู่ย่า เป็นสำคัญยังขาดแรงงานของคนรุ่นใหม่ ความคิดใหม่

7. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือเพื่อการเติบโต และยั่งยืน จำเป็นต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะรวมถึงการระดมทุนและการใช้ทุนที่ระดมมา และนำทุนที่ได้จากการระดมทุนมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกจะนำพาให้วิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ และสามารถพึ่งตนเองได้

8. ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กรวิสาหกิจชุมชน โดยระเบียบข้อบังคับขององค์กรหรือวิสาหกิจชุมชนเป็นกฎเกณฑ์กติกา เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามในอันที่จะทำให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องเชื่อมโยงประสานกัน การดำเนินงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ซึ่งกฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ต้องเกิดขึ้นจากข้อตกลง ของสมาชิกเป็นพื้นฐานสำคัญ

9. ปัจจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ในการปฏิบัติต่อกันทั้งทางบวกและทางลบ ปฏิสัมพันธ์ทางบวก เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมมือร่วมใจกัน ด้วยความคิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริม และสร้างสรรค์ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในทางตรงกันข้าม

ปฏิสัมพันธ์เป็นด้านลบ ย่อมทำให้เกิดความระมัดระวังในเรื่องของเรียนรู้ และต่อรอง เพื่อป้องกันผลกระทบในด้านลบ

8. ประโยชน์ที่ได้จากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

ประโยชน์ที่วิสาหกิจชุมชนจะได้รับเมื่อได้รับการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (ธงชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2556, หน้า 8)

8.1 ทำให้การรวมตัวกันของคนในชุมชนที่จะประกอบกิจการในระดับชุมชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐ

8.2 มีการส่งเสริมในเรื่องของความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่ม เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มได้ตั้งไว้

8.3 ภาครัฐให้การสนับสนุน ในเรื่องของการดูงาน การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ

8.4 ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมเข้าแข่งขันในอนาคด

8.5 รัฐส่งเสริมในการเลือกตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาค้นคว้างานวิจัย ศึกษาทุน เพื่อนำมาใช้ให้เกิดความเหมาะสม

8.6 รัฐส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คุณภาพของสินค้าเทคโนโลยี และการตลาด ความน่าเชื่อถือทางด้านธุรกิจ

8.7 พัฒนาเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตั้งสถานประกอบการหรือตลาดเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มและเครือข่าย มีความสัมพันธ์และร่วมมือกัน เครือข่ายมีการขยายตัว และสร้างความมั่นคงให้กับกิจการของชุมชน

8.8 ได้รับการสนับสนุนด้านการตลาด โดยหน่วยงานของรัฐจัดสถานที่เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

8.9 ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม การพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนตามมาตรการที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2548

จากความหมาย ความสำคัญของแนวคิดวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกินการอยู่การประกอบอาชีพการจัดการทรัพยากรการจัดการชุมชนกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรงแต่ง พัฒนา ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาของไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านทั้งด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมและภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559, หน้า 12)

อรุณี หรตล (ม.ป.ป., หน้า 4) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นวิถีชีวิตและมีลักษณะเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนในท้องถิ่นขณะที่สื่อพื้นบ้าน หมายถึง วัสดุสิ่งของที่มีในท้องถิ่นหรือสิ่งที่คิดประดิษฐ์ขึ้นมาจากวัสดุและวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมถึง ความประพุดิ การเล่น กิจกรรมหรือรูปแบบการกระทำที่สะท้อนขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ของบุคคลในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมาจากรุ่นบุรุษ

สามารถ จันทรสุรย์ (2549, หน้า 16) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ สติปัญญา ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของชาวบ้าน โดยส่วนรวมทั้งหมดในท้องถิ่น หมู่บ้านต่าง ๆ ในการดำเนินวิถีชีวิตหรือการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นของแต่ละแห่ง

เสรี พงศ์พิส (2536, หน้า 147) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นภูมิปัญญาที่เกิดเฉพาะท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น เป็นพื้นความรู้ของชาวบ้านในการคิดแก้ไขปัญหาในชีวิตของตนเองหรือสติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้ สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ใช้ชีวิตอยู่กับป่าเขา ดิน น้ำ สัตว์ป่า และพืชพรรณธรรมชาติรอบตัวเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของพวกเขา

2. แนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลายประเด็นสรุปได้ดังนี้ (สำนักบรรณสารสนเทศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2558, หน้า 4)

- 2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการ
- 2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวคิดเชิงระบบทุนทางปัญญา
- 2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน

- 2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นประสบการณ์ของชาวบ้าน
- 2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความสามารถของชุมชน
- 2.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นเพ รากฐานและเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชาวบ้าน
- 2.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแบบแผนวิถีชีวิต
- 2.8 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนทางปัญญา
- 2.9 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้

3. ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2551, หน้า 36-37) ได้สรุป ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของกรมส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

- 3.1 เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
- 3.2 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
- 3.3 เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
- 3.4 เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
- 3.5 เป็นแกนหลักหรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
- 3.6 มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
- 3.7 มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
- 3.8 มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
- 3.9 มีการบูรณาการสูง
- 3.10 มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
- 3.11 เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

4. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชลภัศร์ วงษ์ประเสริฐ (2551, หน้า 59) สามารถแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 11 ด้าน ดังนี้

- 4.1 ด้านภาษาและวรรณกรรม
- 4.2 ด้านเกษตรกรรม
- 4.3 ด้านขนบธรรมเนียม
- 4.4 ด้านศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะร่วมสมัย สถาปัตยกรรม และ

โบราณคดี

- 4.5 ด้านศิลปะการแสดง การต่อสู้การละเล่นพื้นบ้าน
- 4.6 ด้านโภชนาการอาหารการกิน
- 4.7 ด้านหัตถกรรมและการประดิษฐ์
- 4.8 ด้านการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน
- 4.9 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.10 ด้านการบริหารจัดการชุมชน
- 4.11 ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านหรือเทคนิควิธีการต่าง ๆ

5. กระบวนการอนุรักษ์ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2554, หน้า 47-48) ได้สรุปแนวคิดของจักรกฤษณ์ คาวไรสง เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยถือเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องเก็บรักษาไว้ โดยมีกระบวนการในการอนุรักษ์ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ดังนี้

5.1 การค้นคว้าวิจัย คว้าศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาของท้องถิ่น คว้ามุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีตและสภาพการณ์ในปัจจุบัน

5.2 การอนุรักษ์ กระทำโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตาม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชนอันจะสร้างความรู้และความภูมิใจ ใน ชุมชนท้องถิ่นด้วย

5.3 การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้ว มาทำให้มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยม

5.4 และเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐาน ในการรวมกลุ่มในการพัฒนาอาชีพ คว้านำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาต่อยอดใน การผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5.5 การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุผล อย่างรอบคอบและรอบด้านแล้ว ไปถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้เกิดความเข้าใจ ตระหนักใน คุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและ การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

5.6 การส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสาน และพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

5.7 การเสริมสร้างอัตลักษณ์ ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านผู้ดำเนินงานและปราชญ์ท้องถิ่น ให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญาและพัฒนาความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ จัดให้มีการยกย่องและประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีโอกาสได้รับการยกย่องและประกาศเกียรติคุณในระดับที่สูงขึ้นไป

5.8 การเผยแพร่แลกเปลี่ยน การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมให้เกิดการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อ และวิธีการต่าง ๆ ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มชนและท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างกว้างขวางรวมทั้งประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก

6. แนวทางการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์ (2558, หน้า 24-25) ได้สรุปแนวคิดของสามารถ จันทรสุรัส ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

6.1 ให้ความสนใจ เป็นการให้ความสนใจในด้านการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาอย่างแท้จริง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากเอกสาร งานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้วเป็นเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในด้านต่าง ๆ

6.2 ศึกษาเรียนรู้ โดยทำการศึกษาและค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ และคำตอบในประเด็นใหม่ ๆ ให้มีความชัดเจนขยายออกจากข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว ก่อให้เกิดความอกเงยในทางวิชาการ จนปรากฏเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำกลับมาสู่วงการด้านภูมิปัญญาต่อไป

6.3 การศึกษาดูงาน ผู้สนใจในเรื่องของภูมิปัญญาควรรหาโอกาสออกเดินทางไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ และเยี่ยมชม พบปะ พูดคุย ได้ถามสารทุกข์สุกดิบกับผู้รู้ ปราชญ์ ศิลปิน จิตรกรผู้ทรงภูมิปัญญา และช่าง ผู้เป็นเจ้าของผู้ผลิตผลงานภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เป็นการศึกษาแบบเจาะลึกให้เข้าใจและเข้าถึงบริบทองค์ความรู้ของท่านผู้นั้น ๆ ทั้งทางลึก ทางกว้าง วิถีชีวิตและจิตใจของท่าน อาจใช้เวลาศึกษายาวนานบ้างเพื่อเป็นการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียนรู้อย่างจริงจัง

6.4 ประสานเครือข่าย เมื่อได้รู้จักบุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาแต่ละท่านในแต่ละสาขา ควรทำการเชิญท่านเหล่านั้นมาพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดูงานซึ่งกันและกัน โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ท่านต่อยอดองค์ความรู้ให้แก่กันและกัน ส่งผลทำให้เกิดความรู้จักมักคุ้นกัน

รวมตัวกันเป็นเครือข่ายองค์กรเดียวกัน และทำให้เกิดความเป็นพลังเกิดการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาใหม่ได้

6.5 กระจายข้อมูล สามารถดำเนินการได้โดยการนำข้อมูล องค์ความรู้ องค์การ เครือข่ายแม้แต่ความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องออกมาเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชนให้ผู้คนในสังคมประเทศได้รู้จักรู้ความเป็นมา อันจะก่อให้เกิดความเชื่อถือและยอมรับได้เร็วขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อส่วนรวม

6.6 เกื้อกูลแหล่ง แหล่งในที่นี้หมายถึง แหล่งผลิตผลงานหรือแหล่งพนักพิงที่อยู่อาศัยของผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งหลาย เป็นการเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาไทย ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ท่านเหล่านั้นได้ผลิตผลงานตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ การให้โอกาส รวมถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามสมควรหรือแม้แต่การยกย่องเชิดชูให้เกียรติให้ความเคารพ เชื้อเชิญท่านเผยแพร่แลกเปลี่ยนผลงาน ปรับปรุงบริเวณพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่เรียนรู้ ฝึกงาน ศูนย์สาธิตเป็นที่แสดงผลงาน หรือเป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

6.7 แสดงผลงาน การแสดงผลงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ได้มีการแสดงผลงานของตนที่เป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาเผยแผ่ออกสู่สาธารณชนในวงกว้างให้เกิดมรรคผลตอบแทน ทั้งเจ้าของภูมิปัญญาและผู้บริโภคในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตลาดสินค้า OTOP การจัดนิทรรศการเชิงวิชาการ การสาธิต จัดให้มีการแสดงบนเวที การจัดมหกรรมการแสดงเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย หาหนทางสร้างรายได้จากมูลค่าเพิ่มของผลผลิตนั้น ๆ เกิดผลเพิ่มพูนกลับไปสร้างภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเพิ่มอีกได้

จากความหมาย แนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ สติปัญญา ทักษะ ประสิทธิภาพของคนในท้องถิ่น ที่ได้รับสะสมและการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น โดยเน้นปัจจัย 4 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากตำรา เอกสารวิชาการ บทความวิชาการ โดยสรุปตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มานับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำรงชีวิตโดยยึดหลักความพอเหมาะพอดี ความมีเหตุผล และความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่องยาวนาน และได้ทรงเตือนล่วงหน้า ให้มีความระมัดระวังในการพัฒนาประเทศให้มีความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2560, หน้า 3)

2. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เสรี พงศ์พิส (2550, หน้า 62-63) ได้สรุปพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน” “ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540)

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการเกษตร, (2558, หน้า 4) ได้สรุปคำกล่าวของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลางที่เชื่อมโยง/สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจที่

บูรณาการเชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเป็นประชาสังคม เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความหมายถึงความเพียงพออย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
5. ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท้าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก
6. ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์ และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรม อันหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์กันอยู่กับสิ่งแวดล้อม จึงจะเป็นเศรษฐกิจ ที่มั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถรับได้ การตระหนักรู้อย่างจริงจังถึงความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เริ่มขึ้นภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญ ที่มีเศรษฐกิจแบบ “พอมีพอกิน” พัฒนาคนให้สามารถ “อุ้มชูตัวเองได้” และได้ทรงอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ “...พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีอยู่มีกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่า ทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...” (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ.2541) (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2560, หน้า 4)

3. แนวคิดพื้นฐานในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดพื้นฐานในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังนี้ (คณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท, 2558, หน้า 12-13)

3.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนใช้ความรู้

ความรอบคอบ และคุณธรรม ซึ่งในสังคมไทยจะให้ความสำคัญกับการมีภูมิคุ้มกันพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม และความสมดุลในชีวิต ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

3.2 การพัฒนาเชิงพื้นที่ คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อนของทุกหน่วยงาน และชุมชนร่วมกัน โดยให้ระเบิดจากข้างใน

3.3 การทำตามลำดับขั้น คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางธรรมชาติ โดยจัดสรรผลประโยชน์ให้ทั่วถึงเป็นธรรมโดยเริ่มจากความพอเพียง ดังนี้

3.3.1 ระดับครัวเรือน ให้ชาวบ้านมีอาหารกินตลอดปี ลดรายจ่าย สร้างรายได้ภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร

3.3.2 ระดับชุมชน รวมกลุ่มและแบ่งปันการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โครงสร้างพื้นฐานการผลิตระดับชุมชน

3.3.3 ระดับพื้นที่และภูมิภาค ศูนย์กลางวิสาหกิจชุมชน แผนการผลิต การแปรรูป และการตลาด ระบบการขนส่ง เพื่อสนับสนุนระบบการผลิตระดับครัวเรือนและชุมชน

3.3.4 ระดับประเทศ กำหนดเป็นนโยบาย ระเบียบกฎหมาย การกำกับดูแล การสนับสนุน งบประมาณ โครงสร้าง พื้นฐานให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละภูมิภาค

3.4 การบูรณาการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและภาคส่วนอื่น การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนมาร่วมแก้ไขปัญา ซึ่งจะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของคนในพื้นที่ในลักษณะทำไป ปรับไป เรียนรู้ไป เพื่อพัฒนารูปแบบและกลไกการทำงานที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญา

3.5 การจัดการความรู้และพัฒนาคน มีหมวดหมู่การจัดเก็บฐานข้อมูล และความรู้ โดยการรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และสกัดความรู้จากการพัฒนาพื้นที่ จัดทำเป็นระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และคลังความรู้ ใช้แนวทาง/เทคนิคการทำงานรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อถ่ายทอดให้แก่บุคคลทุกระดับ และการฝึกอบรมที่ได้มาตรฐาน

4. คุณลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย (2560, หน้า 68) ได้สรุปคุณลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ 3 ประการ ดังนี้

4.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะตนเอง ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพสังคม

และวัฒนธรรมไทย จะพบว่า ความพอประมาณนั้น นับเป็นแนวปฏิบัติที่มีมาช้านานแล้ว สังเกตได้จากการดำเนินชีวิตของคนไทย “พออยู่ พอกิน” “พึ่งตนเอง” “ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด” โดยมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่หรือที่ชุมชนท้องถิ่นของตนมีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาแหล่งทุน วัตถุดิบ หรือสิ่งของจากภายนอก มีการวางแผนการใช้ ให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้อย่างรู้คุณค่า ดูแลรักษาสິงที่มีและพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น

4.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง และการดำเนินการอย่างพออนุโลมต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงามโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ถ้วนถี่ “รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดี และเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” ทั้งนี้ ความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายที่สะท้อน ถึงความเข้าใจผลที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำ ณ สถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง โดยความมีเหตุผลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสั่งสมความรู้ และประสบการณ์มาอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและรู้วิธีประมวล ปัจจัยที่ซับซ้อนมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้ความคิดและการกระทำอยู่ในกรอบที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล ดังนั้น ความมีเหตุผลในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการตัดสินใจและการปฏิบัติบนพื้นฐานของความรู้และประสบการณ์

4.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหาร ความเสี่ยง ปรับตัว และรับมือได้อย่างทันทั่วทั้ง โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเกิดจากความไม่ประมาท ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กับความมีเหตุผล และความพอประมาณ หลีกเลี่ยงความต้องการที่เกินพอดีของแต่ละบุคคล เป็นการสร้างวินัยในตัวเองให้เกิดขึ้นในระดับบุคคล เพื่อปกป้องตัวเองจากกระแสบริโภคนิยม หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่าง ๆ เป็นกลไกการรองรับผลกระทบจากสถานการณ์ต่าง ๆ โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการ “แก้ไขปัญหาคือจุดเล็ก” หรือ คิด Macro ทำ Micro

ในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

1. ความรู้ คือ ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วย พัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการนำ ความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อการวางแผน และความระมัดระวังในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทุกขั้นตอน โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นการวางแผน และปฏิบัติอย่างรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง กล่าวคือ นำวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาศึกษาอย่างรอบด้าน และมีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน ตลอดจนมีความระมัดระวังในขั้นของการปฏิบัติ

2. คุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคล สังคม และประเทศชาติ เมื่อมีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน/หมู่บ้าน องค์กร และสังคมไทย จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น และมีความยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

5. เศรษฐกิจพอเพียงในระดับของเกษตรกร

เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกรนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับกลุ่มเป้าหมายตามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่ ดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการเกษตร, 2558, หน้า 8-9)

5.1 เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนเกษตรกร ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก จัดสรรที่ดินของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ ตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 พอเพียงเพื่อเลี้ยงชีพ เป็นการจัดการพื้นที่การผลิตและทรัพยากรธรรมชาติ บนฐานความพอเพียงในไร่นา โดยวางแผนการผลิต (แผนฟาร์ม) แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) สระน้ำ 2) ข้าว 3) ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก สมุนไพร ฯลฯ 4) ที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรือนต่าง ๆ ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 โดยมุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝน และประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค

5.2 เศรษฐกิจพอเพียงระดับกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เมื่อครัวเรือนมีความมั่นคงก็จะก้าวสู่ขั้นตอนทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ผลิตขายสู่ตลาดชุมชน เริ่มขยายการผลิตขายสู่ตลาดชุมชน มุ่งเน้นการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินการผลิต หาดตลาดร่วมกันเพื่อส่งสินค้าออกขายให้ได้ราคาดี และเป็นการลดค่าใช้จ่าย หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกัน ในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัว หรือองค์กรต่าง ๆ มีความ

พอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกัน สร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม และส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามกำลังและความสามารถของตน นอกจากการร่วมกันดำเนินการผลิตและหาตลาดแล้ว ยังต้องร่วมกันจัดสวัสดิการทางด้านสาธารณสุข เงินกู้ การศึกษา สังคม ศาสนา และปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ ให้พอเพียงด้วย ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวม หรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

5.3 เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนและเครือข่ายธุรกิจชุมชน เมื่อครัวเรือนเกษตรกร กลุ่มและเครือข่ายสมาชิกมีความมั่นคงในการผลิต อาหารและสุขภาพที่ดี การค้าขายในตลาดชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว การผลิตทางการเกษตรจะขยายผลสู่ขั้นตอนทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่ายระบบธุรกิจชุมชนที่ยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชน หรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัยต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยเป็นจำนวนมากจากตลาด/เอกชน ฯลฯ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด เป็นความพอเพียงในระดับประเทศ

6. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการแก้ไขปัญหาความยากจน จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนใน 3 ระดับ ดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการเกษตร, 2558, หน้า 7)

6.1 ระดับจิตสำนึก สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี มีความพอเพียง คือ ดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่โลภและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยยึดหลักการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันโดยลดความต้องการส่วนตัว แต่มุ่งทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

6.2 ระดับปฏิบัติ เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน

6.2.1 การอยู่อย่างพึ่งตนเอง โดยเริ่มจากครอบครัว จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างพอดี ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ช่วยตนเองได้ รู้จักใช้ความสามารถของตน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6.2.2 การอยู่อย่างพอเพียง ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางอยู่อย่างมีความสุขโดยไม่รู้สึกขาดแคลนหรือต้องเบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีหนี้สินที่เกินฐานะ เป็นการทำเกษตรแบบปลูกพืชทุกอย่างให้พอมีพอกินพออยู่ เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หากเหลือจึงขายและขยายพันธุ์ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล โดยการช่วยเหลือลงแรงกันแทนการใช้เครื่องจักรทุนแรงขนาดใหญ่

6.2.3 การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร มีความคิดที่จะแบ่งปันผู้อื่น ลดความเห็นแก่ตัว และสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทางสังคมการอยู่ดียั่งยืนด้วยการเรียนรู้พัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น การสืบทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่ยั่งยืนโดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นต้นทุนทาง

6.3 ระดับปฏิเวธ คือ ผลที่ดีจากการปฏิบัติ ชุมชนมีการพัฒนาชีวิตและจิตใจของตนเองให้ดีขึ้น มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์ เสียสละเพื่อส่วนร่วม โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจ มีคุณธรรมเพื่อให้เกิดความพอเพียงในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม

จากความหมาย ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ คือ ความพอดี เดินทางสายกลาง ไม่โลภมาก รู้จักเพียงพอ พออยู่ พอกิน พอใช้ตามอัตภาพ ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจถูกต้องดีงามตามหลักวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม และความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง ปัจจัยการสร้างความสำเร็จของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษา บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยได้สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ธีรฉัตร เทียมทอง (2561, หน้า 256) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงปลากระชังแม่น้ำโขง บ้านพร้าวใต้ ตำบลหินโงม อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า การบริหารตามหลักการบริหารกลุ่ม 5 ก ได้แก่ กลุ่ม กรรมการ กฎระเบียบกติกา กองทุน และกิจกรรม มีปัจจัยในการบริหารหรือ 4Ms ครบถ้วน ได้แก่ กำลังคนเพียงพอ เครื่องจักรมีสภาพดีใช้งานได้ วัสดุอุปกรณ์มีครบถ้วน กลุ่มมีกองทุนและการจัดการที่ดี มีการจัดสรรผลประโยชน์ กลุ่มมีกระบวนการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งจัดสรรให้คณะกรรมการ ส่วนที่สองจัดสรรให้สมาชิกกลุ่ม และส่วนที่สามนำเข้ากองทุนของกลุ่ม เรื่องภาวะผู้นำกลุ่มมี ภาวะผู้นำทั้งผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม เรื่องโครงสร้างทางสังคม ทูตทางสังคม และค่านิยมทางสังคมเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้การบริหารจัดการกลุ่มให้ประสบความสำเร็จได้

ณัฐวดี พัฒนโพธิ์ (2560, หน้า 122) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกกบ้านโนนคาค ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ศักยภาพของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกกบ้านโนนคาค คือ กลุ่มผู้นำ มีความรู้ความสามารถ สมาชิกมีความสามัคคีขยัน อดทน และต้องการหารายได้เสริม ด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม พบว่า กลุ่มได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์จากการศึกษาดูงานทำให้สามารถมองเห็นโอกาสในการดำเนินธุรกิจ และการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายรวมทั้งเพิ่มช่องทางการตลาด และการขายผลิตภัณฑ์มากขึ้น ส่วนด้านการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ด้านการผลิต ด้านการจัดทำบัญชี ชุมชนมีทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จากต้นกกเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 10 ผลิตภัณฑ์ ส่วนผลการศึกษาด้านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิตและจำหน่ายร่วมกัน กลุ่มสามารถพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพิ่มขึ้นจำนวน 5 กลุ่ม

สิริลักษณ์ พิชัยณรงค์ นงนุช สอนโพธิ์ และปรีญา ชันษา (2559, หน้า 1) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาบุคลากรของกลุ่มทอเสื่อกกบ้านดอนแดง อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบว่า 1) ด้านการพัฒนารายบุคคล พบว่า ขาดความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี 2) ด้านการพัฒนาสายอาชีพ พบว่า ขาดทักษะด้านงานฝีมือ เพราะงานฝีมือเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบ ในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังขาดทักษะในเรื่องของการตลาด เพราะสมาชิก ในกลุ่มมีจำนวนน้อยที่สามารถตลาดขายที่ยาก ๆ ได้ และยังไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมากพอ 3) ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน พบว่า ในการปฏิบัติงาน ส่วนมากจะพบปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนวัตถุดิบ และวัตถุดิบมีไม่เพียงพอที่จะใช้ในการผลิต 4) ด้านการพัฒนาองค์กร พบว่า สมาชิกในกลุ่มไม่มีการหมุนเวียนเปลี่ยนงานกัน เพราะสมาชิกจะปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองถนัดเท่านั้น แนวทาง

ในการพัฒนาบุคลากร ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนารายบุคคล ควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมความรู้ให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้และพัฒนาองค์กรให้มีศักยภาพ และสามารถ แข่งขันกับคู่แข่งในธุรกิจเดียวกันได้ 2) ด้านการพัฒนาสายอาชีพ ควรมีการจัดคนให้มีความเหมาะสมกับงาน โดยดูว่าใครมีทักษะและความสามารถที่โดดเด่นในเรื่องนั้น ๆ ก็ให้รับผิดชอบในหน้าที่นั้น และในการพัฒนาบุคลากรก็ควรมีการจัดฝึกอบรมเฉพาะด้าน เพื่อที่จะให้สมาชิกได้เรียนรู้และพัฒนาในเฉพาะด้านให้มีความชำนาญและเชี่ยวชาญมากขึ้น 3) ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน ควรมีการสร้างเครือข่ายกับผู้ป้อน ปัจจัยการผลิตและผู้ผลิตสินค้าประเภทเดียวกันหลาย ๆ ราย ที่จะสามารถหาวัตถุดิบให้เราได้ตลอดเวลา เพื่อจะสามารถผลิตสินค้าได้ทันต่อความต้องการของลูกค้า 4) ด้านการพัฒนาองค์กร ควรมีการปรับเปลี่ยน หมุนเวียนงานซึ่งกันและกัน สมาชิกในองค์กรควรเรียนรู้งานด้านต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงาน หรือดำเนินงานในองค์กรแทนกันได้เมื่อผู้รับผิดชอบในหน้าที่นั้น ไม่อยู่ เพื่อให้งานในองค์กรนั้นดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา (2559, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเปลือก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเปลือก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ความรู้การแปรรูปเปลือก ได้แก่ การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ ที่ใช้ในการแปรรูปเปลือกและกระบวนการแปรรูปเปลือก 2) การจัดการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ข้อมูลความรู้พื้นฐานวิสาหกิจชุมชน หลักการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายระดับอำเภอ และการจัดการ เรียนรู้วิสาหกิจชุมชน และ 3) วิธีการสอนการแปรรูปเปลือกและวิสาหกิจชุมชนแบบโครงการ ได้แก่ ร่างโครงการ และแผนการจัดการเรียนรู้

เบญจมาศ อภิสิทธิ์ภิญโญ (2558, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเปลือก ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) การดำเนินงานของกลุ่มพบปัญหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละด้าน ด้านการผลิต การผลิตมีปัญหาในเรื่องทักษะแรงงาน ที่ยังขาดความชำนาญ ขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต ด้านการขายและการตลาด ไม่มีสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน ด้านการเงินและการบัญชี ไม่มีการจดบันทึกบัญชี ไม่มีการ ระดมเงินทุนจากสมาชิก ด้านการบริหารงานทั่วไป ไม่มีโครงสร้างองค์กรและข้อบังคับของกลุ่ม 2) เมื่อพิจารณา ต้นทุนตามหน้าที่งานพบว่า ต้นทุนการดำเนินงานทั้งหมดเกิดขึ้นในส่วนของงานด้านการผลิต หากคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนที่เป็นเงินสด พบว่า เสื้อสมาธิ เสื้อ 2 พับ และเสื้อ 3 พับ ผลิตภัณฑ์ทั้งสามรายการมี ความสามารถในการทำกำไรที่เป็นเงินสดทุกรายการ แต่หากคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนตามหลักบัญชีพบว่า มี เพียงเสื้อสมาธิเท่านั้นที่มี

ความสามารถ ในการทำกำไรได้ โดยมีกำไรเฉลี่ย 11.24 บาท คิดเป็นอัตราต่อไร่ต่อราคาขายร้อยละ 3.75 และ 3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเลือกจะต้องเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาทักษะการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานเดียวกัน หน่วยงาน ภาครัฐจะต้องสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ อีกทั้งประสานงานกับกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างกัน

ธงชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556, หน้า 52) ทำการศึกษาในเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา พบว่า สภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยด้านการเมืองจากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2548 มีการจดทะเบียนรับรองวิสาหกิจชุมชนอย่างถูกต้อง ทำให้วิสาหกิจชุมชนได้รับองค์ความรู้ การบริหารจัดการ ทักษะการพัฒนาฝีมือแรงงาน และการสนับสนุนการจำหน่ายสินค้า โดยการแสดงสินค้าในที่ต่าง ๆ แบบไม่มีค่าใช้จ่าย ทางด้านเศรษฐกิจ มีความสมดุลทางธรรมชาติ การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การใช้จ่ายของภาคเอกชน มีการลงทุนร่วมกันของภาครัฐและเอกชน การส่งออก เพื่อก่อให้เกิดรายได้ และเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ และทางด้านสังคม มีการย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นน้อยลง มีรายได้ที่พอเพียงกับครอบครัว นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาตลาด การบริหารจัดการองค์กรได้ดีขึ้นและเป็นระบบ ส่งผลเสียต่อระบบนิเวศน์ เพราะมีการบุกรุกป่าที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ การเผาป่า ทำให้ป่าขาดความสมดุลทางธรรมชาติส่วนแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ควรพัฒนาด้านต้นทุนการผลิต โดยเน้นต้นทุนด้านแรงงานและวัตถุดิบ จำเป็นต้องหาแนวทางการบริหารจัดการ เปลี่ยนจากรายขึ้นเป็นงานเหมา สร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี สร้างประสิทธิภาพให้ดีขึ้น สร้างแบรนด์สินค้าให้แข็งแกร่ง ติดตลาด การบริหารจัดการการเงินและบัญชี การทำบัญชีงบดุล ตามหลักการทางบัญชีอย่างถูกต้อง และการให้ความสำคัญจากภาครัฐอันเป็นหน่วยงานที่พัฒนาวิสาหกิจชุมชน ถ้าวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งและแข็งแรงแล้ว จะทำให้คนในชุมชน สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขและพึ่งพาตนเองได้

ปราณี ใจหนัก (2555, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์เลือกของกลุ่มแม่บ้านหนองบัวทอง หมู่ที่ 8 ตำบลกองทุล อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กลุ่มมีจุดแข็งในเรื่องต้นทุนการผลิตและมีฝีมือในการผลิตอย่างชำนาญ แต่มีจุดอ่อนในเรื่องของกระบวนการผลิตที่ล่าช้าอยู่และไม่มีการพัฒนาตลาดและรูปแบบผลิตภัณฑ์ ยังขาดระบบการจัดการที่ดี และขาดความรู้ด้านการตลาด แต่กลุ่มยังไม่โอกาสพัฒนาฝีมือเพราะใน

ปัจจุบันได้มีหน่วยงานของรัฐคอยสนับสนุนช่วยเหลืออยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเงินและเทคโนโลยี ผู้บริโภคส่วนใหญ่ในปัจจุบันหันมาให้ความนิยมใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนอุปสรรคทางการตลาดมีคู่แข่งจำนวนมาก และคู่แข่งบางรายยังมีชื่อเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ที่ดีกว่า ด้านคุณภาพที่ผู้บริโภคต้องการ คือ อายุการใช้งานนาน รูปร่างลักษณะเป็นแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีขนาดกว้าง 1.8 เมตร ยาว 2.5 เมตร ชอบรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์พื้นเมือง โทนสีที่ต้องการมากที่สุด คือ โทนสีธรรมชาติ และชอบซื้อตราที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์แบบพื้นเมือง คือ เลื้อยกกหนองบัวทอง ส่วนราคาที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับขนาดและและเกรดของเลื้อ ร้านค้าที่นิยมไปซื้อเลื้อกก็คือร้านจำหน่ายสินค้า OTOP ผู้บริโภคทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตภัณฑ์เลื้อกจากการบอกเล่าของบุคคลมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการขายของเลื้อกต้องการให้มีการรับประกันคุณภาพของสินค้า

กษมพร พวงประยงค์ (2554, หน้า 146) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยในการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีการบริหารจัดการระบบอยู่ในระดับที่ดี โดยใช้หลักของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นที่ยิ่งของตนเอง ซึ่งหมายถึงการพึ่งพาตนเองทางสังคม เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ เสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือร่วมใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านของสถานที่ผลิตสินค้าแปรรูปได้มาตรฐานถูกสุขลักษณะ สะอาด ใช้อัตตฤติที่ได้มาตรฐานมีคุณภาพ เน้นคุณภาพของสินค้า และความชำนาญในด้านการผลิต ทำการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ บริหารจัดการด้านเงินทุนอย่างลงตัวและเป็นธรรม แบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มอย่างลงตัวการทำงานของคณะกรรมการและสมาชิกในกลุ่มมีความโปร่งใสชัดเจน ผู้นำในแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพเข้มแข็ง สมาชิกให้ความร่วมมือและเสียสละ เพื่อส่วนรวม มีการวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่ม นำภูมิปัญญาทางท้องถิ่นมาใช้ มีกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ ทักษะต่าง ๆ ให้กับชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ จากรุ่นไปสู่รุ่น ในการแปรรูปผลผลิตและสินค้า เกิดเป็นความรู้และประสบการณ์จากการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รัฐให้การสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การผลิตสินค้าที่ประสานความร่วมมือกัน

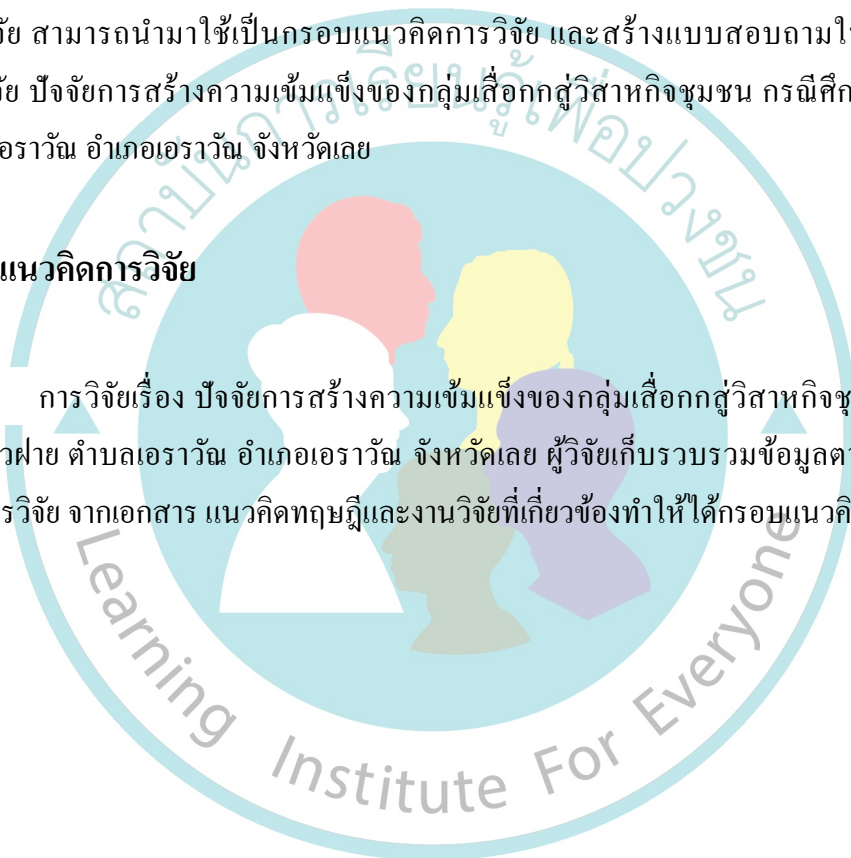
อุสา สุทธิสาคร (2554, หน้า 24) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง การเรียนรู้และการจัดการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของชุมชนบ้านร่องก่อ ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ประกอบไปด้วย สินค้าที่มีคุณภาพ ราคาถูก เลือกทำเลได้เหมาะสม ใกล้ตลาดและความต้องการของผู้ใช้ มีวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ

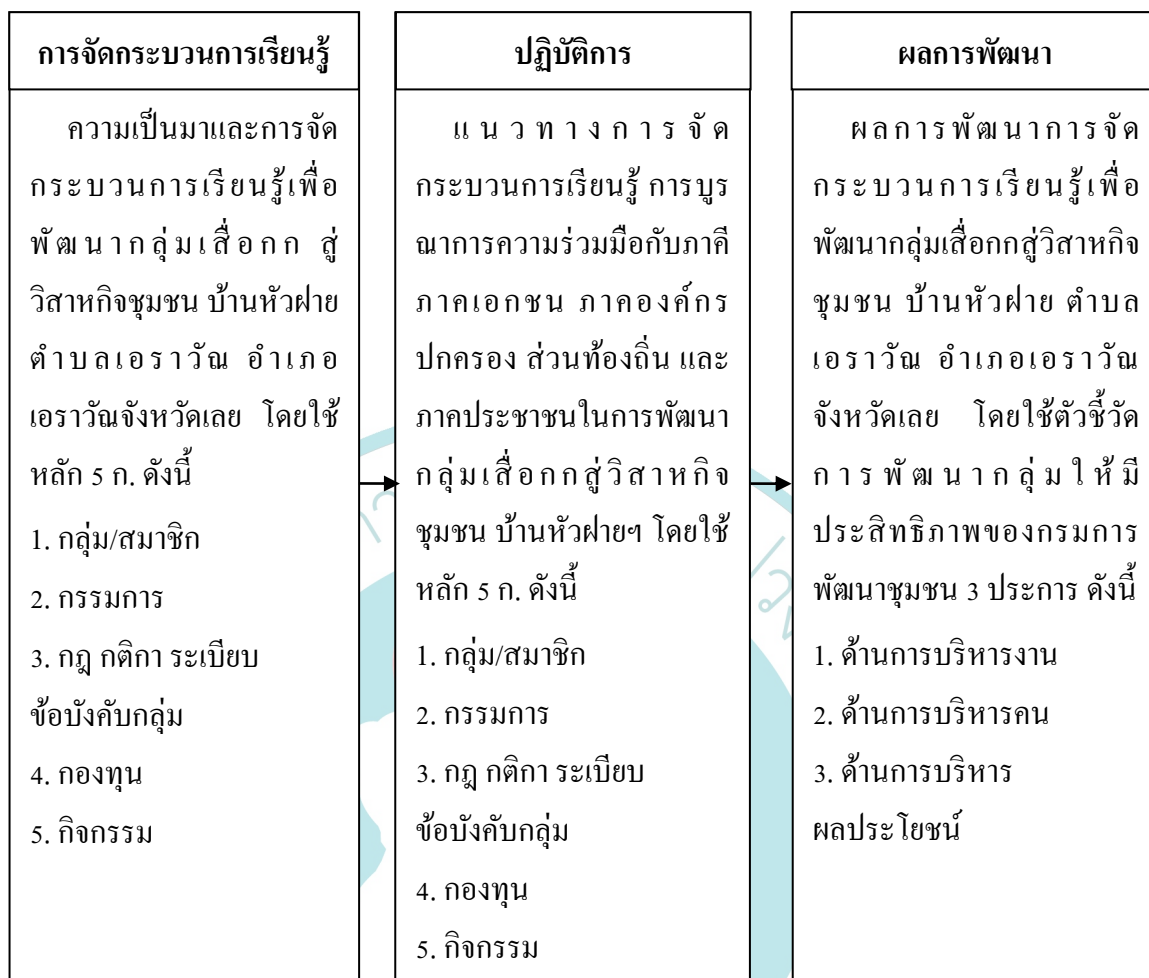
ทำให้สามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจได้อย่างดี ความคิดที่สำคัญของผู้ประกอบการ คือ มินวัตกรรม กล้าตัดสินใจ มีการวางแผนการทำงานอย่างรอบคอบ ศึกษาดูงานก่อนการลงทุน จ้างคนที่มีความรู้ มาสอน และค้นคว้าทดลองจนเกิดผลสำเร็จ คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมีความซื่อสัตย์ อันเป็น พื้นฐาน ผู้นำมีกระบวนการทัศน์และวิสัยทัศน์ในการพัฒนา มีทุนมีทรัพยากรธรรมชาติ มีแรงงาน หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน อันเป็นปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อความสำเร็จให้กับกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน

จากการได้ศึกษาทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับ งานวิจัย สามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับ งานวิจัย ปัจจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย จากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย
2. ประชากร วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และขนาดตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถานที่ในการวิจัย
6. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย
7. ปฏิทินการปฏิบัติงาน

รูปแบบการวิจัย วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากภาคสนาม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แนวสัมภาษณ์ แนวสังเกต แนวการสนทนากลุ่ม และการบันทึกการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมด มาสรุป จัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประชากร และวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และขนาดตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อยู่ในชุมชนบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชาวบ้านในหมู่บ้านหัวฝายที่ประกอบอาชีพการทอเสื่อกก จำนวน 30 ครัวเรือน

2. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเสื่อกกบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 และ ภาควิชาการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) และยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 20 ราย ดังนี้

- 2.1 สมาชิกกลุ่มเสื่อกกบ้านหัวฝาย จำนวน 10 ราย
- 2.2 ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 10 ราย ดังนี้
 - 2.2.1 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 ราย
 - 2.2.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 ราย
 - 2.2.3 สมาชิกเทศบาลตำบลเอราวัณ จำนวน 1 ราย
 - 2.2.4 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเลย จำนวน 1 ราย
 - 2.2.5 พัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ จำนวน 1 ราย
 - 2.2.6 วิทยากร จาก กศน. อำเภอเอราวัณ จำนวน 1 ราย
 - 2.2.7 เจ้าหน้าที่บริษัทประชารัฐสามัคคีเลย (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด 1 ราย
 - 2.2.8 เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย จำนวน 1 ราย
 - 2.2.9 เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย จำนวน 1 ราย
 - 2.2.10 ชาวบ้านที่มาอุดหนุนผลิตภัณฑ์เสื่อกก จำนวน 1 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจากภาคสนาม ได้แก่ แนวสัมภาษณ์ แนวสังเกต แนวการสนทนากลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1 แนวสังเกต ใช้เป็นแนวสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อใช้สังเกตการณ์สภาพบริบทชุมชน สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ศึกษา

1.2 แนวสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มเสื่อกก จำนวน 10 ราย และผู้ร่วมวิจัยจำนวน 10 ราย รวมทั้งสิ้น 20 ราย

1.3 แนวสนทนากลุ่ม เป็นการกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม โดยให้มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มๆ ละไม่เกิน 7-9 ราย

1.4 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นการบันทึกการแปรรูปเสื่อกก ให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หลากหลายมากขึ้น และต่อยอดเป็นวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แนวสังเกต แนวสัมภาษณ์ แนวสนทนากลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แนวการสังเกต ดังนี้

2.1.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การสังเกต

2.1.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือการสังเกต

2.1.3 การศึกษาเครื่องมือจากงานวิจัย

2.1.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสังเกต

2.1.5 ดำเนินการสร้างเครื่องมือการสังเกต

2.1.6 นำเครื่องมือการสังเกตที่สร้างขึ้นเสนอและขอคำแนะนำอาจารย์ที่

ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.1.7 การแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือการสังเกตให้ถูกต้องสมบูรณ์

2.1.8 นำเครื่องมือการสังเกตไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 แนวการสัมภาษณ์ ดังนี้

2.2.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์

2.2.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือการ

สัมภาษณ์

2.2.3 การศึกษาเครื่องมือจากงานวิจัย

2.2.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์

	2.2.5 ดำเนินการสร้างเครื่องมือการสัมภาษณ์
	2.2.6 นำเครื่องมือการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอและขอคำแนะนำอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	2.2.7 การแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือการสัมภาษณ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์
	2.2.8 นำเครื่องมือการสัมภาษณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 20 ราย	
	2.3 แนวสนทนากลุ่ม ดังนี้
	2.3.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การสนทนากลุ่ม
	2.3.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือการสนทนา
กลุ่ม	2.3.3 การศึกษาเครื่องมือจากงานวิจัย
	2.3.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสนทนากลุ่ม
	2.3.5 ดำเนินการสร้างเครื่องมือสนทนากลุ่ม
	2.3.6 นำเครื่องมือสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นเสนอและขอคำแนะนำอาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์	2.3.7 การแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือการสนทนากลุ่มให้ถูกต้องสมบูรณ์
	2.3.8 นำเครื่องมือการสนทนากลุ่มไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม
ตัวอย่าง จำนวน 20 ราย	
	2.4 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้
	2.4.1 การศึกษาวัตถุประสงค์ของการอบรมเชิงปฏิบัติการ
	2.4.2 การศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมเชิงปฏิบัติการ
	2.4.3 วางแผนการดำเนินงาน
	2.4.4 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน
	2.4.5 การเตรียมวิทยากร
	2.4.6 การดำเนินงานตามแผนงาน
	2.4.7 การสรุปผล และประเมินผล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือ ตำรา วารสาร บทความวิชาการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบริบทชุมชนบ้านหัวฝาย แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากลุ่ม เลี้ยงก ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

1.1.1 ห้องสมุดสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

1.1.2 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

1.1.3 ข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ

1.1.4 ข้อมูลจากพื้นที่วิจัย

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากภาคสนาม ประกอบด้วย แนวสัมภาษณ์ แนวสังเกต แนวสนทนากลุ่ม และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ รายละเอียด ดังนี้

1.2.1 แนวสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเตรียมแนวสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อไป สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ จำนวน 20 ราย โดยแบ่งการสัมภาษณ์เป็น 5 ตอน ดังนี้

1) ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก และที่อยู่ปัจจุบัน

2) ตอนที่ 2 ความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลี้ยงกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม กองทุน และกิจกรรม

3) ตอนที่ 3 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับ ภาวที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการพัฒนากลุ่มเลี้ยงกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม กองทุน และกิจกรรม

4) ตอนที่ 4 ผลการพัฒนากลุ่มเลี้ยงกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยใช้ตัวชี้วัดการพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพของกรมการพัฒนาชุมชน 3 ประการ ได้แก่ ด้านการบริหารงาน ด้านการบริหาร คน และด้านการบริหารผลประโยชน์

5) ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติม

1.2.2 แนวสังเกต ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ และร่วมกิจกรรมของกลุ่มเสือก เป็น การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยไม่ให้กลุ่มตัวอย่างรู้ว่า กำลังถูกสังเกต โดยประเด็นการสังเกต ประกอบด้วยสภาพบริบทชุมชนบ้านหัวฝาย ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และ สังเกตการณ์ของขั้นตอนการทอเสือก

1.2.3 แนวสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเชิญตัวแทนจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 7-9 ราย เพื่อมาพูดคุยหาแนวทาง และยืนยันผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อ พัฒนากลุ่มเสือกบ้านหัวฝาย โดยแบ่งการสนทนากลุ่มออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ชื่อ- นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก และที่อยู่ปัจจุบัน

2) ตอนที่ 2 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การบูรณาการความร่วมมือกับ ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนใน การพัฒนากลุ่มเสือกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตาม หลักการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม กองทุน และกิจกรรม

3) ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสือก สู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยใช้ตัวชี้วัด การพัฒนา กลุ่มให้มีประสิทธิภาพของกรมการพัฒนาชุมชน 3 ประการ ได้แก่ ด้านการบริหารงาน ด้านการ บริหารคน และด้านการบริหารผลประโยชน์

4) ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติม

1.2.4 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นการบรรยายให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการ แปรรูปเสือกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และสาธิตตลอดถึงการลงมือปฏิบัติจริงในการแปรรูปเสือก ของสมาชิกกลุ่มทอเสือก บ้านหัวฝาย โดยมีแผนปฏิบัติการในการดำเนินงานการฝึกอบรมเชิง ปฏิบัติการ การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความสำเร็จของกลุ่มเสือกสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แผนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ครั้งที่	วันเดือนปี	สถานที่ อบรม	หัวข้อ เรื่อง	วิธีการ	ผู้เข้าร่วม อบรม	วิทยากร	หมายเหตุ
1	15 ต.ค. 61	ศาลา ประชาคม	การแปรรูป เสื่อกก	-บรรยาย -สาธิต -ลงมือปฏิบัติ	20 ราย	กศน.	
2	20 พ.ย. 61	ศาลา ประชาคม	การแปรรูป เสื่อกก	-สาธิต -ลงมือปฏิบัติ	20 ราย	กศน.	
3	29 พ.ย. 61	ศาลา ประชาคม	จดทะเบียน วิสาหกิจ ชุมชน	-บรรยาย -ลงมือปฏิบัติ	15 ราย	เจ้าหน้าที่ เกษตร อำเภอ	

2. ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย ดังนี้

2.1 ทำหนังสือจากบัณฑิตศึกษา หรือจากศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนเลข สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ถึงผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขออนุญาต เก็บรวบรวมข้อมูล และผู้ร่วมวิจัย

2.2 ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยังกลุ่มตัวอย่างและผู้ร่วมวิจัย จำนวน 20 ราย โดยได้นัดวันเวลา และสถานที่ทำการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.3 การลงภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดด้วยตนเอง ตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้

2.4 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และภาคสนาม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แนวสังเกต แนวสัมภาษณ์ แนวสนทนากลุ่ม และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

สถานที่ในการวิจัย

สถานที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2562

ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.2 ปฏิทินการปฏิบัติงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเล็ก

ผู้วิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1	ศึกษาทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	มิถุนายน พ.ศ.2561	-ผู้วิจัย	แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	ได้หัวข้อ วิทยานิพนธ์
2	นำเสนอชื่อเรื่องและ แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา	กรกฎาคม พ.ศ. 2561	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ ปรึกษา วิทยานิพนธ์	THE1	ได้รับการอนุมัติ ชื่อเรื่อง
3	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์	มิถุนายน- กรกฎาคม พ.ศ. 2561	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ ปรึกษาฯ	แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์ ให้สำเร็จ
4	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์	สิงหาคม พ.ศ. 2561	-ผู้วิจัย -อาจารย์ -กรรมการ	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์ ให้ผ่าน

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
5	เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ภาคสนาม	กันยายน- ธันวาคม พ.ศ.2561 และมกราคม -พฤษภาคม พ.ศ. 2562	-ผู้วิจัย -ประชากร กลุ่มตัวอย่าง	-การสังเกต -สัมภาษณ์ -สนทนากลุ่ม -ฟোকัสม เชิงปฏิบัติการ	ได้ข้อมูลมาเขียน บทที่ 4-5
6	สอบวิทยานิพนธ์	มิถุนายน พ.ศ.2562	-ผู้วิจัย -อาจารย์ ที่ปรึกษาและ คณะกรรมการ	รูปเล่ม วิทยานิพนธ์ 5 บท	สอบวิทยานิพนธ์ ผ่านไปด้วยดี
7	จัดทำรายงาน วิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอต่อสถาบันฯ	กรกฎาคม- กันยายน พ.ศ. 2562	-ผู้วิจัย -อาจารย์ ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์	รูปเล่ม วิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์	สำเร็จการศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้องได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย และ 3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย รายละเอียดดังต่อไปนี้

ความเป็นมา และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยแบ่งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) ความเป็นมาของกลุ่มเสื่อกก 2) สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. ดังนี้ 1) กลุ่ม/สมาชิก 2) กรรมการ 3) กฎกติการะเบียบข้อบังคับกลุ่ม 4) กองทุน และ 5) กิจกรรม รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของกลุ่มทอเสื่อกก

ชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและทำไร่เป็นอาชีพหลัก วังเว้นจากการทำนาในช่วงฤดูแล้ง ประมาณ 60 ปีมาแล้ว ปู่ย่าตายายได้นำต้นกกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติตามคลองต่าง ๆ โดยนำต้นกกมาแปรรูปทอเสื่อทอสาต เสื่อกกเป็นงานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสานใช้วัสดุที่มีในธรรมชาติ ที่เรียกว่า

หญ้ารังกา หรือธงกา บางถิ่น เรียกกกหัวแดง หญ้าหัวแดง (สิงห์บุรี) หญ้ากกทราย (นครสวรรค์) หญ้ากกเล็ก (อ่างทอง) หญ้ารังกาขาว (กรุงเทพฯ) เป็นพืชล้มลุกตระกูลกกอายุปีเดียว ลักษณะมี ลำต้นออกเป็นกอมีหัวอยู่ใต้ดิน คล้ายจำพวกชิงหรือเร่ว ลำต้นตั้งตรงสีเขียวกลม ไม่มีกิ่งก้าน ใบจะ ออกแผ่ซ้อน ๆ กัน อยู่ปลายยอดของลำต้น ลักษณะของใบเป็นสีเขียวรูปยาว ดอกออก เป็นกระจุก อยู่รวมกันเป็นใบ ดอกแก่ เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อน ขยายพันธุ์ด้วยการแยกหน่อ เป็นพืช เติบโต พบเป็นวัชพืชในที่ชื้นและขึ้นในที่ระดับต่ำ ตามห้วย หนอง คลอง บึง เกิดเองตามธรรมชาติ ช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ของทุกปี ดังนั้น การทอเสื่อกกเป็นภูมิปัญญาของคน ในท้องถิ่นที่นำ ต้นกกมาแปรรูปให้เป็นเส้น ย้อมสี แล้วสานทอให้เป็นแผ่นผืน เพื่อนำมาใช้ปูลาดรองนั่งหรือนอน หรือทำธุรกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ

จากการสัมภาษณ์นางสำราญ รัตนรองใต้ ประธานกลุ่มทอเสื่อกก ท่านเล่าให้ฟังว่า กลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2556 เป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ และเป็น กลุ่มที่เกิดขึ้นโดยสมาชิกมารวมกันตามธรรมชาติ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีกฎระเบียบที่ สร้างขึ้นเอง ก่อนการจัดตั้งกลุ่ม ชาวบ้านหลายครัวเรือนที่ได้รับเอาองค์ความรู้ และการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกกจากปู่ย่าตายาย ไม่ได้ทอดทิ้งต่างก็พากันทอเสื่อทอสาตามาจาก รุ่นสู่รุ่น โดยมีวัตถุประสงค์หลักใช้ในครัวเรือนสำหรับปูรองนั่งและนอน ยังไม่มีการขายแต่อย่างใด ส่วนตลาดกลายเป็นแบบพื้นฐานง่าย ๆ ที่ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดกันมา จากนั้นได้นำเอา องค์ความรู้ลายจิตรจากการทอผ้าไหม ผ้าขึ้นหมอนจิตรจากบรรพบุรุษที่จังหวัดขอนแก่น มาดัดแปลง และประยุกต์ใช้เป็นลายตลาดต่าง ๆ เช่น ลายดอกพิกุล ลายตะขอ ลายต้นสน ลายข้าวหลามตัด และ ลายดาว ฯลฯ โดยได้ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชาวบ้านหัวฝายและใกล้เคียงจนถึงปัจจุบัน (สำราญ รัตนรองใต้, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.1 การทอเสื่อกก

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื้อกฐีวสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม กองทุน กิจกรรม รายละเอียด ดังนี้

2.1 ก. ที่ 1 ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม ชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านหัวฝาย ในอดีตมีต้นกกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากอาศัยตามลำคลอง ปุ๋ยคอกได้้นำต้นกกมาทอเป็นเสื้อและสาดใช้ในครัวเรือนและถวายวัด ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันแต่อย่างใด เป็นเพียงทำขึ้นใช้ในครอบครัว ด้วยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ดัดแปลง ประยุกต์เป็นสวคล้ายต่าง ๆ อย่างสวยงาม โดยมีวัตถุประสงค์ทำเองใช้เองในครัวเรือน ยังไม่มีการขายแต่อย่างใด ถูกหลานในยุคปัจจุบันได้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื้อกจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นหลายชั่วอายุคน ในปี พ.ศ. 2556 ชาวบ้าน ได้จับกลุ่มรวมตัวกันขึ้น ชื่อกลุ่มการทอเสื้อกบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 โดยมีนางสำราญ รัตนรองได้ เป็นประธานกลุ่มฯ กรรมการ 15 คน เป็นการจัดตั้งกลุ่มโดยธรรมชาติ ไม่ได้ไปจดทะเบียนอะไรแต่อย่างใด โดยได้รับการแนะนำการจัดตั้งกลุ่มจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย กลุ่มเสื้อกเป็นการรวมตัวกันโดยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับ กรรมการและสมาชิกกลุ่มมีการประกอบอาชีพเดียวกัน คือ การทำนาและทำไร่ ว่างเว้นจากการทำนาทำไร่ก็จะมารวมกลุ่มกันทอเสื้อก เนื่องจากชุมชน มีวัตถุดิบอยู่แล้ว กล่าวคือ มีต้นกกมากพอสมควร ซึ่งเป็นพืชที่หลายคนมองว่าไร้ค่า แต่ถ้านำมาแปรรูปย้อมสีสันทให้สวยงาม จากนั้นมาทอเป็นเสื้อ จะมีมูลค่าและประโยชน์ตามมาที่ตั้งของกลุ่มทอเสื้อก ได้แก่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย วัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อเป็นอาชีพเสริมจากการว่างงานจากการทำไร่ ทำสวน และเป็นอาชีพของคนที่ย่างงาน ได้แก่ คนสูงอายุ เพื่อเป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนในชุมชน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนและรักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำราญ รัตนรองได้, กันระยา อยู่กรุง, พุทธา รัตนรองได้ และวิยะดา จำปาหอม, 2561, สัมภาษณ์)

สภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มทอเสื้อก บ้านหัวฝาย ประเด็นด้านกลุ่ม/สมาชิก พบว่า กลุ่มทอเสื้อก เป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ และเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยสมาชิกมารวมกันตามธรรมชาติ ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง เป็นการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน มีอาชีพที่เหมือนกันและมีอุดมการณ์ที่เหมือนกัน ก่อนการตั้งกลุ่ม ชาวบ้านจะทอเสื้อทอสาดที่บ้านของตนเองมาเป็นเวลายาวนาน จากนั้นเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น โดยมีที่ทำการ ณ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ซึ่งจะ

รวมตัวกันในช่วงว่างเว้นจากการทำนาทำสวน การรวมตัวกันเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน ทักษะ ประสบการณ์และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกเป็นลวดลายต่าง ๆ (สำราญ รัตนรอง ใต้, กันระยา อยู่กรุง, พุทธา รัตนรองใต้ และวิยะดา จำปาหอม, 2561, สัมภาษณ์)

2.2 ก. ที่ 2 ได้แก่ กรรมการ

สภาพปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกก ด้านกรรมการ จากการสัมภาษณ์ประธานและกรรมการกลุ่มเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 พบว่า คณะกรรมการ บริหารงานกลุ่ม จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวาญ รัตนรองใต้	ประธาน
2. นางกันระยา อยู่กรุง	รองประธาน
3. นางสาวาญ พิมิตร	เหรัญญิก
4. นางนาง ศรีสะอาด	เลขานุการ
5. นายพุทธา รัตนรองใต้	ประชาสัมพันธ์
6. นางวิยะดา จำปาหอม	กรรมการ
7. นางอุดม จันทะนะมูลศรี	กรรมการ
8. นางกิจพาญ ประทุมรุ่ง	กรรมการ
9. นางทับทิม กันแต่ง	กรรมการ
10. นางยุพิน ดวงชาติ	กรรมการ
11. นางเทพไพวัลย์ สุดมาต	กรรมการ
12. นางดวงใจ สาละ	กรรมการ
13. นางทองคำ พิมสิทธิ์	กรรมการ
14. นางบุญนำทับ ไธสงค์	กรรมการ
15. นางเคน สิทธิบุตร	กรรมการ

คณะกรรมการบริหารกลุ่มทอเสื่อกก จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ประธาน คือ นางสาวาญ รัตนรองใต้ รองประธาน คือ นางกันระยา อยู่กรุง เหรัญญิก คือ นางสาวาญ พิมิตร เลขานุการ คือ นางนาง ศรีสะอาด และประชาสัมพันธ์ คือ นายพุทธา รัตนรองใต้ จำนวน กรรมการบริหารกลุ่มทั้ง 5 คนนี้ ได้รับการเสนอและเห็นชอบจากกรรมการกลุ่ม

สภาพปัญหากลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย ด้านกรรมการ พบว่า หลังจากการก่อตั้ง กลุ่มทอเสื่อกกขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2556 การดำเนินงานของกรรมการบริหารกลุ่ม เป็นการรวมกลุ่มแต่ ในนาม ยังไม่มีการเคลื่อนไหวอะไรมากนัก ส่งผลให้กลุ่มไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เน้นทอ เสื่อกกเพื่อใช้ในครัวเรือน และแลกเปลี่ยนลวดลายใหม่ ๆ ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้สภาพปัญหา

ยังพบอีกว่า กรรมการแต่ละคน ยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ที่ได้รับอย่างชัดเจน ทางกลุ่มไม่มีระบบโครงสร้างที่เป็นรูปแบบเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร และกรรมการยังขาดความสามัคคีในการทำงานร่วมมือกัน (สำราญ รัตนรองใต้, กันระยา อยู่กรุง, พุทธา รัตนรองใต้ และวิยะดา จำปาหอม, 2561, สัมภาษณ์)

2.3 ก. ที่ 3 ได้แก่ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

สภาพปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่มทอเสื้อกก บ้านหัวฝาย ด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า กลุ่มทอเสื้อกกได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ (สำราญ รัตนรองใต้, กันระยา อยู่กรุง, พุทธา รัตนรองใต้ และนางนาง ศรีสะอาด, 2561, สัมภาษณ์)

ชื่อกลุ่ม “กลุ่มทอเสื้อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2” ที่ตั้งกลุ่มศาลาเอนกประสงค์ บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลอาราวัน อำเภอรอวัน จังหวัดเลย

วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่ม เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อทอเสื้อไว้ใช้ในครัวเรือน และเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน

กรรมการและสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วยกรรมการบริหารงาน จำนวน 6 คน และกรรมการ จำนวน 9 คน รวมกรรมการ จำนวน 15 คน

การลงหุ้น ทางกลุ่มทอเสื้อกก ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อทอเสื้อไว้ใช้เองในครัวเรือน

เงินทุนของกลุ่ม พบว่า ไม่มีการลงหุ้นแต่อย่างใด ไม่มีการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ทางกลุ่มเน้นการทำเองใช้เองในครอบครัว ยังไม่มีการขายแต่อย่างใด

การดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า มีกิจกรรมการทำงานร่วมกัน กล่าวคือ ช่วงว่างเว้นจากการทำนาทำสวน ประมาณเดือนมกราคม-เมษายน กรรมการและสมาชิกจะมาช่วยกันทอเสื้อ ณ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน แต่ส่วนใหญ่จะใช้เวลาทอเสื้อกกที่บ้านของตนเอง เป็นหลักจะมารวมตัวกันทอเสื้อกกเป็นครั้งคราว เน้นทำทอเสื้อกกไว้ใช้ในครัวเรือนและฝากญาติ พี่น้อง ส่วนเสื้อกกที่ทอเสร็จแล้วในการรวมกลุ่มจะนำไปถวายวัดและมอบให้แก่ชุมชนในโอกาสต่าง ๆ

สภาพปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื้อกก ด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มทอเสื้อกกยังไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเพียงการตั้งกลุ่มแบบธรรมชาติขึ้นมายังไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับใด ๆ เป็นการตั้งกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทอเสื้อกกซึ่งกันและกัน และทอเสื้อกกเพื่อใช้ในครัวเรือน ทางกลุ่มทอเสื้อกกยังไม่มีกำหนดหมวดหมู่ของกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่ม วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ พบว่า ทางกลุ่มยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเลือก พบว่า ทางกลุ่มทอเลือก เน้นการทำเองใช้เองในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน ยังขาดการเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน กล่าวคือการขายหรือจำหน่าย

หมวดที่ 3 สมาชิกกลุ่ม พบว่า กลุ่มทอเลือก ยังขาดการเขียนรายละเอียดที่เป็นลายลักษณ์อักษร เกี่ยวกับคุณสมบัติของสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ของสมาชิก และการพ้นจากสมาชิก

หมวดที่ 4 เงินทุนของกลุ่มเลือก ที่มาของเงินทุน และการใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม พบว่า กลุ่มทอเลือก ยังขาดการลงหุ้นจากกรรมการและสมาชิก และขาดการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนของกลุ่มจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน

หมวดที่ 5 การดำเนินงานของกลุ่มเลือก ประกอบด้วย กิจกรรมของกลุ่ม วิธีดำเนินกิจกรรม และการจัดสรรประโยชน์หรือกำไรของกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มทอเลือกยังขาดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กรรมการและสมาชิกยังขาดองค์ความรู้ด้านการทอเลือกเป็นลวดลายต่าง ๆ การทอเลือกเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น หมวก ผ้าม่าน ตะกร้า เป็นต้น ทางกลุ่มขาดการติดต่อประสานงานด้านการตลาด กล่าวคือ ขาดเทคนิควิธีการในการจำหน่ายสินค้าในตลาดในชุมชนและนอกชุมชน นอกจากนี้ทางกลุ่มยังขาดการจัดสรรประโยชน์หรือกำไรของกลุ่ม

หมวดที่ 6 คณะกรรมการบริหารกลุ่มเลือก พบว่า ทางกลุ่มยังขาดการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะกรรมการ จำนวนคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ วิธีการคัดเลือก วาระในการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมคณะกรรมการและสมาชิก

หมวดที่ 7 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบ กำหนดวิธีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม พบว่า ยังไม่มีอะไรเพิ่มเติมในประเด็นนี้

หมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล กลุ่มเลือกมีใครเป็นผู้ลงนาม วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ พบว่า การลงนามในเอกสาร กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับ ยังไม่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด เป็นเพียงการชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ให้สมาชิกกลุ่มได้รับทราบเท่านั้น

2.4 ก. ที่ 4 ได้แก่ กองทุน

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเลือก บ้านหัวฝาย จากประเด็นเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (สำราญ รัตนรองใต้, กันระยา อยู่กรุง, พุทธา รัตนรองใต้, นางนาง ศรีสะอาด และทับทิม กลั่นแดง, 2561, สัมภาษณ์)

ทุนจากการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มเล็ก พบว่า การดำเนินงานในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่มีการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิก การรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกัน เป็นการทอเสื่อไว้ใช้เองในครัวเรือน มอบถวายวัดและมอบให้แก่ชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งยังไม่มีการจัดทำบัญชีแต่อย่างใด

ทุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ทางกลุ่มยังไม่มีขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใดเลย เนื่องจากวัตถุประสงค์การตั้งกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน จึงไม่จำเป็นต้องขอรับการสนับสนุนงบประมาณดังกล่าว

ทุนจากการจัดกิจกรรม เช่น จำหน่ายเล็กแล้วหักรายได้เข้ากลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มไม่มีนโยบายในการจำหน่ายหรือขายแต่อย่างใด เน้นการใช้เองในครัวเรือน จึงไม่มีทุนการจำหน่ายหักเข้ากลุ่ม

ทุนจากการกู้ยืม เช่น แหล่งทุนภายในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครื่องนุ่งห่ม และทุนจากภายนอก เช่น สถาบันการเงินต่าง ๆ ธนาคาร ธกส. ออมสิน SME พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มทอเสื่อเล็กยังไม่มีมีการกู้ยืม แหล่งทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทางกลุ่มมีการช่วยเหลือกันในด้านวัตถุดิบ และการผลิต โดยอาศัยแรงกันทำ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2.5 ก. ที่ 5 ได้แก่ กิจกรรม

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสื่อเล็ก บ้านหัวฝาย ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (สำราญ รัตนรองใต้, กันระยา อยู่กรุง, พุทธา รัตนรองใต้, นางนาง ศรีสะอาด, ทับทิม กลั่นแดง และสังวาลย์ พิมิตย์, 2561, สัมภาษณ์)

ด้านความรู้ พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อเล็ก มีการจัดกระบวนการเรียนรู้จากการสืบถอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปู่ตาจากฐานผู้รู้จนถึงปัจจุบัน ลูกหลานในยุคปัจจุบันได้รับการถ่ายทอดขั้นตอนการทอเสื่อเล็ก ทั้งทอเสื่อและทอเสื่อไว้สำหรับรองนั่งและนอน นอกจากนี้ ประธานกลุ่ม คือ นางสาว รัตนรองใต้ นับได้ว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านคนหนึ่ง ที่มีองค์ความรู้ทักษะ และประสบการณ์ในการทอเสื่อเล็กเป็นอย่างดี ได้รับเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมลายซิดจากปู่ตาจากจังหวัดขอนแก่น จากนั้นนำเอาองค์ความรู้ลายซิดมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดแก่กรรมการและสมาชิกกลุ่มในการทอเสื่อเล็ก เมื่อปีพ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน ประธานกลุ่มได้อธิบายถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผ้าไหมลายซิดถึงทอเสื่อเล็กดังนี้

ด้านความหมาย พบว่า ผ้าจิด เป็นผ้าที่ใช้ห่อพระคัมภีร์ และพระไตรปิฎก ในอดีตใช้ในทางพิธีกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะคนโบราณในภาคอีสานลุ่มน้ำโขง

ด้านความเชื่อ พบว่า ผ้าจิดเป็นของสูงสามารถปกป้องสิ่งชั่วร้าย ภูตผีปีศาจ คุณไสยไม่ให้เข้าสู่ร่างกายของตนเองได้

ด้านลักษณะรูปแบบจิด พบว่า เป็นผ้าที่ทอด้วยการเก็บจิดโดยการยกลายที่เส้นยืน นิยมทอด้วยเส้นไหมและเส้นฝ้าย

ด้านลักษณะการใช้งาน พบว่า ในอดีตผ้าจิดนำไปห่อพระคัมภีร์และพระไตรปิฎก ประดิษฐ์เป็นของใช้ เช่น ที่นอน หมอนจิด ผ้าไหม และเป็นเครื่องแต่งกายผ้าปกหรือผ้าคลุมหัวนาคในพิธีกรรมบวช ใช้เป็นผ้าเบี่ยง (ผ้าคลุมไหล่) ใช้เป็นหัวชั้นของสุภาพสตรี ความเป็นมาของลวดลาย พบว่า การคิดค้นลวดลายขึ้นมาใหม่ โดยได้อาศัยความชำนาญในการ เก็บจิดของการทอผ้า ซึ่งการทอผ้าลายจิดเป็นเอกลักษณ์ของภาคอีสาน ทางกลุ่มจึงได้ คิดค้นลวดลายลงบนพื้นเลื้อกก ซึ่งลายจิดของทางกลุ่มจะมีมากมาย มีตั้งแต่ลายโบราณ เช่น ลายต้นสนลายปลา ลายน้ำไหล ลายสนธยา เป็นต้น ส่วนลวดลายทันสมัย เช่น ลายหมี ลายนกยูง หรือแล้วแต่ว่าใครจะคิดค้นออกมา ลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มจะเป็นลายจิด การทอเลื้อกกจะมีหลายขนาด ทั้งเล็กและใหญ่ ขึ้นอยู่กับความยาวของกกและลวดลาย พื้นใหญ่มีขนาดกว้างตั้งแต่ 60 เซนติเมตร ไปจนถึง 120 เซนติเมตร ความยาว ประมาณ 180 เซนติเมตร

ด้านอัตลักษณ์ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ พบว่า ผ้าลายจิด เป็นผ้าพื้นเมืองของภาคอีสาน นับว่าเป็นศิลปะพื้นฐานที่สะท้อนให้เห็นภาพ ลักษณะ ลวดลาย และวิวัฒนาการของท้องถิ่นเดิมของไทยที่มีมาแต่โบราณ ชาวอีสานถือว่าในกระบวนการทอผ้าด้วยกันแล้วการทอผ้าจิดต้องอาศัยความชำนาญและมีชั้นเชิงทางฝีมือสูงกว่าการทอผ้าอย่างอื่น ๆ เพราะยากมาก มีเทคนิคการทอที่ซับซ้อนมากกว่าการทอผ้าธรรมดา เพราะต้องใช้เวลาคิดความอดทน และความละเอียดละออ มีกรรมวิธีที่ยุ่งยาก ทอได้ช้า นอกจากผู้ที่มีความสนใจมีพรสวรรค์ และมีใจรักเท่านั้น การทอผ้าไหมลายจิด คือ การทอผ้าไหมที่ทอแบบ “เก็บจิด” หรือ “เก็บดอก” เหมือนผ้าที่มีการปักดอกการทอผ้าดอกนี้ เรียกกันว่า “การทอผ้าเก็บจิด” ลวดลายของจิดแต่ละลายจะมีรูปแบบที่สวยงามมีความมันวาว นูน และมีเหลือบ มีชื่อเรียกคล้ายกัน หรืออาจแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งทำให้รูปแบบและลวดลาย ของผ้าไหมลายจิด ได้พัฒนาประยุกต์ไปจากเดิม จนเกิดลวดลายใหม่ ๆ ขึ้น นอกจากนี้ผ้าจิด เกิดจากการใช้ด้ายพุ่งพิเศษ เพื่อใส่สีและลวดลายต่างจากสีพื้น โดยใช้ไม้ค้ำสำหรับทอลายจิดเรียกว่า “การเก็บจิด” มีหน้าที่ยกด้ายเส้นยืนให้สลับกันเป็นลวดลาย โดยลวดลายจิดมีลักษณะเหมือนกันตลอดหน้าผ้า ผ้าจิดมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ ประเพณีท้องถิ่นจากลวดลายประกอบกับกรรมวิธีผลิต มีวิธีการที่ซับซ้อน ใช้ความ

พยายามและความอดทนในการทอให้เป็นผืนผ้า จึงถือว่าผ้าจิดเป็นของสูง ไม่นิยมใช้ผ้าจิดเป็น
ผ้าปูที่ต่ำกว่าเอว

ภาพที่ 4.2 ผ้าจิด/ผ้าลายจิด

ที่มา : <https://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/580-pa-tor-isan-2.html>

ด้านการผลิต พบว่า ทางกลุ่มทอเสื้ออก ได้นำวัตถุดิบที่ใช้ทอเสื้อ ได้แก่
ต้นกก ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมาทอเป็นเสื้อและสาต การนำต้นกกมาแปรสภาพเป็นผลิตภัณฑ์นับ
ได้ว่าเป็นการนำทุนชุมชนมาใช้ประเภททุนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือว่าได้ใช้ทรัพยากรในชุมชน
ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้นกกเป็นวัชพืชที่หลายคนอาจจะมองว่าไร้ค่า แต่ถ้าเรานำมาแปรสภาพให้
เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จะเพิ่มมูลค่าขึ้นมาทันทีและมีประโยชน์หลายประการ กลุ่มทอเสื้ออก
กรรมการและสมาชิกจะทอเสื้ออกกันตามครัวเรือน และจะมีการรวมกลุ่มทอเสื้ออกกัน ณ ศาลา
เอนกประสงค์ของหมู่บ้านเป็นครั้งคราว และสาธิตแก่ผู้ที่มีศึกษาดูงานบ้างตามโอกาสที่เหมาะสม
ผู้วิจัยได้สอบถามขั้นตอนการทอเสื้ออกบ้านห้วยผาย สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมวัตถุดิบและส่วนประกอบ ดังนี้ 1) ต้นหญ้าร้างกา/
ฮังกา หรือต้นกก 2) กี่ 3) ฟืม 4) เชือกไนลอน 5) ไม้สอดเส้นกก 6) สีข้อมก และ 7) กรรไกรและ
มีด

ภาพที่ 4.3 ต้นกก

ขั้นตอนที่ 2 การผลิต การจัก ซอยเส้นกก ดังนี้ นำกกมาซอยออกเป็นเส้น แล้วนำไปตากแดดประมาณ 1 สัปดาห์ เมื่อแห้งแล้วนำมาข้อมสีตามต้องการ โดยใช้สีข้อมเป็นสีเคมี อย่างดี ส่วนมากจะข้อมสีแดง เหลือง ม่วง เขียว และสีน้ำเงิน ส่วนการข้อมสี ให้นำกกแช่น้ำเป็น เวลา 1 คืน เพื่อให้กกอืดตัวเมื่อข้อมสีจะทำให้ติดสีได้ง่ายและทั่วถึง จากนั้นก่อไฟและนำน้ำ ใส้ป๊อบ ต้มน้ำให้เดือดจัด ในการข้อมแต่ละครั้ง จะใช้เวลา 5 นาที และควบคุมปริมาณของส่วนผสม ให้คงที่ ดังนี้ น้ำเปล่า 2 ลิตร สีข้อมกก 1 ช้อนโต๊ะ และดินประสิว ส่วนเทคนิคในการผลิต ดังนี้ การ เก็บเกี่ยวต้นกก เมื่ออายุได้ประมาณ 2 เดือน กกเริ่มมีความเหนียวพอประมาณ โดยสังเกตต้นกก ออกดอก ซึ่งเป็นระยะที่มีความเหนียวจึงเริ่มตัดกกได้ โดยใช้มีดหรือเคียวตัดบริเวณโคนต้น เพื่อให้ กกแตกหน่อขึ้นมาใหม่ กรรมวิธีการซอยกก มี 2 แบบ คือ การซอยสด ๆ หรือฝั่งแดดให้พอหมาด ๆ 1 แดง จึงนำมาซอย 1 ต้น แล้วแต่นขนาดของกก และลักษณะที่นำมาใช้แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง ประมาณ 2-3 แดง โดยกกจะเปลี่ยนเป็นสีเขียวอ่อนและขาวขึ้นขั้นตอนการข้อม ก่อนข้อมกกต้องนำ เส้นกกไปแช่น้ำให้เส้นกกอืดน้ำ ประมาณ 1 ชั่วโมง นำกกฝั่งแดดให้พอหมาด ๆ นำเส้นกกลงใน หม้อข้อมสีที่เตรียมไว้ จนเส้นกกอืดสีหรือประมาณ 20 นาที แล้วจึงนำฝั่งแดดประมาณ 2 แดง นำ กกเข้าเก็บเพื่อรอการทอดต่อไป ส่วนวิธีที่เก็บรักษาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกกนั้น ควรเก็บไว้ในห้องที่มี อากาศถ่ายเทดี ไม่อับชื้น เมื่อขึ้นราควรเช็ดหรือขัดแล้วนำมาฝั่งแดดให้แห้ง ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปแล้ว ควรมีถุงพลาสติกห่อหุ้มเพื่อไม่ให้อากาศเข้า (สำราญ รัตนรงค์ได้, กันระยา อยู่กรุง และนางนาง ศรี สะอาด, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.4 ขั้นตอนการทอเสื่อกก

การประดิษฐ์ฟืมทอเสื่อลายซิด คุณสมบัติของไม้ที่ใช้ประดิษฐ์ฟืม ในการทอเสื่อทุกประเภท ฟืมเป็นอุปกรณ์ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการขึ้นและลงของเส้นด้าย ซึ่งเราใช้ในการควบคุมการขึ้นหรือลงของเส้นด้าย เพื่อทำให้เกิดการสลับตัวของเส้นกก เมื่อได้สอดเส้นกก

ผ่านเส้นด้ายนั้น ๆ ไป ทำให้เกิดลวดลายพื้นฐานหรือที่เราเรียกว่า “ลายจิด” นอกจากจะช่วยในการควบคุมการขึ้นและลงของเส้นด้ายแล้ว ประโยชน์อีกอย่างหนึ่งของฟืม คือ ช่วยในการกระทบเส้นกกให้แน่นมากขึ้น เมื่อเราสอดผ่านเส้นด้ายไป ดังนั้น คุณสมบัติที่จำเป็นของฟืมที่จะส่งผลต่อคุณภาพของตัวเสื้อและลวดลาย ดังนี้

1. ไม้ที่ใช้ต้องเป็นไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้พยุง ไม้มะค่า เป็นต้น
2. เนื้อไม้ต้องแน่นและมีน้ำหนักพอสมควร เพื่อป้องกันปลวกหรือตัวมอดเจาะเนื้อไม้ได้ และน้ำหนักยังช่วยในการกระทบเส้นกกให้แน่นเพื่อลวดลายที่ได้จะสวยงาม
3. ไม้ต้องไม่บิดงอหรือเสียรูปทรง เพื่อไม่ให้เสื้อที่ทอได้นั้นผิดรูปไป
4. เป็นไม้ที่แห้งสนิทไม่มีความชื้นในเนื้อไม้ เพื่อป้องกันการเสียรูปทรงของฟืมในภายหลัง
5. เนื้อไม้ต้องเหนียวไม่เปราะง่าย เพื่อป้องกันการหักเมื่อใช้กระทบกับเส้นกก

ขั้นตอนการประดิษฐ์ฟืม ในปัจจุบันการทอเสื้อที่แพร่หลายในชุมชน ได้มีพัฒนาการในการทอไม่ต่างจากเดิมมากนัก โดยเฉพาะลวดลายทอเสื้อที่ไม่มีการพัฒนาเลย ด้วยข้อจำกัดของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอเสื้อ ทำให้การพัฒนาลวดลายทอเสื้อไม่สามารถพัฒนาไปได้มาก ฟืมเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ทำให้เกิดลวดลาย การปรับเปลี่ยนฟืมให้สามารถรองรับอุปกรณ์ในการสร้างลวดลายจะทำให้มีการทอเสื้อสามารถสร้างสรรค์ลวดลายที่สวยงามยิ่งขึ้น ฟืมทอเสื้อที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่นี้จะทำหน้าที่ควบคุมเส้นด้ายไม่ให้เลื่อนไปมาในแนวซ้ายขวา ฟืมแบบใหม่นี้จะแยกตัวบังคับเส้นด้ายขึ้นหรือลง ซึ่งในที่นี้เรียกว่า “ไม้กดลลาย” โดยไม้กดลลายนี้จะแยกออกจากตัวฟืมซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ติดตั้งบนตัวฟืม แต่ต้องใช้งานร่วมกันขณะทอซึ่งมีขั้นตอนการเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ฟืม ดังนี้

1. วัสดุ วัสดุในการประดิษฐ์ฟืมทอเสื้อ ได้แก่ 1) ไม้ยาว 142 เซนติเมตร กว้าง 10 เซนติเมตรหนา 4 เซนติเมตร จำนวน 1 ท่อน 2) แผ่นไม้ ยาว 10 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตรหนา 0.8 เซนติเมตร จำนวน 1 ท่อน 3) แผ่นไม้ ยาว 7 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตรหนา 1 เซนติเมตร จำนวน 1 แผ่น 4) แผ่นไม้ ยาว 124 เซนติเมตร กว้าง 4 เซนติเมตรหนา 0.8 เซนติเมตร จำนวน 1 แผ่น 5) สกรู ขนาด 2 นิ้ว จำนวน 8 ตัว 6) เชือก ยาว 1 เมตร จำนวน 2 เส้น 7) กาวลาเท็กซ์ จำนวน 1 ขวด 8) ด้ายทอเสื้อ จำนวน 1 ม้วน
2. อุปกรณ์ อุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการประดิษฐ์ฟืมทอเสื้อ ได้แก่ 1) ไชคอง 2) เลื่อยลันดา หรือเลื่อยฉลุ 3) สว่านเจาะไม้ 4) กระดาษทราย

3. ขั้นตอนการทำงาน การประดิษฐ์ฟืมมีขั้นตอนและกระบวนการในการทำ ดังนี้ 1) นำแผ่นไม้ 142 เซนติเมตร กว้าง 10 เซนติเมตร หนา 4 เซนติเมตร วัดจากริมไม้ทั้งสองข้างเข้ามาด้านละ 10 เซนติเมตร 2) เครื่องหมายเพื่อแสดงจุดกึ่งกลาง แล้ววัดระยะห่างจากจุดกึ่งกลางออกไป โดยให้แต่ละจุดห่างกันจุดละ 1 เซนติเมตร 3) ณ ตรงจุดที่วัดให้ขีดเส้นจากริมไม้เข้ามาด้วยความยาว 2 ใน 3 ของความกว้างของไม้ 4) ใช้เลื่อยตัดไม้ให้ตรงตามเส้นที่ทำเครื่องหมายไว้จนครบทุกเส้น 5) ใช้แผ่นไม้ ยาว 124 เซนติเมตร กว้าง 4 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร ทากาวแล้วติดทับรอยเลื่อย 6) นำแผ่นไม้ ยาว 7 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร ทากาวแล้ววางทับที่ปลายสุดของฟืมทั้งสองข้าง 7) นำไม้ยาว 10 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตร หนา 0.8 เซนติเมตร ทากาวแล้ววางทับอีกชั้นหนึ่ง 8) ใช้สว่านขนาดเล็กเจาะรูเพื่อขันสกรูให้ทะลุผ่านไม้ทั้งสองแผ่น หลังจากนั้นใช้สว่านเจาะรูตรงกลางแผ่นไม้ที่อยู่บนสุดเอาไว้สำหรับร้อยเชือกผูก 9) ขั้นตอนสุดท้ายให้ใช้กระดาษทรายขัดผิวไม้ที่ทำเป็นฟืมให้เรียบแล้วจะได้ฟืมที่พร้อมใช้งาน เพื่อทอดต่อไป

ฟืมเป็นอุปกรณ์ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการขึ้นและลงของเส้นด้ายที่จำเป็นของฟืมที่จะส่งผลต่อคุณภาพของตัวเสื้อและลวดลายของเสื้อ ได้แก่ ต้องเป็นไม้เนื้อแข็ง แน่น และมีน้ำหนักพอสมควร ไม่บิดงอหรือเสียรูปทรง แห้งสนิทไม่มีความชื้นในเนื้อไม้ ต้องเหนียวไม่เปราะง่าย เป็นต้น ฟืมทอดเสื้อที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่นี้จะทำหน้าที่ควบคุมเส้นด้ายไม่ให้เลื่อนไปมาในแนวซ้ายขวา ฟืมแบบใหม่นี้จะแยกตัวบังคับเส้นด้ายขึ้นหรือลง ซึ่งในที่นี้เรียกว่า “ไม้กดลาย” โดยไม้กดลายนี้จะแยกออกจากตัวฟืม ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ติดตั้งบนตัวฟืมแต่ต้องใช้งานร่วมกันขณะทอด โดยจะมีช่องตรงกลางฟืมสำหรับใส่ไม้กดลาย เพื่อทำให้เกิดลวดลายที่สวยงาม

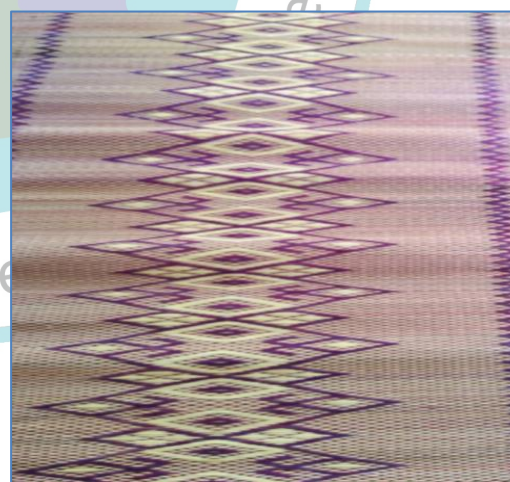
ภาพที่ 4.5 ฟืมทอดเสื้อกก

ต้นทุนการผลิตเสื่อกก 180-200บาท/ผืน ขนาดเสื่อกก กว้าง 1.20 x 2.20
 ซม. ขายผืนละ 500 บาท

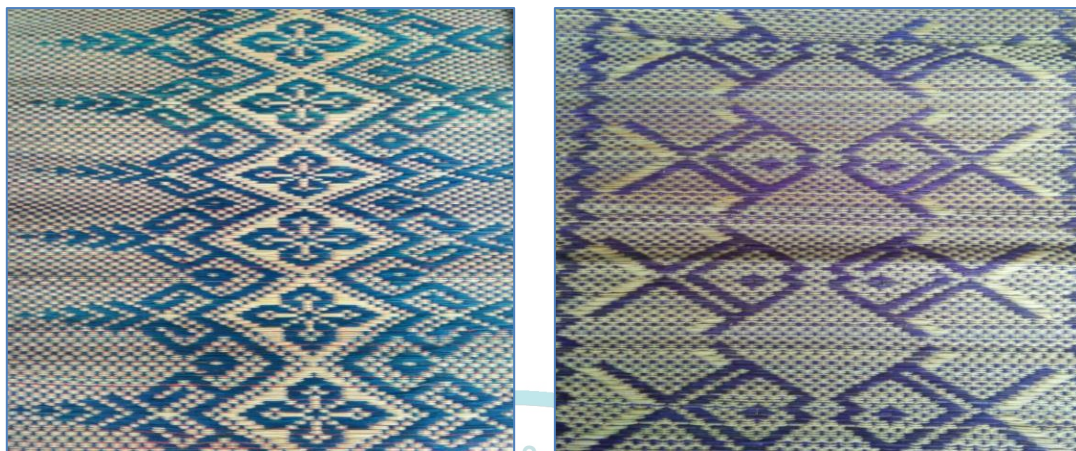
ตารางที่ 4.1 ต้นทุนการผลิตเสื่อกก

ลำดับ	รายการ	จำนวน (บาท)	หมายเหตุ
1	ฟืม (แบบธรรมดา) เก็บดอกเก็บลายเอง	200	
2	ฟืม (แบบยกดอก)	1,200	
3	สีย้อม	5	1 ซอง ใช้ได้ 2-3 ผืน (1.66 บาท/ผืน)
4	เชือกไนลอน	80	1 ม้วน ใช้ได้ 4-5 ผืน (16 บาท/ผืน)
5	หญ้ารงกา หรือต้นกก	-	มีตามธรรมชาติ

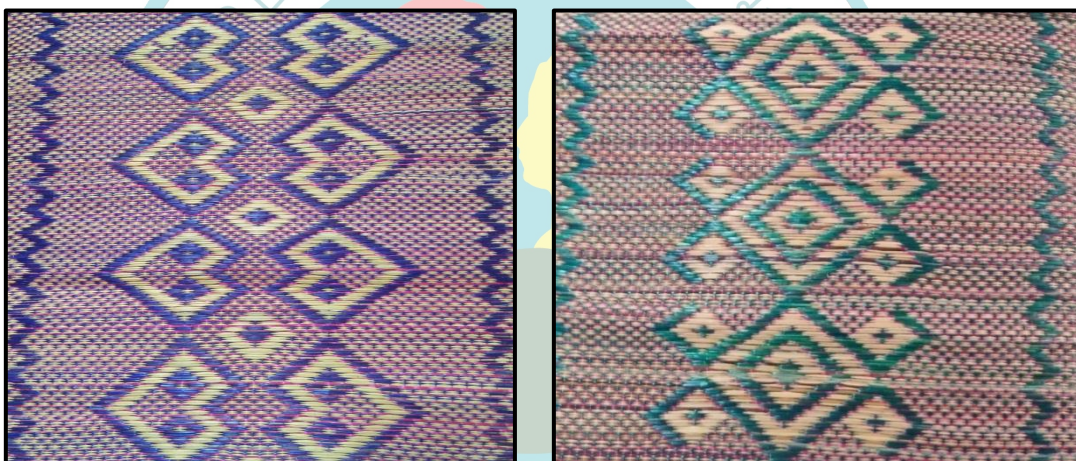
ตัวอย่างลวดลายเสื่อกกลายขิด ที่ทอสำเร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ละลวดลายมีดังนี้

ภาพที่ 4.6 ลายล้อมเดือน และลายขอเปา

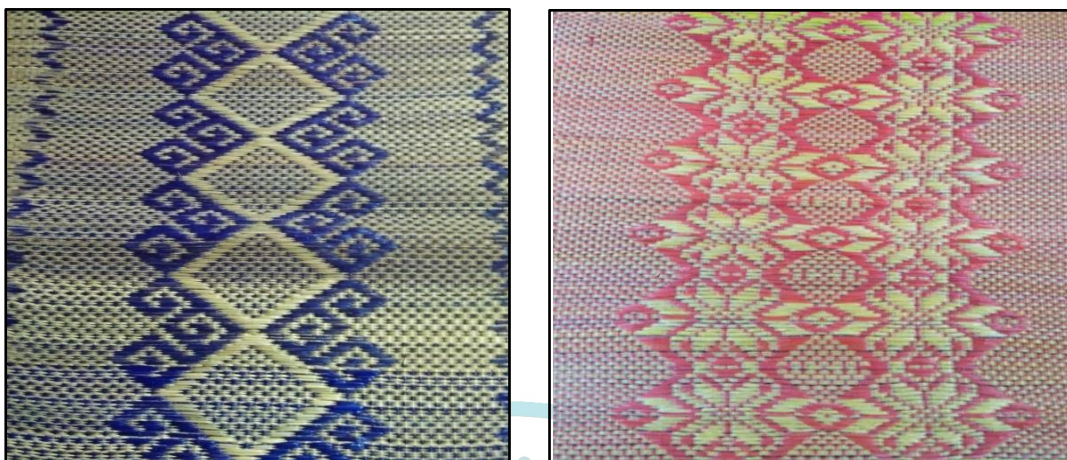
ภาพที่ 4.7 ลายสนธิยา และลายปลาทอง

ภาพที่ 4.8 ลายหัวใจ และลายเต่า

ภาพที่ 4.9 ลายข้าวหลามตัด และลายยี่งรัก

ภาพที่ 4.10 ลายขอนาค และลายดอกพิกุล

ด้านการตลาด พบว่า ทางกลุ่มทอเสื้อก ผลิตสินค้าเสื้อกเพื่อทำใช้เองในครัวเรือนของตนเองเป็นหลัก เป็นการลดรายจ่ายในครอบครัว มีเสื้อไว้ต้อนรับญาติพี่น้องมาเยี่ยมเยียนสำหรับรองนั่งและนอน นอกจากนี้ยังมอบถวายให้แก่วัด และมอบให้แก่ชุมชน/สังคมเนื่องในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน นับได้ว่าเป็นของฝากจากชาวบ้านหัวฝาย ด้านการตลาดยังไม่มีจำหน่ายหรือขายแต่อย่างใด ทั้งตลาดภายในชุมชนและนอกชุมชน จากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกกลุ่มทอเสื้อก บ้านหัวฝาย พบว่า การตลาดของกลุ่มยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากสมาชิกไม่มีใครทำงานเก่งเรื่องการตลาด เป็นเพียงปากต่อปาก หรือไปจำหน่ายในชุมชนตามตลาดนัด และตลาดประชารัฐที่ทางอำเภอจัดให้ ตัวอย่างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเสื้อก ของนางสำราญ รัตนรงค์ได้ ประธานกลุ่มทอเสื้อก ดังนี้

ตารางที่ 4.2 รายได้จากการจำหน่ายสินค้าเสื้อก

ลำดับ	การขาย	จำนวนผืน	จำนวน(บาท)	รวม (บาท)
1	ประจำสัปดาห์	5 ผืน	500	2,500
2	ประจำเดือน	20 ผืน	500	10,000

ด้านเครือข่าย พบว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก ยังไม่มีการเครือข่ายภายนอกชุมชนที่ชัดเจน มีเพียงเครือข่ายภายในชุมชนที่มีการพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทอเสื่อกกซึ่งกันและกัน ส่วนภาคีเครือข่ายภายนอกชุมชน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทางกลุ่มยังไม่ได้ติดต่อประสานงานที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

สภาพปัญหาด้านกิจกรรม พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกกยังต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมทางกลุ่มมีความต้องการทอเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นอกเหนือจากเสื่อและเสาด เช่น กระเป๋า ผ้าม่าน และหมวก ฯลฯ แต่เนื่องจากขาดองค์ความรู้ ทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ดังกล่าว จึงมีความต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือให้การสนับสนุนในการส่งวิทยากรมาบรรยาย/สาธิตและฝึกปฏิบัติจริงในการแปรรูปกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ด้านการผลิต พบว่า วัตถุดิบที่นำมาผลิต คือ ดันกก ปัจจุบันนี้ดันกกนับวันยิ่งเหลือน้อยลงทุกที เนื่องจากชาวบ้านนำดันกกมาทอเสื่อกกันจำนวนมาก และขยายเป็นวงกว้างเพิ่มมากขึ้น ไม่น้อยกว่า 30 ครัวเรือน จึงส่งผลให้ดันกกไม่เพียงพอต่อการนำมาทอเป็นเสื่อกก นอกจากนี้กลุ่มเสื่อกกยังไม่มีการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ (มผช.) ให้มีคุณภาพจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ด้านการตลาด พบว่า ทางกลุ่มยังไม่มีตลาดจำหน่ายที่แน่นอน เนื่องจากเน้นการทำเองใช้เองในครัวเรือน กรรมการกลุ่มไม่เก่งและชำนาญเรื่องการตลาด ด้านภาคีเครือข่าย พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกก ยังไม่มีการติดต่อประสานงานกับทางภาคีเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และยังไม่ได้ขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน นอกจากนี้กลุ่มเสื่อกกยังไม่มีกิจกรรมการพัฒนา กลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการเกษตรอำเภอ จังหวัดเลย (สำราญ รัตนรงค์ไต้, กันระยา อยู่กรุง, นางนาง ศรีสะอาด และทับทิม กลั่นแดง, 2561, สัมภาษณ์)

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนา กลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการพัฒนากลุ่มของกรมการพัฒนาชุมชน 5 ก. ดังนี้ ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิ ก. ที่ 2 คือ กรรมการ ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ก. ที่ 4 คือ กองทุน และ ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม รายละเอียดสรุปดังนี้

ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิก

จากการสนทนากลุ่มคณะกรรมการกลุ่มทอเสื้อกบบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ร่วมกับผู้วิจัย 7-9 คน ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและลงมติในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื้อกให้มีความมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในด้านกลุ่ม/สมาชิก ได้ข้อสรุปแนวทางการพัฒนา พบว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นกิจลักษณะ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจับต้องได้ มีสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (สำราญ รัตน์รองใต้, พุทธา รัตน์รองใต้, กันธยา อยู่กรุง, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ , 2562, สนทนากลุ่ม)

ชื่อกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอเสื้อก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2

ที่ตั้งกลุ่ม ได้แก่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

วัตถุประสงค์ก่อตั้งกลุ่ม ดังนี้ เพื่อเป็นอาชีพเสริมจากการว่างงานจากการทำไร่ทำสวน และเป็นอาชีพของคนที่ย่างงาน ได้แก่ คนสูงอายุ มีสมาชิก เพื่อเป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื้อก

สมาชิกกลุ่มทอเสื้อก ควรมีหลักการในการคัดเลือก ประกอบด้วย สมาชิกควรมีอุดมการณ์เดียวกันในการรวมกลุ่ม มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน การประกอบอาชีพที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และสมาชิกจะนิยมเป็นเพศเดียวกัน หรือจะมีเพศตรงข้ามได้บ้างแต่ไม่ให้หลายคน

ก ที่ 2 คือ กรรมการ

จากการสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประธานและกรรมการกลุ่มทอเสื้อก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 พบว่าได้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ โดยได้คณะกรรมการจำนวน 15 คน แยกเป็นกรรมการบริหารจัดการ 6 คน และกรรมการ 9 คน จากการประชุมเพื่อปรึกษาหารือร่วมกันในการคัดเลือกกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย ฝ่ายประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรณูญิก ประชาสัมพันธ์ และการตลาด ที่เหลือจะเป็นกรรมการ โดยกรรมการและสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและเสนอชื่อเป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ (สำราญ รัตน์รองใต้, พุทธา รัตน์รองใต้, นาง ศรีสะอาด และกิจพาญ ประทุมรุ่ง, 2561, สนทนากลุ่ม)

ประธาน ได้แก่ นางสาว รัตน์รองใต้ ทำหน้าที่จัดเป็นประธานในการจัดประชุม และผู้นำบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

รองประธาน ได้แก่ นางกันระยา อยู่กรุง ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานมอบหมายงานให้ และติดต่อประสานงานต่าง ๆ

เลขานุการ ได้แก่ นางนาง ศรีสะอาด ทำหน้าที่จัดบันทึกวาระการประชุม ติดต่อประสานงาน และติดตามประธานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

เหรัญญิก ได้แก่ นางทับทิม กลั่นแดง ทำหน้าที่จัดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม รับผิดชอบด้านการเงินต่าง ๆ ของกลุ่ม และรายงานผลการดำเนินงานด้านการเงินให้กลุ่มรับทราบ

ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ นายพุทธา รัตนรองได้ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของกลุ่มเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบ

การตลาด ได้แก่ นางสาวล พิมิตย์ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานบุคคลภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์เลือก

กรรมการ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย นางอุดม จันทะนมนตร์, นางกิจพาญ ประทุมรุ่ง, นางวิยะดา จำปาหอม, นางยุพิน ดวงชาติ, นางเทพไพรวัลย์ สุดมาตย์, นางดวงใจ สะละ, นางสาวสมภาร แก้วกันยา, นางบุญนำ ทับไรสง และนางเคน สิทธิบุตร

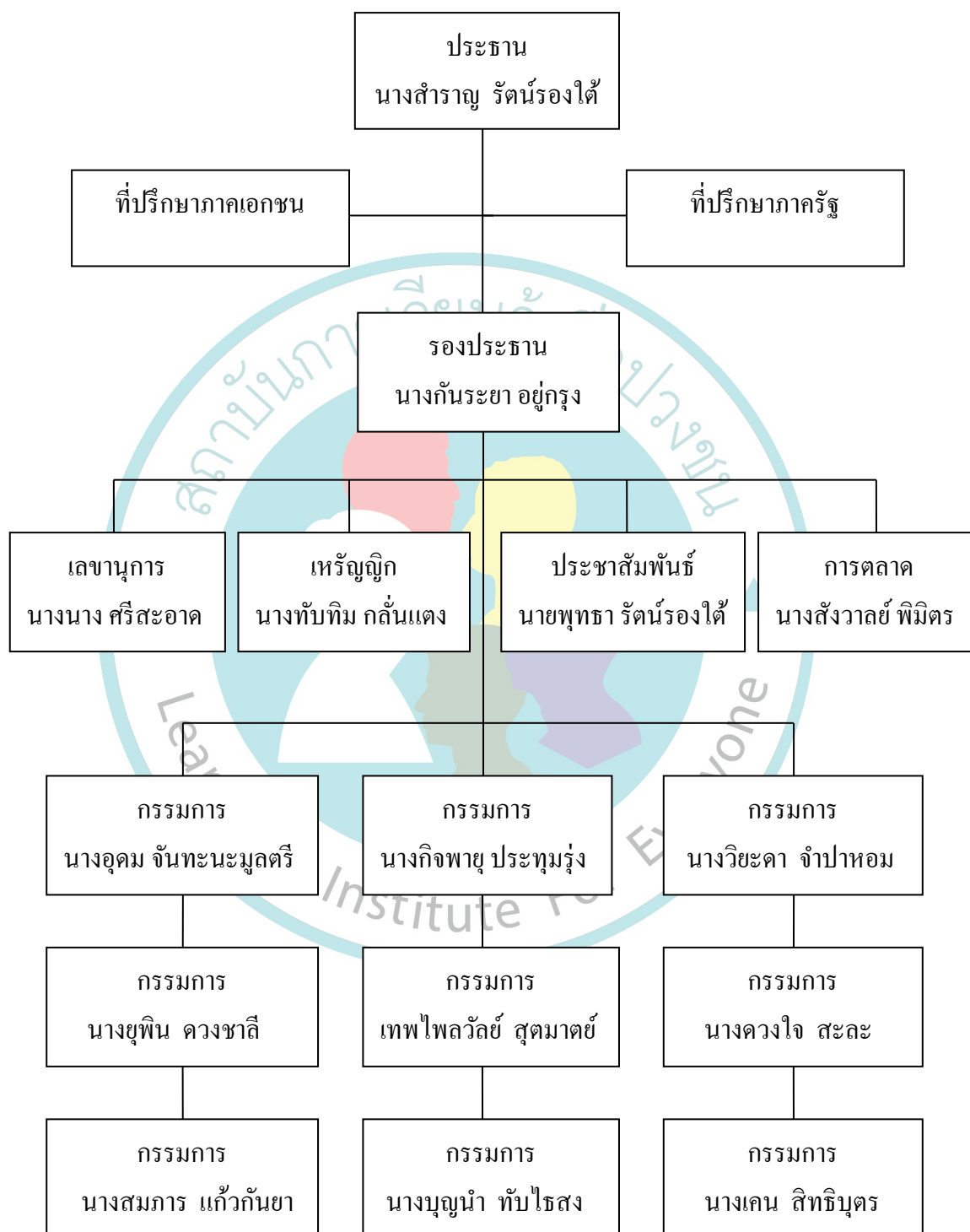
นอกจากนี้ ยังมีภาคีเครือข่ายเป็นที่ปรึกษาและทำงานร่วมกันกับกลุ่มทอเลือกที่บ้านหัวฝาย ทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ บริษัทประชารัฐรักสามัคคีเลย จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นางสาวณัฐ รัตนรองได้	ประธาน
2	นางกันระยา อยู่กรุง	รองประธาน
3	นางสงวาลย์ พิมิตย์	การตลาด
4	นายพุทธา รัตนรองได้	ประชาสัมพันธ์
5	นางนาง ศรีสะอาด	เลขานุการ
6	นางทับทิม กลั่นแดง	เหรัญญิก
7	นางอุดม จันทะนมนตร์	กรรมการ
8	นางกิจพาญ ประทุมรุ่ง	กรรมการ
9	นางวิยะดา จำปาหอม	กรรมการ
10	นางยุพิน ดวงชาติ	กรรมการ
11	นางเทพไพรวัลย์ สุดมาตย์	กรรมการ
12	นางดวงใจ สะละ	กรรมการ
13	นางสมภาร แก้วกันยา	กรรมการ
14	นางบุญนำ ทับไรสง	กรรมการ
15	นางเคน สิทธิบุตร	กรรมการ

ภาพที่ 4.11 รายนามคณะกรรมการกลุ่มทอเลือก บ้านหัวฝาย

แผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการแต่ละฝ่าย กลุ่มทอเสื้อกก บ้านหัวฝาย ดังนี้

ภาพที่ 4.12 แผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการแต่ละฝ่าย กลุ่มทอเสื้อกก บ้านหัวฝาย

ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

จากการสนทนากลุ่มจากตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง ได้ร่วมกันหาแนวทางการทำงานแบบบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่าย ได้ข้อสรุปแนวทางการพัฒนาพัฒนาทอเล่อกกในด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ดังนี้ สำราญ รัตน์รองใต้, พุทธา รัตน์รองใต้, นาง ศรีสะอาด และกันระชา อยู่กรุง และคนอื่น ๆ , 2561, สนทนากลุ่ม

ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย

ชื่อกลุ่ม “กลุ่มทอเล่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2”

วัน/เดือน/ปี ที่ตั้งกลุ่ม พบว่า ก่อตั้งกลุ่มใหม่ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561

วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ เริ่มตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม ดังนี้

เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเล่อกกมิให้สูญหาย

เพื่อการทอเล่อกกไว้ใช้เองในครัวเรือนและจำหน่าย

เพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน

สมาชิกกลุ่ม เช่น คุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ การสมัครเข้าร่วม การพ้นจากสมาชิก ดังนี้

คุณสมบัตินี้ของสมาชิก ประกอบด้วย สมาชิกควรมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันสมาชิกควรมีเพศเดียวกัน สมาชิกควรมีอุดมการณ์และความคิดเห็นตรงกัน สมาชิกควรมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การเรียนรู้ คือหัวใจ เป้าหมายคือการพึ่งตนเอง สมาชิกควรมีการประกอบอาชีพเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน สมาชิกมีสภาพปัญหาเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน และสมาชิกควรมีอายุ 20 ปีขึ้นไป

บทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย สมาชิกควรปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ สมาชิกควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม มีหลักธรรมาภิบาล สมาชิกควรปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม สมาชิกทุกคนควรให้ความร่วมมือในกิจกรรมและช่วยกันพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ สมาชิกควรช่วยกันระดมทุนของกลุ่ม และสมาชิกควรเคารพกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด

การสมัครเข้าร่วม พบว่า ควรสมัครเข้าร่วมกลุ่มได้กับท่านประธานหรือรองประธาน โดยตรง ควรมีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ควรมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านเดียวกัน มีเป้าหมาย และมีอุดมการณ์ทำงานเดียวกัน มีอาชีพเดียวกันคือทอเล่อกก และควรมีการถือหุ้นร่วมกัน

การพ้นจากสมาชิก พบว่า การทำงานครบวาระ 5 ปี การลาออก การปลดออก หรือถูกไล่ออก การทุพพลภาพไม่สามารถทำงานได้ และเสียชีวิต

เงินทุนของกลุ่ม ที่มาเงินทุนของกลุ่ม การใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม ดังนี้

ที่มาของเงินทุนของกลุ่ม พบว่า ได้มาจากการลงหุ้นของสมาชิก สมาชิกควรมีการลงหุ้นขั้นต่ำหุ้นละ 100 บาท การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์เปลือกก และ การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ

การดำเนินงานของกลุ่ม เช่น กิจกรรม วิธีการดำเนินกิจกรรม การจัดสรรประโยชน์ ดังนี้

กิจกรรม พบว่า ด้านองค์ความรู้ ควรมีกิจกรรมการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้นในด้านองค์ความรู้การแปรรูปเปลือกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีกิจกรรมการศึกษาดูงานกลุ่มอื่น ๆ ที่ทำห่มวก ตะกร้า ฝ้ายน เป็นต้น ควรมีกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการทอเปลือกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีกิจกรรมการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิต ควรเน้นการจัดการทุนของชุมชนเป็นหลัก ควรมีการผลิตให้ได้คุณภาพไม่เอาปริมาณแต่ด้วยคุณภาพ

วิธีดำเนินกิจกรรม พบว่า ควรมีการประชุมวางแผนการทำงานก่อนทุกครั้ง ควรมีแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ควรมีการสรุปผลการดำเนินงาน และควรมีการประเมินผลและติดตามผลการทำงาน

การจัดสรรประโยชน์ พบว่า ควรมีการปันผลกำไรตามที่สมาชิกลงหุ้นอย่าง เป็นธรรมและความเหมาะสม และควรมีสวัสดิการตอบแทนแก่สมาชิก ควรมีการหักรายได้จากผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10

คณะกรรมการบริหารกลุ่ม เช่น คุณสมบัติ จำนวน โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ดังนี้

คุณสมบัติคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า ควรได้รับการแต่งตั้งและยอมรับจากสมาชิก ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในตำแหน่งนั้น ๆ ควรเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง ซื่อสัตย์ สุจริต ควรมีผู้มีศีลธรรมอันดีงามและเป็นแบบอย่างที่ดี

จำนวนคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า ควรมีจำนวน 5-7 คน

โครงสร้างคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า ควรมีตำแหน่ง ประธาน ที่ปรึกษา รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และการตลาด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า เป็นประธานในการจัดประชุม และผู้นำบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ที่ปรึกษา พบว่า ควรให้คำปรึกษาที่ดีมีประโยชน์ต่อกลุ่มและชุมชน รองประธาน ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานมอบหมายงานให้ และติดต่อประสานงานต่าง ๆ เลขานุการ ทำหน้าที่จดบันทึกวาระการประชุม ติดต่อประสานงาน และติดตามประธานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เหรัญญิก ทำหน้าที่จดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม รับผิดชอบด้านการเงินต่าง ๆ ของกลุ่ม และรายงานผลการดำเนินงานด้านการเงินให้กลุ่มรับทราบ

ประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของกลุ่มทอเสื้อให้สาธารณชนได้รับทราบ และการตลาด ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานบุคคลภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสื้อก

การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบกำหนดวิธีการแก้ไข พบว่า สามารถเพิ่มเติมได้จากความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิก

บทเฉพาะกาลใครเป็นผู้ลงนามในระเบียบ วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ พบว่า ประธานกลุ่ม ได้แก่ นางสาว รุจน์รองใต้ เป็นผู้ลงนามในระเบียบนี้ และวันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ เริ่มวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป

ก. ที่ 4 คือ กองทุน

จากการสนทนากลุ่ม ได้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื้อก บ้านหัวฝาย ในด้านกองทุน ดังนี้ (สำราญ รุจน์รองใต้, กันระชา อยู่กรุง, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ , 2561, สนทนากลุ่ม)

ทุนจากการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มทอเสื้อกบ้านหัวฝาย พบว่า จากการพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันหาแนวทางการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สมาชิกทุกคนควรมีการระดมหุ้นร่วมกัน เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการ และที่สำคัญให้ทุกคนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่ม โดยเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนกลุ่ม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พัฒนา และเจริญก้าวหน้าต่อไป การดำเนินงานของกลุ่ม สมาชิกทุกคน ต้องมีส่วนร่วมในการลงหุ้น โดยขั้นต่ำ หุ้นละ 100 บาท มีการปันผลกำไรในทุก 6 เดือน ท่านประธานกลุ่มในชี้แจงให้แก่สมาชิกทุกคนได้รับทราบว่า กลุ่มทอเสื้อกจะไม่เน้นผลกำไรเป็นหลัก แต่มีเป้าหมายหลัก คือ ความพอเพียง พออยู่ได้ และพึ่งตนเอง

ทุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า จากการดำเนินการวิจัยได้มีภาคีเครือข่ายเข้ามาให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้การแปรรูปเสื้อก เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก กระเป๋า ผ้าผืน เป็นต้น การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการอบรม ศึกษาดูงานหรือการจัดนิทรรศการแสดงผลสินค้าผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทางกลุ่มทอเสื้อกรู้สึกขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้การสนับสนุน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย และบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม)

ทุนจากการจัดกิจกรรม เช่น จำหน่ายเสื้อกแล้วหักรายได้เข้ากลุ่ม พบว่า จากการสนทนากลุ่ม ได้ข้อสรุปว่า ควรมีการหักรายได้ของผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 เพื่อนำทุน ส่วนนี้ไป

บริหารจัดการกลุ่มให้ขับเคลื่อนไปได้ นอกจากนี้ยังจัดสรรปันส่วนเงินทุนไว้สำหรับ เป็นสวัสดิการ แก่สมาชิกทุกคน เช่น ช่วยเหลือในงานศพ งานบวช งานแต่งงาน และงานส่วนรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน

ทุนจากการกู้ยืม เช่น แหล่งทุนภายในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครือญาติ และทุนจากภายนอก เช่น สถาบันการเงินต่าง ๆ ธนาคาร ธกส./ออมสิน/SME พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มทอเสื่อกกไม่มีนโยบายในการกู้ยืมเงินจากหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากวัตถุประสงค์หลัก ๆ คือ ต้นกก ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องเสียเงินไปซื้อแต่อย่างใด เพราะถ้าไปซื้อจากแหล่งที่อื่นมา จะทำให้กลุ่มเราขาดทุนทันทีตั้งแต่เริ่มแรก ดังนั้น ทางกลุ่มจะเน้นเอาวัตถุดิบ คือ ต้นกกที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงมาทอเสื่อกกไว้ใช้และจำหน่ายเป็นการลดต้นทุนการผลิตนั่นเอง

ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม

จากการสนทนากลุ่ม ได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย ในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเด็นดังนี้ (สำราญ รัตนรองได้, กันระยา อยู่กรุง, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ, 2561, สนทนากลุ่ม)

ด้านความรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พบว่า สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีประธานกลุ่ม คือ นางสาว รัตนรองได้ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประยุกต์ลดทอนผ้าไหมลายขิดมาเป็นเสื่อกก ลายขิดที่สวยงามประณีตอย่างยิ่ง ท่านได้ถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ไปยังสมาชิกโดยที่ไม่หวังวิชาแต่อย่างใด

การศึกษาดูงาน พบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ และสำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณ เป็นต้น ควรนำสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกไปศึกษาดูงานกลุ่มทอเสื่อกกหรือกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มสานตะกร้า กลุ่มสานหมวก กระเป่า และกลุ่มทำฟ้าม่าน เป็นต้น

การอบรมให้ความรู้ พบว่า ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการทอเสื่อกก เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก ตะกร้า ฟ้าม่าน ฯลฯ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หลากหลายมากขึ้น ผู้ใช้บริการคือ ลูกค้าจะได้มีตัวเลือกในการจับจ่ายใช้สอย ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีผู้วิจัยเป็นแกนนำและอยู่ในขั้นตอนการทำวิจัย โดยเรียนเชิญภาคีเครือข่ายมาเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ด้วย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ สำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณและจังหวัดเลย ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย และสำนักงานอุตสาหกรรม

จังหวัดเลย ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบแตกต่างกันออกไป แต่ทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ มีหลักการปฏิบัติดังนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นผู้บรรยายและสาธิตการทำตะกร้า หมวก และผ้ามา่น ให้แก่สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มสำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณและจังหวัดเลย ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (มผช.)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด คงจะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกทุกคนควรศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยมีช่องทางหลากหลาย เช่น ทางรายการโทรทัศน์ ช่องทางยูทูป และอินเทอร์เน็ต เพราะการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ปรึกษาหารือกันจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2561 จากการสนับสนุนของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ดังนี้

ตาราง 4.3 แผนปฏิบัติการการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกก ปี พ.ศ. 2561

ที่	รายการปฏิบัติ	ระยะเวลา ดำเนินการ	สถานที่ ดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	เงินงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1	การจัดตั้ง และ พัฒนากลุ่ม	ม.ค.- ธ.ค. 2561	ที่ทำการ กลุ่ม	กรรมการและ สมาชิก	10,000	พัฒนาชุมชน อำเภอเอราวัณ
2	องค์ความรู้ การแปรรูป เสื่อกก	ต.ค. -ธ.ค. 2561	ที่ทำการ กลุ่ม	กรรมการและ สมาชิก	3,000	กศน. อำเภอเอราวัณ
3	มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์	ต.ค. -ธ.ค. 2561	ที่ทำการ กลุ่ม	กรรมการและ สมาชิก	5,000	อุตสาหกรรม จังหวัด
4	การตลาด	ม.ค. -ธ.ค. 2561	ที่ทำการ กลุ่ม	กรรมการและ สมาชิก	12,000	พาณิชย์ จังหวัดเลย

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ที่	รายการปฏิบัติ	ระยะเวลา ดำเนินการ	สถานที่ ดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	เงินงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
5	องค์ความรู้ วิสาหกิจชุมชน	พ.ย. - ธ.ค. 2561	ที่ทำการ กลุ่ม	กรรมการ และสมาชิก	5,000	บริษัท ประชารัฐ รักสามัคคีเลย (วิสาหกิจ เพื่อสังคม)
6	การจัดทะเบียน วิสาหกิจชุมชน	พ.ย. - ธ.ค. 2561	ที่ทำการ กลุ่ม	กรรมการ และสมาชิก	5,000	เกษตรจังหวัด เลย

ด้านการผลิต มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

การจัดการทุนชุมชนประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ วัตถุดิบต้นกก นับวันต้นกกในชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 จะยิ่งลดลงไปเรื่อย ๆ ทางกลุ่มทอเสื่อกกได้ปรึกษารื้อร่วมกันและมีแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยการให้สมาชิกทุกคนช่วยกันปลูกต้นกกในครัวเรือนหรือตามหัวไร่ปลายนา เพื่อวัตถุดิบจะได้เพียงพอต่อการนำต้นกกมาทอเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ แต่ถ้าหากสมาชิกไม่ยอมปลูกกันเอง โดยไปเอาจากชุมชนอื่นที่ไกลออกไปก็จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในทางปฏิบัติที่ดีการจัดการทุนชุมชนที่มีอยู่สำคัญที่สุด

ผลิตภัณฑ์หลากหลาย พบว่า สมาชิกควรแปรรูปต้นกกให้หลากหลายตรงตามความต้องการของลูกค้า เช่น ผลิตเป็นหมวก ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋า เป็นต้น ส่งผลให้มีสินค้าไว้บริการอย่างหลากหลายและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

การผลิต สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ควรเน้นคุณภาพ ไม่เน้นปริมาณ เสื่อกกจะได้รับการยอมรับจากลูกค้า คือ ความสวยงาม และความคงทน คือ ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

การผลิต สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ควรเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกขั้นตอนของการผลิต เริ่มตั้งแต่การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมเก็บต้นกก การตากแห้ง การย้อมสี และการทอเสื่อกก และการผลิต ควรเน้นความปลอดภัยแก่ผู้ใช้บริการ สมาชิกมีความต้องการให้เสื่อกกและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ผ่านรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (มผช.) จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย

ด้านการตลาด ดังนี้

ตลาดในหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ควรมีการจัดกิจกรรมการแสดงสินค้าและจำหน่ายภายในหมู่บ้านของตนเอง เนื่องจากโอกาสงานต่าง ๆ

ตลาดในชุมชน พบว่า เมื่อตลาดในหมู่บ้านได้รับการยอมรับแล้ว สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ควรขยายตลาดในชุมชนใกล้เคียง เช่น ตลาดคลองถม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าให้ทุกคนได้ทราบและให้การสนับสนุน

ตลาดนอกชุมชน พบว่า ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยการนำเอาสินค้าไปจัดแสดงและจำหน่ายในตลาดประชารัฐ ตลาดนัดพอเพียง ตลาดที่ว่าการอำเภอและจังหวัด

ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวตามหมู่บ้าน และผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ช่องทางไลน์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น

ด้านภาคีเครือข่าย

กิจกรรมด้านภาคีเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนทั้งองค์ความรู้และงบประมาณในการก่อตั้งและพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยทางกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ได้ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน ตามคำแนะนำของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน มีแนวทางการพัฒนากลุ่มแต่ละหน่วยงาน ดังนี้ (สำราญ รัตนรุ่งใต้, กันระยา อยู่กรุง, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ, 2562, สันทนา กลุ่ม)

รายละเอียดของการดำเนินงานให้การสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้และงบประมาณแก่กลุ่มทอเสื่อกกของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยการสร้างความสำเร็จของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย วันที่ 20 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ณ ศาลาเอนกประสงค์ บ้านหัวฝาย โดยมีแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชนของแต่ละหน่วยงาน สรุปได้ดังนี้

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ ที่ว่าการอำเภอเอราวัณ ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ผู้ที่รับผิดชอบและได้รับมอบหมายงานจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ ได้แก่ นางอรยา ชอบสร้างสิน นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ ได้มาให้ความรู้เรื่องการจัดตั้งกลุ่ม/กลุ่มอาชีพ เพื่อความ

เข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืนตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งองค์ความรู้ประกอบด้วย แนวทางและรายละเอียดการจัดตั้งกลุ่มตามหลักการพัฒนาชุมชน 5 ก. ได้แก่ ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิก ก. ที่ 2 คือ กรรมการ ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ก. ที่ 4 คือ กองทุน และ ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม ซึ่งสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ ในการเขียนรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน และปฏิบัติได้จริง ส่งผลให้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าสนใจ นอกจากนี้ ยังหาแนวทางในการนำสินค้าเสื่อกกเข้าสู่การโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เมื่อปี พ.ศ. 2561 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ ได้มีการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้า OTOP ปีละ 1-2 ครั้ง ทางด้านกลุ่มทอเสื่อกกก็จะนำสินค้าประเภทเสื่อกกไปร่วมงานด้วย

2. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผู้ที่รับผิดชอบ ได้แก่ นางปิยะนุช ภูวงส์ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเอราวัณ เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและองค์ความรู้เรื่อง การแปรรูปหรือแปรรูปต้นกกให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า ผ้าม่าน และหมวก เป็นต้น เป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าตามมาครูกศน. หลายคน มีองค์ความรู้ด้านการทำกระเป๋า ผ้าม่าน หมวก ตะกร้า และอื่น ๆ อีกมากมาย ได้มาแนะนำ สาธิต และฝึกปฏิบัติจริงแก่สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ แก่กลุ่มทอเสื่อกก ได้นำองค์ความรู้ไปปรับใช้กับการทอเสื่อกก ซึ่งสมาชิกมีทักษะการทอเสื่อกกเก่งอยู่แล้ว แต่มีความต้องการเพิ่มผลิตภัณฑ์หลากหลาย นอกจากทอเสื่อกกและสาดเท่านั้น ผลการดำเนินงาน พบว่า สมาชิกทุกคนสามารถคิดได้ ออกแบบได้และทำได้เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกให้มีคุณค่าและมูลค่า เพื่อให้สมาชิกและชุมชน สามารถลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้แก่กลุ่มและครอบครัวต่อไป

3. สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561 นายเชิษฐาธิ์ สุขะ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ได้รับมอบหมายให้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำวิจัย เรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน ณ กลุ่มทอเสื่อกก หมู่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งและจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กับสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก จำนวน 20 ราย

ภาพที่ 4.13 ป้ายการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ภาพที่ 4.14 ผลผลิตจากการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวก

ภาพที่ 4.15 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำวิจัย

ที่มา : กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย, 2561, หน้า 1

จากการดำเนินงานฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า กิจกรรมแบ่งออกเป็น 2 ภาค ได้แก่ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โดยวิทยากรให้การอบรม คือ ครูกศน.อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย จำนวน 2 คน ซึ่งภาคเช้า เป็นกิจกรรมพิธีเปิดการฝึกอบรม การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การแนะนำวิทยากร ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย จากนั้นเข้าสู่บรรยากาศการอบรม วิทยากรได้บรรยายของค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการทอเสื่อกกเป็นหมวก ตะกร้า และผ้าผ่าน จากนั้นได้สาธิตส่งผลทำให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้มองเห็นภาพและเข้าใจในขั้นตอนการทำ ส่วนในภาคบ่ายเป็นกิจกรรมการลงมือปฏิบัติจริงในการแปรรูปเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยมี

วิทยากรคอยดูแลและให้คำแนะนำ ผลการปฏิบัติ พบว่า สมาชิกกลุ่มเล็ก สามารถทำได้เป็นที่น่าพอใจ แต่ยังเก็บรายละเอียดไม่ดีพอ คงต้องใช้เวลาในการฝึกฝน จนเกิดความชำนาญในที่สุด

ขั้นตอนการแปรรูปกกเป็นหมวก

1. คัดเลือกต้นกกที่สมบูรณ์ อายุ 4-5 เดือน
 2. ตัดต้นกกที่คัดเลือกแล้วนำไปตากแดด ให้แห้ง ประมาณ 5-7 วัน
 3. เตรียมแบบพิมพ์ส่วนหัวหมวก โดยคัดเลือกจากลูกมะพร้าวแห้ง ขนาดพอเหมาะสมกับขนาดของหมวกที่ต้องการ
 4. เชื้อนตัดแต่งลูกมะพร้าวให้ได้รูปทรงของส่วนหัวหมวก ด้วยใบมีดที่คม (ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญพอสมควร)
 5. นำต้นกกมาจักโดยใช้เข็มแทงให้ได้ขนาดเท่ากัน แล้วนำไปแช่น้ำให้อ่อนก่อนที่จะสาน
 6. เริ่มสานหมวกโดยใช้ต้นกกเป็นแกนหลัก จำนวน 4 ต้น (เริ่มต้นสานส่วนหัวของหมวก) แล้วสานขึ้นเป็นรูปวงกลม โดยใช้สายสานไขว้ไปไขว้มา และเสริมหลักเข้าไปเรื่อย ๆ จนได้แผ่นกลางส่วนบนหมวกเป็นวงกลม (รัศมีประมาณ 4 นิ้ว)
 7. นำส่วนบนของหมวกที่ได้ไปวางกับแบบพิมพ์ แล้วใช้หมุดตอกยึดติดกับแบบพิมพ์ เพื่อที่จะสานส่วนหัวหมวกตามลายที่ต้องการ ซึ่งมีหลากหลายแบบ โดยใช้สายสานไขว้ไปไขว้มา และเสริมหลักเข้าไปเรื่อย ๆ จนได้ขนาดความลึกของหมวกตามต้องการ จึงถอดออกจากแบบพิมพ์
 8. การสานปีกหมวก หลังจากถอดออกจากแบบพิมพ์แล้ว ทำการสานต่อไปจนได้ความกว้างของปีกหมวกตามต้องการ
 9. ทำการเก็บริมหมวกให้สวยงาม คงทน และไม่หลุดง่าย
- หมายเหตุ ถ้าต้องการลดขนาดและสีของหมวก ก็นำต้นกกไปย้อมสีส้านในส่วนที่ต้องการ

การจัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอเสื่อ กก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ได้อบรมเชิงปฏิบัติการและปรึกษาหารือกันกับสมาชิกและเจ้าหน้าที่สำนักงานการเกษตรอำเภอเอราวัณเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีมติเป็นเอกฉันท์ และมีความพร้อมในการยื่นคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 โดยยื่นแบบคำร้องต่อนายทะเบียน ณ สำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณ ซึ่งมีนางกันระยา อยู่กรุง เกิดเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2516 เป็นสมาชิกผู้มีอำนาจแทนวิสาหกิจชุมชน มีความประสงค์จะขอจดทะเบียนในนาม “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อ

บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2” ที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน เลขที่ 69 หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ 42220 สมาชิกผู้มีอำนาจแทนวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย นางกันระยา อยู่กรุง และนางบุญถม ทดพิมพ์ มีสมาชิกจำนวน 13 คน เป็นชาวบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ทั้งหมด ดังนี้

1. นางสาวลย์ พิมิตร
2. นางสาววันนา พลเดชา
3. นางนาง ศรีสะอาด
4. นางสาวกิจพยุ ประทุมรุ่ง
5. นางสาวราญ รัตนรุ่งไธ
6. นางดวงใจ สาละ
7. นางกุลธิดา นาทองบ่อ
8. นางลุนณีย์ สันทา
9. นางทับทิม กลั่นแดง
10. นางอุดม จันทะนะมูลตรี
11. นางบุญสนอง ภักดี
12. นางบุญถม ทดพิมพ์
13. นางกันระยา อยู่กรุง

จำนวนกิจการที่ดำเนินงาน มี 1 กิจการ ดังนี้ กลุ่มกิจการ คือ การผลิตสินค้าประเภทกิจการ คือ เครื่องจักรสาน ประเภทกิจการย่อย คือ เครื่องใช้สอยจักสาน ชนิดของสินค้า/บริการ คือ เสื่อกก ราชะเอียด คือ ทอเสื่อจากกก

ดังนั้น ทางกลุ่มทอเสื่อกก ได้รับหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อจากกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2” ที่ตั้งเลขที่ 69 หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย รหัสทะเบียน 4-42-13-01/1-0049 ณ วันที่ 28 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561 (สำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย, 2561, หน้า 1-3) (รายละเอียดสำเนาเอกสารปรากฏในภาคผนวก ก.)

4. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สังกัดกระทรวงพาณิชย์ กลุ่มทอเสื่อกก ได้รับการส่งเสริมและพัฒนา จากกระทรวงพาณิชย์ โดยได้รับได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และสามารถใช้บริการจากข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ได้บรรยายในการอบรมเชิงปฏิบัติการทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างคามเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อจากกกวิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษาบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลด้านการผลิต การตลาด การจดทะเบียนพาณิชย์ และทรัพย์สิน

ทางปัญญา เจ้าหน้าที่ได้ส่งเสริมกลุ่มทอเสื่อกกในเรื่องการตลาด โดยติดต่อตลาดภายนอกชุมชนให้แก่กลุ่มในการนำ เาผลงานเสื่อกกไปจัดแสดงเป็นนิทรรศการ และได้จำหน่ายสินค้าของตนเองด้วย

ภาพที่ 4.16 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของพาณิชย์จังหวัดเลย

ภาพที่ 4.17 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย เชื่อมชมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอเสื่อกก

นอกจากนี้สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย ได้นำสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก พร้อมนำผลิตภัณฑ์เสื่อกกเข้าร่วมงานนิทรรศการ และแสดงสินค้างาน สุด สุด ไปเลย By ประชารัฐ โครงการพัฒนาเกษตรกรรมครบวงจรในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560 ณ บริเวณศาลากลางจังหวัดเลย และโครงการต่าง ๆ ในจังหวัดเลย

ภาพที่ 4.18 การเปิดตลาดประชารัฐ

ภาพที่ 4.19 กลุ่มทอเสื่อกก เข้าร่วมงานนิทรรศการ และแสดงสินค้า

5. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม โดยให้คำปรึกษาแนะนำกลุ่มอาชีพกลุ่มทอเสื่อกก หมู่บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย ได้เข้าพื้นที่เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำองค์ความรู้เรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ผลิตภัณฑ์จากกก มผช. 7/2559 ประเภท เสื่อกก ตามมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.)

ภาพที่ 4.20 สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย เยี่ยมชมกลุ่มทอเสื่อกก

6. บริษัทประชารัฐรักสามัคคีเลย (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด โดยรัฐบาล ประกาศนโยบายประชารัฐให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นการให้ความร่วมมือร่วมใจ รวมพลังระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศไทย โดยมีเป้าหมายปลายทาง คือการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างศักยภาพการแข่งขัน การสร้างคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สมดุลและยั่งยืน นางสาวคลยา พลเสน เจ้าหน้าที่บริษัทประชารัฐรักสามัคคีเลย จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ศาเลากลางจังหวัดเลย ถนนมะลิวรรณ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้เรื่อง การตลาด แบ่งเป็น ตลาดภายในหมู่บ้าน ตลาดภายในชุมชน คือ ตลาดนัดคลองถมทั่วไป และตลาดนอกชุมชน ได้แก่ ตลาดประชารัฐ การจัดนิทรรศการแสดงสินค้าและจำหน่ายสินค้า OTOP และอื่น ๆ

ภาพที่ 4.21 การแสดงสินค้าเลือกก ตะกร้าและหมวกในหมู่บ้าน

ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามตัวชี้วัดความสำเร็จการพัฒนาของกลุ่มของกรมการพัฒนาชุมชน 3 ประการ ได้แก่ ด้านการบริหารงาน ด้านการบริหารคน และด้านการบริหารผลประโยชน์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารงาน มี 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1.1 กองทุน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 พบว่า ความสำเร็จของสมาชิกกลุ่มทอเลือกกบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ได้มีส่วนร่วมในการก่อตั้งกลุ่ม โดยร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ และร่วมกันรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ การลงหุ้นขั้นต่ำ หุ้นละ 100 บาท หักผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 และมีการปันผลกำไร แก่สมาชิกที่ถือหุ้นในรอบ 6 เดือน สมาชิกทุกคนเห็นความสำคัญพากันลงหุ้น เพื่อให้กลุ่มขับเคลื่อนเดินหน้าไป ได้ แม้ผลกำไรไม่ได้มาก แต่สมาชิกมีความสุขที่ได้ทำงานร่วมกัน เป็นเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัว เพื่อลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้

การบริหารเงินทุนจัดสรรได้ชัดเจนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ พบว่า กรรมการบริหารงานกลุ่มทอเลือกก ได้รับการคัดเลือกและเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนแล้วเป็นบุคคลที่สมาชิกไว้วางใจให้ทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะฝ่ายற்றுบัญชี

ได้แก่ นางนาง ศรีสะอาด เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ได้รับการอบรมมาจาก ชกส. จึงนำความรู้มาปรับใช้ในการบริหารเงินทุนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการรายงานรายรับ-รายจ่ายให้แก่สมาชิกได้รับทราบโดยทั่วกัน ทุกสิ้นเดือนในการประชุมร่วมกัน นอกจากนี้ท่านประธานต้องคอยตรวจสอบบัญชีรายรับ-รายจ่าย และบัญชีการถือหุ้นของสมาชิกอีกด้วย เพื่อความโปร่งใสในทุกขั้นตอน

การควบคุมงานอย่างมีระบบ พบว่า การทำงานของกลุ่มทอเสื่อกก เป็นการงานแบบพี่น้องเครือญาติ ไม่ใช่เจ้านายกับลูกน้อง ทุกคนเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็เอ็นดูผู้น้อย ที่สำคัญทุกคนเคารพกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้การทำงานขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีอย่างมีระบบ

1.2 กฎระเบียบข้อบังคับ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

สมาชิกมีส่วนร่วม และเป็นลายลักษณ์อักษร พบว่า สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกทุกคน ได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำร่างกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม โดยมีประธานที่เอาใจใส่และเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยทุกคนทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เป็นหน่วยงานหลักที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตามหลักการ 5 ก. ดังนั้น กฎระเบียบข้อบังคับของทางกลุ่มเสื่อกก เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร

องค์ประกอบครอบคลุม ทันสมัย เป็นปัจจุบัน พบว่า กลุ่มทอเสื่อกก ได้ร่างกฎระเบียบข้อบังคับ องค์ประกอบครอบคลุม มีความทันสมัย เป็นปัจจุบัน และที่สำคัญสามารถปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เขียนไว้แบบลอย ๆ ปฏิบัติไม่ได้ ซึ่งองค์ประกอบเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่ม วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเสื่อกก

หมวดที่ 3 สมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย คุณสมบัติของสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ของสมาชิก และการพ้นจากสมาชิก

หมวดที่ 4 เงินทุนของกลุ่มเสื่อกก ที่มาของเงินทุน และการใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม

หมวดที่ 5 การดำเนินงานของกลุ่มเสื่อกก ประกอบด้วย กิจกรรมของกลุ่ม วิธีดำเนินกิจกรรม และการจัดสรรประโยชน์หรือกำไรของกลุ่ม

หมวดที่ 6 คณะกรรมการบริหารกลุ่มเลือกตั้ง ประกอบด้วย คุณสมบัติของ คณะกรรมการ จำนวนคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการ วิธีการคัดเลือก วาระในการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุม คณะกรรมการและสมาชิก

หมวดที่ 7 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบ กำหนดวิธีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม

หมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล กลุ่มเลือกตั้งมิใครเป็นผู้ลงนาม วันที่ ระเบียบมีผล บังคับใช้ มีการประกาศใช้และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

1.3 กิจกรรมของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

กิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่ม พบว่า การดำเนินงานด้านกิจกรรมของกลุ่มทอเสือกก บ้านหัวฝาย มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ กลุ่ม ดังนี้ เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อทอเสือกไว้ใช้ในครัวเรือน และเพื่อลดรายจ่ายใน ครัวเรือน กิจกรรมของกลุ่มทอเสือกก ประกอบด้วย การเพิ่มเติมองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ลดรายจ่ายการทอเสือกกจากลายซิดผ้าไหมสู่ลายทอเสือกก โดยประธานกลุ่ม นางสำราญ รัตนรุ่งได้ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สมาชิก กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทอเสือกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กิจกรรมการกรอกเอกสารขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กิจกรรม การขอเป็นสินค้าโอท็อป กิจกรรมการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) กิจกรรมด้านการผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มได้ปลูกต้นกกไว้ที่บ้านของตนเองหรือหัวไร่ปลายนา เพื่อให้วัตถุดิบเพียงพอต่อ การทอเสือกก เป็นการแก้ไขปัญหาขาดแคลนทุนชุมชนประเภททรัพยากรท้องถิ่น การผลิตเองใช้ เองและจำหน่ายตามความเหมาะสมและความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ด้านกิจกรรมการตลาด พบว่า มีตลาดในหมู่บ้าน คือ การจัดแสดงสินค้าเสือกก ในการประกวดหมู่บ้าน บ้านสวย เมืองสุข และหมู่บ้าน อปพร. ตลาดในชุมชน คือ ตามตลาดนัดคลองถมต่าง ๆ และตลาดนอกชุมชน ได้แก่ ตลาดประชารัฐ ตลาดสินค้า OTOT นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์การตลาดมากขึ้นโดยใช้ เทคโนโลยีมาช่วยผ่านช่องทาง เช่น ทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และอินเทอร์เน็ต

กิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ พบว่า ผู้วิจัยได้เข้า ไปร่วมพัฒนาชุมชนกับสมาชิกกลุ่มทอเสือกก เห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มทอเสือกก มีกิจกรรมทำอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากภาคเครือข่ายหน่วยงาน ต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ให้การสนับสนุน องค์ความรู้และงบประมาณ และที่สำคัญได้ให้โอกาสไปแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์เสือกกสถานที่ต่าง ๆ เป็นการเปิดโลกทัศน์ เปิดตลาดให้ทุกคนได้รู้จักเสือกกและผลิตภัณฑ์เสือกก ส่งผลทางกลุ่มมีผล

กำไรเพิ่มขึ้น กลุ่มเลี้ยงตนเองได้ พึ่งตนเองได้ มีความก้าวหน้า และนับได้ว่าประสบความสำเร็จเกินความคาดหมายของกลุ่ม

มีแผนการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิก และชุมชน พบว่า ทางกลุ่มทอเสื้ออก ได้มีการวางแผนการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน กล่าวคือ เงินผลกำไรที่ได้ มีการหักเงินเข้ากลุ่มร้อยละ 10 เพื่อนำเงินไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มให้ดำเนินงานไปได้ด้วยดี และอีกส่วนหนึ่งเป็นเงินสำรองสำหรับเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่ม เพื่อไว้ช่วยเหลือสมาชิกในงานอวมงคลหรืองานมงคลต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งไว้บริจาคให้แก่ชุมชนหรือทำบุญแก้วัดในชุมชน (สำราญรัตน์รองใต้, พุทธา รัตน์รองใต้, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ, 2561, สันทนากลุ่ม)

2. ด้านการบริหารคน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 กรรมการ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หรือแต่งตั้งตามระเบียบ พบว่า คณะกรรมการจำนวน 15 คน ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก โดยได้รับการยอมรับจากสมาชิกทุกคน เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และที่สำคัญได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบของกลุ่ม โดยท่านประธานกลุ่ม ได้ลงนามแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร

การทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งคณะ พบว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื้ออก ได้แบ่งโครงสร้างหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน ที่ปรึกษาฝ่ายภาครัฐและเอกชน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และการตลาด ที่เหลือจะเป็นกรรมการ รวมแล้ว 15 คน ผลการดำเนินงาน ทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นที่น่าพอใจ

มีแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการอย่างชัดเจน พบว่า กลุ่มทอเสื้ออก ได้ร่วมกันวางแผนการทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนในรอบปี โดยจัดทำเป็นตารางแสดงแผนปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

2.2 สมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มทอเสื้ออกทุกคน มีความร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทอเสื้ออก กิจกรรมขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (มผข.) กิจกรรมการผลิต กิจกรรมการตลาด และกิจกรรมภาคีเครือข่าย

ปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่ม พบว่า สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามกฎ กติกา และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี แต่อาจจะมีบ้างที่ไม่เรียบร้อย เป็นธรรมชาติของคนในสังคม

หมู่มา จะให้ดีและเรียบร้อยไปหมดเสียทุกอย่างคงเป็นไปได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาทุกคนต้องช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นให้ลดลงหรือหมดไป

กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น พบว่า แนวโน้มสมาชิกจะมีเพิ่มขึ้น เนื่องจาก มีชาวบ้านที่ทอเสื้อก มีความสนใจมาสอบถามว่าต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านเห็นความสำคัญและความเจริญเติบโตของกลุ่มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

2.3 คนในชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

คนในชุมชนรู้ว่ามียกลุ่ม และให้การยอมรับ พบว่า เริ่มแรกการก่อตั้งกลุ่ม คนในชุมชนยังไม่ทราบเท่าใดนัก เนื่องจากยังไม่มีการประชุมสัมพันธ มีเพียงปากต่อปากที่พูดออกไป แต่หลังจากเข้าสู่กระบวนการทำวิจัยแล้ว พบว่า คนในชุมชนและนอกชุมชนทราบว่า มียกลุ่มทอเสื้อก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 เกิดขึ้นมา และทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

คนในชุมชนสนับสนุนกลุ่ม พบว่า การดำเนินการของกลุ่มทอเสื้อกได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนกลุ่มทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากคนในชุมชนและนอกชุมชน โดยจะเห็นได้จาก การที่ชาวบ้านมาช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของทางกลุ่มมากยิ่งขึ้น

มีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นคนในกลุ่ม และนำมาปรับปรุงการทำงาน พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มทอเสื้อก ย่อมประสบปัญหาหรืออุปสรรคอย่างแน่นอนโดยจะมากหรือน้อยเท่านั้น ประธานกลุ่ม ได้เปิดเวทีให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนการทำงาน ให้ทุกคนเคารพเสียงข้างมาก และให้เกียรติเสียงข้างน้อย ยึดถือความถูกต้องเป็นหลัก และหลักประชาธิปไตยในการทำงาน จากนั้นนำข้อผิดพลาดหรือบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดียิ่งขึ้น (สำราญ รัตนรองได้, พุทธา รัตนรองได้, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ, 2561, สันทนากลุ่ม)

3. ด้านการบริหารผลประโยชน์ มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1 ผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า กลุ่มทอเสื้อก ไม่ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์หรือเน้นกำไรเป็นหลัก แต่เน้นความพอเพียง พอใช้ กลุ่มพึ่งตนเองได้ ผลประโยชน์ของสมาชิกมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ คือ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม โดยปันผลกำไรคืนสมาชิกที่ถือหุ้น ทุก 6 เดือน หักเงินเข้ากลุ่มร้อยละ 10 เพื่อเป็นการบริหารจัดการและสวัสดิการแก่สมาชิก

การจัดสรรทั่วถึง เป็นธรรม และหลากหลายรูปแบบ พบว่า การทำงานด้วยความยุติธรรมสำคัญที่สุดของกลุ่ม มีการจัดสรรอย่างทั่วถึง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หรือเอื้อเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง

ถูกต้องตามระเบียบ ได้แก่ การพัฒนาสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้ และการเพิ่มศักยภาพ พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสือกก บ้านหัวฝาย มีการพัฒนาสมาชิกด้วยการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้มีปัญญาท้องถิ่นการทอเสือกกให้แก่อันและกัน เป็นการเพิ่มศักยภาพแก่สมาชิกให้มีทักษะและประสบการณ์มากยิ่งขึ้น

3.2 ประโยชน์ต่อกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ พบว่า กลุ่มทอเสือกก ได้มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการผลิต การตลาด การประสานงานทำงานแบบบูรณาการกับภาคีเครือข่าย

การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิก พบว่า กลุ่มทอเสือกก มีการพัฒนาสมาชิกให้ม้องค์ความรู้เพิ่มขึ้น เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสือกก ให้มีลวดลายสวยงามมากขึ้น จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีประธานเป็นแกนนำ ในการถ่ายทอดความรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการทอเสือกกเป็นผลงานจากการทำวิจัยในครั้งนี้ร่วมกับภาคีเครือข่ายและสมาชิกกลุ่มทอเสือกก

3.3 ประโยชน์ต่อชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

กิจกรรมดูแลคนในชุมชน พบว่า กลุ่มทอเสือกกบ้านหัวฝาย มีกิจกรรมในการดูแลคนในชุมชน ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้คนเห็นความสำคัญของเสือกก สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดคุณค่าและมูลค่าตามมา สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน

กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ พบว่า เมื่อชุมชนมีกิจกรรมต่าง ๆ ทางสมาชิกกลุ่มทอเสือกก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมจัดนิทรรศการแสดงสินค้าในการประกวด “หมู่บ้าน อพป.” และกิจกรรมการประกวดหมู่บ้าน “บ้านสวยเมืองสุข”

กิจกรรมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มทอเสือกก มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันเพื่อส่งเข้าประกวดในกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยกันรักษา ดิน น้ำ ป่า ให้คงอยู่ต่อไป ปลูกต้นกกให้มากขึ้น เป็นหมู่บ้านสีเขียว และมีรายได้ต่อไป (สำราญ รัตน์รองใต้, พุทธา รัตน์รองใต้, นางนาง ศรีสะอาด และคนอื่น ๆ, 2561, สนนทากลุ่ม)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ความเป็นมา และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ชุมชนบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ชาวบ้าน ประกอบอาชีพทำนาและทำไร่เป็นอาชีพหลัก วางเว้นจากการทำนาในช่วงฤดูแล้ง ประมาณ 60 ปี มาแล้ว ปู่ย่าตายายได้นำต้นกกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติตามคลองต่าง ๆ โดยนำต้นกกมาแปรรูป ทอเสื่อทอสาธิตใช้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การทอเสื่อกกเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่นำต้นกก มาแปรรูปให้เป็นเส้น ย้อมสี แล้วสานทอให้เป็นแผ่นผืน เพื่อนำมาใช้ปูลาดรองนั่งหรือนอน หรือทำธุรกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ กลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2556 เป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการและเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยสมาชิก มารวมกันตามธรรมชาติ ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง โดยมี วัตถุประสงค์หลักใช้ในครัวเรือนสำหรับปูรองนั่งและนอน ยังไม่มีการขายแต่อย่างใด ส่วนลวดลาย เป็นแบบพื้นฐานง่าย ๆ ที่ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดกันมา จากนั้นได้นำเอาองค์ความรู้ลายจิตรจาก การทอผ้าไหม ผ้าจีนหมอนจิตรจากบรรพบุรุษที่จังหวัดขอนแก่น มาดัดแปลงและประยุกต์ใช้เป็น ลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายดอกพิกุล ลายตะขอ ลายต้นสน ลายข้าวหลามตัด และลายดาว เป็นต้น

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจ ชุมชนบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม กองทุน กิจกรรม สรุปได้ดังนี้

ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิก

กลุ่ม/สมาชิก กลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย สรุปได้ว่า ได้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นหลายชั่วอายุคน ในปี พ.ศ. 2556 ชาวบ้าน ได้จับกลุ่มรวมตัวกันขึ้น ชื่อกลุ่ม การทอเสื่อกกบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 โดยมีนางสำราญ รัตนรงค์ได้ เป็นประธานกลุ่มฯ กรรมการ 15 คน เป็นการจัดตั้งกลุ่มโดยธรรมชาติ ไม่ได้ไปจดทะเบียนอะไรแต่อย่างใด ที่ตั้งของกลุ่มทอเสื่อกก ได้แก่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย สภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย ประเด็นด้านกลุ่ม/สมาชิก พบว่า กลุ่มทอเสื่อกก เป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ และเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยสมาชิกมาร่วมกันตามธรรมชาติ ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเองเป็นการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน มีอาชีพที่เหมือนกันและมีอุดมการณ์ที่เหมือนกัน

ก. ที่ 2 คือ กรรมการ

คณะกรรมการบริหารกลุ่มทอเสื่อกก มีจำนวน 6 คน ประกอบด้วยนางสำราญ รัตนรงค์ได้ เป็นประธาน นางกันระชา อยู่กรุง เป็นรองประธาน นางสำราญ พิมิตร เจริญนิกร นางนาง ศรีสะอาด เลขานุการ และนายพุทรา รัตนรงค์ได้ ประชาสัมพันธ์ และกรรมการ จำนวน 9 คน รวมทั้งหมด 15 คน สภาพปัญหากลุ่มทอเสื่อกก พบว่า หลังจากการก่อตั้งกลุ่มทอเสื่อกกขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2556 การดำเนินงานของกรรมการบริหารกลุ่ม เป็นการรวมกลุ่มแต่ในนาม ยังไม่มีการเคลื่อนไหวอะไรมากนัก ส่งผลให้กลุ่มไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เน้นทอเสื่อกกเพื่อใช้ในครัวเรือน และแลกเปลี่ยนตลาดภายในหมู่บ้าน ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้สภาพปัญหายังพบอีกว่า กรรมการแต่ละคน ยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ที่ได้รับอย่างชัดเจน ทางกลุ่มไม่มีระบบโครงสร้างที่เป็นรูปแบบเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร และกรรมการยังขาดความสามัคคีในการทำงานร่วมมือกัน

ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

สภาพปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื่อกก ด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกกยังไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเพียงการตั้งกลุ่มแบบธรรมชาติขึ้นมา ยังไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับใด ๆ เป็นการตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทอเสื่อกกซึ่งกันและกัน และทอเสื่อกกเพื่อใช้ในครัวเรือนทางกลุ่มทอ เสื่อกก ยังไม่มีการกำหนดหมวดหมู่ของกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

ก. ที่ 4 คือ กองทุน

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสื่อกก สรุปได้ว่า การดำเนินงานในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่มีภาระค้ำจุนจากกรรมการและสมาชิก การ

รวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกัน เป็นการทอเสื่อไว้ใช้เองในครัวเรือน มอบถวายวัดและมอบให้แก่ชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งยังไม่มีกำหนดยานขายแต่อย่างใด ทางกลุ่มยังไม่มีกำหนดยานขายรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใดเลย เนื่องจากวัตถุประสงค์การตั้งกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน จึงไม่จำเป็นต้องรับการสนับสนุนงบประมาณดังกล่าว กลุ่มทอเสื่ออกไม่มีนโยบายในการจำหน่ายแต่อย่างใด เน้นการเองใช้เองในครัวเรือน จึงไม่มีทุนการจำหน่ายหักเข้ากลุ่ม และทางกลุ่มยังไม่มีกำหนดยานขายจากหน่วยงานใดเลย

ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม

สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสื่ออก บ้านหัวฝาย ในประเด็นต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ ด้านความรู้ มีการสืบถอดองค์ความรู้จากปู่ย่าตายาย ประธานกลุ่มได้นำเอาองค์ความรู้การทอผ้าไหมลายจิดจากจังหวัดขอนแก่น มาประยุกต์เป็นเสื่ออกลายจิดอย่างสวยงาม และยังถ่ายทอดให้แก่สมาชิกกลุ่มอีกด้วย ด้านการผลิต พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่ออก ได้นำวัตถุดิบที่ใช้ทอเสื่อ ได้แก่ ต้นกก ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมาทอเป็นเสื่อและเสาด การนำต้นกกมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นั้นได้ว่าเป็นการนำทุนชุมชนมาใช้ประเภททุนทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีขั้นตอนการทอเสื่ออก ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมวัตถุดิบและส่วนประกอบ ดังนี้ 1) ต้นหญาร้างกา/ฮังกา หรือต้นกก 2) กี่ 3) ฟืม 4) เชือกในล่อน 5) ไม้สอดเส้นกก 6) สีข้อมกก และ 7) กรรไกรและมิด ขั้นตอนที่ 2 การผลิต การจัก ข่อยเส้นกก ดังนี้ นำกกมาซอยออกเป็นเส้นแล้วนำไปตากแดดประมาณ 1 สัปดาห์ เมื่อแห้งแล้วนำมาข้อมสีตามต้องการโดยใช้สีข้อมเป็นสีเคมีอย่างดี ส่วนมากจะข้อม สีแดง เหลือง ม่วง เขียว และสีน้ำเงิน ส่วนการข้อมสี ให้นำกกแช่น้ำเป็นเวลา 1 คืน เพื่อให้กกอืดตัวเมื่อข้อมสีจะทำให้ติดสีได้ง่ายและทั่วถึง จากนั้นก่อไฟและนำน้ำใส่ปื๊บ ต้มน้ำให้เดือดจัด ในการข้อมแต่ละครั้ง จะใช้เวลา 5 นาที และควบคุมปริมาณของส่วนผสมให้คงที่ ดังนี้ น้ำเปล่า 2 ลิตร สีข้อมกก 1 ช้อนโต๊ะ และดินประสิว เมื่อข้อมสีเสร็จแล้วนำกกไปผึ่งแดดให้แห้ง จากนั้นนำไปทอเป็นเสื่อและเสาดต่อไป ด้านการตลาด พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่ออก ผลิตสินค้าเสื่ออกเพื่อทำใช้เอง ในครัวเรือนของตนเองเป็นหลักเป็นการลดรายจ่ายในครอบครัว มีเสื่อไว้ต้อนรับญาติพี่น้องมาเยี่ยมเยือนสำหรับรองนั่งและนอน นอกจากนี้ยังมอบถวายให้แก่วัด และมอบให้แก่ชุมชน/สังคม ด้านการตลาดยังไม่มีจำหน่ายหรือขายแต่อย่างใด ทั้งตลาดภายในชุมชนและนอกชุมชน ด้านเครือข่าย พบว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่ออก ยังไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคนอกชุมชนที่ชัดเจน

สภาพปัญหาด้านกิจกรรม พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่ออกยังต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยทางกลุ่มมีความต้องการทอเสื่ออกเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นอกเหนือจากเสื่อและเสาด เช่น กระเป๋า ผ้าผ่าน และหมวก ฯลฯ แต่เนื่องจากขาดองค์ความรู้ ทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ด้านการผลิต

พบว่า วัตถุดิบที่นำมาผลิต คือ ต้นกก ปัจจุบันนี้ต้นกกนับวันยิ่งเหลือน้อยลงทุกที เนื่องจากชาวบ้านนำต้นกกมาทอเสื่อกันจำนวนมาก และขยายเป็นวงกว้างเพิ่มมากขึ้น ด้านการตลาด พบว่า ทางกลุ่มยังไม่มีตลาดจำหน่ายที่แน่นอน เนื่องจากเน้นการทำเองใช้เองในครัวเรือน กรรมการกลุ่มไม่เก่งและชำนาญเรื่องการตลาด ด้านภาคีเครือข่าย พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกก ยังไม่มีการติดต่อประสานงานกับทางภาคีเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและยังไม่ได้ขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน และทางกลุ่มมีความต้องการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งเพื่อก้าวสู่วิสาหกิจชุมชนต่อไป

2. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. สรุปได้ดังนี้

ก. ที่ 1 คือ กลุ่ม/สมาชิก

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื่อสู่วิสาหกิจชุมชน อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นกิจลักษณะ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจับต้องได้ มีสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสม ชื่อกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ที่ตั้งกลุ่ม ได้แก่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย วัตถุประสงค์ก่อตั้งกลุ่ม ดังนี้ เพื่อเป็นอาชีพเสริมจากการว่างงานจากการทำไร่ ทำสวน และเป็นอาชีพของคนว่างงาน ได้แก่ คนสูงอายุ มีสมาชิก เพื่อเป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกก สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ควรมีอุดมการณ์เดียวกันในการรวมกลุ่ม มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน การประกอบอาชีพที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และสมาชิกจะนิยมเป็นเพศเดียวกัน หรือจะมีเพศตรงข้ามได้บ้างแต่ไม่ให้หลายคน

ก ที่ 2 คือ กรรมการ

คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก จำนวน 15 คน แยกเป็นกรรมการบริหารจัดการ 6 คน และกรรมการ 9 คน ดังนี้ ประธาน ได้แก่ นางสาวธัญ รัตนรุ่งได้ ทำหน้าที่จัดเป็นประธานในการจัดประชุม และผู้นำบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ รองประธาน ได้แก่ นางกันระยา อยู่กรุง ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานมอบหมายงานให้ และติดต่อประสานงานต่าง ๆ เลขานุการ ได้แก่ นางนาง ศรีสะอาด ทำหน้าที่จดบันทึกวาระการประชุม ติดต่อประสานงาน และติดตามประธานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เภรัญญิก ได้แก่ นางทับทิม กลั่นแดง ทำหน้าที่จดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม รับผิดชอบด้านการเงินต่าง ๆ ของกลุ่ม และรายงานผลการดำเนินงานด้านการเงิน

ให้กลุ่มรับทราบ ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ นายพุทธา รัตนรงค์ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ข้อมูลของกลุ่มเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบ การตลาด ได้แก่ นางสาววัลย์ พิมิตย์ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานบุคคลภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์เลือก และที่เหลือเป็นกรรมการ จำนวน 9 คน นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย ศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดเลย สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ และบริษัท ประชารัฐรักสามัคคีเลย (วิสาหกิจเพื่อสังคม)

ก. ที่ 3 คือ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม

กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มทอเลือก บ้านหัวฝาย ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม “กลุ่มทอเลือก บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2” ก่อตั้งกลุ่มใหม่ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม ดังนี้ เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเลือกมิให้สูญหาย เพื่อการทอเลือกไว้ใช้เองในครัวเรือนและจำหน่าย เพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน คุณสมบัติของสมาชิก ประกอบด้วย สมาชิกควรมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน สมาชิกควรมีเพศเดียวกัน สมาชิกควรมีอุดมการณ์และความคิดเห็นตรงกัน สมาชิกควรมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การเรียนรู้ คือหัวใจ เป้าหมายคือการพึ่งตนเอง สมาชิกควรมีการประกอบอาชีพเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน สมาชิกมีสภาพปัญหาเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน และสมาชิกควรมีอายุ 20 ปีขึ้นไป

บทบาทหน้าที่ สมาชิกควรปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อย่างสุดความสามารถ สมาชิกควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม มีหลักธรรมาภิบาล สมาชิกควรปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ควรให้ความร่วมมือในกิจกรรมและช่วยกันพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ช่วยกันระดมทุนของกลุ่ม และสมาชิกควรเคารพกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การสมัครเข้าร่วม ควรสมัครเข้าร่วมกลุ่มได้กับท่านประธานหรือรองประธาน โดยตรง ควรมีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ควรมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านเดียวกัน มีเป้าหมายและมีอุดมการณ์ทำงานเดียวกัน มีอาชีพเดียวกันคือทอเลือก และควรมีการถือหุ้นร่วมกัน การพ้นจากสมาชิก พบว่า การทำงานครบวาระ 5 ปี การลาออก การปลดออกหรือถูกไล่ออก การทุพพลภาพไม่สามารถทำงานได้ และเสียชีวิต

เงินทุนของกลุ่ม ที่มาเงินทุนของกลุ่ม การใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม ดังนี้ ที่มาของเงินทุนของกลุ่ม พบว่า ได้มาจากการลงหุ้นของสมาชิก สมาชิกควรมีการลงหุ้นขั้นต่ำหุ้นละ 100 บาท การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์เลือก และการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ

การดำเนินงานของกลุ่ม ด้านองค์ความรู้ ควรมีกิจกรรมการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้นในด้านองค์ความรู้การแปรสภาพเปลือกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีกิจกรรมการศึกษาดูงานกลุ่มอื่น ๆ ที่ทำห่มวก ตะกร้า ผ้าม่าน เป็นต้น ควรมีกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการทอเปลือกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีกิจกรรมการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิต ควรเน้นการจัดการทุนของชุมชนเป็นหลัก ควรมีการผลิตให้ได้คุณภาพไม่เอาปริมาณแต่ด้วยคุณภาพวิธีดำเนินกิจกรรม ควรมีการประชุมวางแผนการทำงานก่อนทุกครั้งควรมีแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ควรมีการสรุปผลการดำเนินงาน และควรมีการประเมินผลและติดตามผลการทำงาน และการจัดสรรประโยชน์ ควรมีการปันผลกำไรตามที่สมาชิกลงหุ้นอย่าง เป็นธรรมและความเหมาะสม และควรมีสวัสดิการตอบแทนแก่สมาชิก ควรมีการหักรายได้จากผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10

คุณสมบัติคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ควรได้รับการแต่งตั้งและยอมรับจากสมาชิก เป็นผู้มีรู้ความสามารถในตำแหน่งนั้น ๆ เป็นผู้มีคุณธรรมซื่อสัตย์ สุจริต และเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงามและเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวนคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 5-7 คน โครงสร้างคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า ควรมีตำแหน่งประธาน ที่ปรึกษา รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และการตลาด บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่มพบว่า เป็นประธานในการจัดประชุม และผู้นำบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ที่ปรึกษา พบว่า ควรให้คำปรึกษาที่ดีมีประโยชน์ต่อกลุ่มและชุมชน รองประธาน ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานมอบหมายงานให้ และติดต่อประสานงานต่าง ๆ เลขานุการ ทำหน้าที่จดบันทึกการประชุม ติดต่อประสานงาน และติดตามประธานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เหรัญญิก ทำหน้าที่จดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม รับผิดชอบด้านการเงินต่าง ๆ ของกลุ่ม และรายงานผลการดำเนินงานด้านการเงินให้กลุ่มรับทราบ ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของกลุ่ม ทอเปลือกให้สาธารณชนได้รับทราบ และการตลาด ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานบุคคลภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์เปลือกก

การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบกำหนดวิธีการแก้ไข พบว่า สามารถเพิ่มเติมได้จากความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิก บทเฉพาะกาลใครเป็นผู้ลงนามในระเบียบ วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ พบว่า ประธานกลุ่ม ได้แก่ นางสาว รัตน์รองได้ เป็นผู้ลงนามในระเบียบนี้ และวันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ เริ่มวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป

ก. ที่ 4 คือ กองทุน

ทุนจากการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มทอเปลือกกบ้านห้วยฝาย สมาชิกทุกคน ต้องมีส่วนร่วมในการลงหุ้น โดยขั้นต่ำ หุ้นละ 100 บาท มีการปันผลกำไรในทุก 6 เดือน ท่านประธานกลุ่มในชี้แจงให้แก่สมาชิกทุกคนได้รับทราบว่า กลุ่มทอเปลือกกจะไม่เน้นผลกำไรเป็น

หลัก แต่มีเป้าหมายหลักคือ ความพอเพียง พออยู่ได้ และพึ่งตนเอง ด้านทุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า จากการดำเนินการวิจัยได้มีภาคีเครือข่ายเข้ามาให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้การแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก กระเป๋า ผ้าฝ้าย เป็นต้น การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการอบรม ศึกษาดูงานหรือการจัดนิทรรศการแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ด้านทุนจากการจัดกิจกรรม ควรมีการหักรายได้ของผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 เพื่อนำทุนส่วนนี้ไปบริหารจัดการกลุ่มให้ขับเคลื่อนไปได้ นอกจากนี้ยังจัดสรรปันส่วนเงินทุนไว้สำหรับเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกทุกคน และด้านทุนจากการกู้ยืม ยังไม่มีนโยบายและจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากหน่วยงานใด ๆ

ก. ที่ 5 คือ กิจกรรม

ด้านความรู้ สรุปได้ว่า ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรนำสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวไปศึกษาดูงานกลุ่มท่องเที่ยวหรือกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มสวนตะกร้ากลุ่มสวนหมวก กลุ่มทำผ้าฝ้าย เป็นต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก ตะกร้า ผ้าฝ้าย ฯลฯ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หลากหลายมากขึ้น สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวทุกคนควรศึกษาหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ โดยมีช่องทางมากมาย เช่น ทางรายการโทรทัศน์ ช่องทางยูทูบ และอินเทอร์เน็ต เพราะการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการผลิต เน้นนำเอาวัตถุดิบคือต้นกกที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมให้สมาชิกช่วยกันปลูกต้นกกไว้ในครัวเรือน การผลิตเน้นคุณภาพ ไม่นเน้นปริมาณ และการผลิตต้องได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ด้านการตลาด ควรจำหน่ายในตลาดหมู่บ้าน ตลาดชุมชน เช่น ตลาดนัดคลองถม ตลาดนอกชุมชน เช่น การเปิดตลาดประชารัฐ และตลาดอื่น ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุน และด้านภาคีเครือข่าย มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มท่องเที่ยว ส่งผลให้ได้รับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน และจดทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

3. ผลการพัฒนากิจการกระบวนกรเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่ม 3 ประการ คือ การบริหารงาน การบริหารคน และการบริหารผลประโยชน์ สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารงาน มี 3 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ดังนี้

ด้านกองทุน มีตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีการลงหุ้นขั้นต่ำ หุ้นละ 100 บาท หักผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 และมีการปันผลกำไรแก่สมาชิกที่ถือหุ้นในรอบ 6 เดือน การบริหารเงินทุนจัดสรรได้ชัดเจนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการ

รายงานรายรับรายจ่ายให้แก่สมาชิกได้รับทราบโดยทั่วกันทุกสิ้นเดือนในการประชุมร่วมกัน นอกจากนี้ท่านประธานต้องคอยตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่าย และบัญชีการถือหุ้นของสมาชิกอีกด้วย เพื่อความโปร่งใสในทุกขั้นตอน และการควบคุมงานอย่างมีระบบ พบว่า การทำงานของกลุ่มทอเสือกก เป็นการทำงานแบบพี่น้องเครือญาติ ไม่ใช่เจ้านายกับลูกน้อง ทุกคนเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็เอ็นดูผู้น้อย ที่สำคัญทุกคนเคารพกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้การทำงานขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีอย่างมีระบบ

ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ มีตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า สมาชิกมีส่วนร่วม และเป็นลายลักษณ์อักษร พบว่า สมาชิกกลุ่มทอเสือกกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำร่างกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร ส่วนองค์ประกอบครอบคลุม ทันสมัย เป็นปัจจุบัน พบว่า กลุ่มทอเสือกก ได้ร่างกฎระเบียบข้อบังคับ องค์ประกอบครอบคลุม มีความทันสมัย เป็นปัจจุบัน และที่สำคัญสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งองค์ประกอบเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้ หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเสือกก หมวดที่ 3 สมาชิกกลุ่ม หมวดที่ 4 เงินทุนของกลุ่มเสือกก หมวดที่ 5 การดำเนินงานของกลุ่มเสือกก หมวดที่ 6 คณะกรรมการบริหารกลุ่มเสือกก หมวดที่ 7 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบและหมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล

ด้านกิจกรรมของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า กิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่ม พบว่า เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อทอเสือกไว้ใช้ในครัวเรือน และเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน กิจกรรมของกลุ่มทอเสือกก ได้แก่ การเพิ่มเติมองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการทอเสือกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กิจกรรมการรอกเอกสารขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมการขอเป็นสินค้าโอท็อป กิจกรรมการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (มพข.) กิจกรรมด้านการผลิต พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นกกไว้ในครัวเรือนหรือหัวไร่ปลายนา ด้านกิจกรรมการตลาด พบว่า มีตลาดในหมู่บ้าน ตลาดในชุมชน และตลาดนอกชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์การตลาดมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยผ่านช่องทาง เช่น ทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และอินเทอร์เน็ต

กิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ พบว่า กลุ่มมีผลกำไรเพิ่มขึ้น กลุ่มเลี้ยงตนเองได้ พึ่งตนเองได้ มีความก้าวหน้า และนับได้ว่าประสบความสำเร็จเกินความคาดหมายของกลุ่ม

มีแผนการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิก และชุมชน พบว่า กลุ่มทอเสือกก เงินผลกำไรที่ได้ มีการหักเงินเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 เพื่อนำเงินไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มให้ดำเนินงานไปด้วยดี และอีกส่วนหนึ่งเป็นเงินสำรองสำหรับเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่ม

3.2 ด้านการบริหารคน มี 3 องค์ประกอบ สรุปได้ดังนี้

กรรมการ มีตัวบ่งชี้ คือ คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หรือ แต่งตั้งตามระเบียบ โดยท่านประธานกลุ่ม ได้ลงนามแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร การทำงานตาม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทั้งคณะ พบว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก ได้แบ่งโครงสร้าง หน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน ที่ปรึกษาฝ่ายภาครัฐและเอกชน รองประธาน เลขานุการ เภรณูญิก ประชาสัมพันธ์ และการตลาด มีแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการอย่างชัดเจน โดยจัดทำเป็นตารางแสดงแผนปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

ด้านสมาชิก มีตัวบ่งชี้ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม พบว่า กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทอเสื่อกก กิจกรรมของจดทะเบียนวิสาหกิจ ชุมชน กิจกรรมการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (มผช.) กิจกรรมการผลิต กิจกรรมการตลาด และ กิจกรรมภาคีเครือข่าย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบกลุ่ม พบว่า สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามกฎ กติกา และ ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี และกลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น พบว่า แนวโน้มสมาชิกจะมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีชาวบ้านที่ทอเสื่อกก มีความสนใจ

ด้านคนในชุมชน มีตัวบ่งชี้ คือ คนในชุมชนรู้ว่ามียกลุ่ม และให้การยอมรับเป็น อย่างดี ดำเนินการของกลุ่มทอเสื่อกกได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนกลุ่มทั้งโดยตรงและ ทางอ้อมจากคนในชุมชนและนอกชุมชน และมีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นคนในกลุ่ม และ นำมาปรับปรุงการทำงาน โดยเปิดเวทีให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนการทำงาน ให้ทุกคนเคารพเสียงข้างมาก และให้เกียรติเสียงข้างน้อย

3.3 ด้านการบริหารผลประโยชน์ มี 3 องค์ประกอบ สรุปได้ดังนี้

ผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับ ของกลุ่ม โดยปันผลกำไรคืนสมาชิกที่ถือหุ้นทุก 6 เดือน มีการหักเงินเข้ากลุ่มร้อยละ 10 เพื่อบริหาร จัดการและสวัสดิการแก่สมาชิก การจัดสรรทั่วถึง เป็นธรรม และหลากหลายรูปแบบ การทำงาน ด้วยความยุติธรรมสำคัญที่สุด การบริหารผลประโยชน์ถูกต้องตามระเบียบ มีการพัฒนาสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้ และการเพิ่มศักยภาพ พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย มีการพัฒนาสมาชิกด้วยการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกให้แก่กันและกัน เป็นการเพิ่มศักยภาพแก่สมาชิกให้มีทักษะและ ประสบการณ์มากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ต่อกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการผลิต การตลาด การประสานงานทำงานแบบบูรณาการกับภาคีเครือข่าย การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกเป็นประจำและต่อเนื่อง

ประโยชน์ต่อชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ กิจกรรมดูแลคนในชุมชน สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ จัดกิจกรรมจัดนิทรรศการแสดงสินค้าในการประกวด หมู่บ้าน อพป. และประกวดหมู่บ้าน “บ้านสวยเมืองสุข” และกิจกรรมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ปลุกดันนกให้มากขึ้น เป็นหมู่บ้านสีเขียว และมีรายได้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นมา และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม กองทุน กิจกรรม อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านกลุ่ม/สมาชิก อภิปรายผลได้ว่า กลุ่มทอเลือก บ้านหัวฝาย ได้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเลือกจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นหลายชั่วอายุคน ในปี พ.ศ. 2556 ชาวบ้าน ได้จับกลุ่มรวมตัวกันขึ้น ชื่อกลุ่ม การทอเลือกบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 โดยมีนางสำราญ รัตน์รองได้เป็นประธานกลุ่มฯ กรรมการ 15 คน เป็นการจัดตั้งกลุ่มโดยธรรมชาติ ไม่ได้ไปจดทะเบียนอะไรแต่อย่างใด ที่ตั้งของกลุ่มทอเลือก ได้แก่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 2 บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย สภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มทอเลือก บ้านหัวฝาย ประเด็นด้านกลุ่ม/สมาชิก พบว่า กลุ่มทอเลือก เป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ และเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยสมาชิกมารวมกันตามธรรมชาติ ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเองเป็นการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน มีอาชีพที่เหมือนกันและมีอุดมการณ์ ที่เหมือนกัน

ด้านกรรมการ อภิปรายผลได้ว่า คณะกรรมการบริหารกลุ่มทอเลือก มีจำนวน 6 คน ประกอบด้วยนางสำราญ รัตน์รองได้ เป็นประธาน นางกันระยา อยู่กรุง เป็นรองประธาน นางสำราญ พิมิตร เจริญญิก นางนาง ศรีสะอาด เลขานุการ และนายพุทธา รัตน์รองได้ ประชาสัมพันธ์ และกรรมการ จำนวน 9 คน รวมทั้งหมด 15 คน สภาพปัญหากลุ่มทอเลือก พบว่า หลังจากการก่อตั้งกลุ่มทอเลือกขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2556 การดำเนินงานของกรรมการบริหารกลุ่ม เป็นการรวมกลุ่มแต่ในนาม ยังไม่มีการเคลื่อนไหวอะไรมากนัก ส่งผลให้กลุ่มไม่มีประสิทธิภาพ

เท่าที่ควร เน้นทอเสื่อกกเพื่อใช้ในครัวเรือน และแลกเปลี่ยนลวดลายใหม่ ๆ ซึ่งกันและกัน สมาชิกกลุ่มยังขาดองค์ความรู้การทอเสื่อกกด้วยลวดลายใหม่ ๆ นอกจากนี้สภาพปัญหา ยังพบอีกว่า กรรมการแต่ละคน ยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ที่ได้รับอย่างชัดเจน ทางกลุ่มไม่มีระบบโครงสร้างที่เป็นรูปแบบเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร และกรรมการยังขาดความสามัคคีในการทำงาน ร่วมมือกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริลักษณ์ พิชัยณรงค์ นงนุช สอนโพธิ์ และปรีญา ชันษา (2559, หน้า 1) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาบุคลากรของกลุ่มทอเสื่อกกบ้านดอนแดง อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบว่า ด้านการพัฒนาสายอาชีพ พบว่า ขาดทักษะด้านงานฝีมือ เพราะงานฝีมือเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียด รอบคอบ ในการปฏิบัติงานอีกทั้งยังขาดทักษะในเรื่องของการทำลวดลาย เพราะสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนน้อยที่สามารถทำลวดลายที่ยาก ๆ ได้ และยังไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมากพอ

ด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม อภิปรายผลได้ว่า สภาพปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื่อกก ด้านกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกกยังไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเพียงการตั้งกลุ่มแบบธรรมชาติขึ้นมา ยังไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับใด ๆ เป็นการตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทอเสื่อกกซึ่งกันและกัน และทอเสื่อกกเพื่อใช้ในครัวเรือนทางกลุ่มทอ เสื่อกกยังไม่มีกำหนดหมวดหมู่ของกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

ด้านกองทุน อภิปรายผลได้ว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสื่อกก การดำเนินงานในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่มีการระดมทุนจากกรรมการและสมาชิก การรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกัน เป็นการทอเสื่อไว้ใช้เองในครัวเรือน มอบถวายวัดและมอบให้แก่ชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งยังไม่มีการจัดจำหน่ายแต่อย่างใด ทางกลุ่มยังไม่มีขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใดเลย เนื่องจากวัตถุประสงค์การตั้งกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน จึงไม่จำเป็นต้องขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ดังกล่าว กลุ่มทอเสื่อกกไม่มีนโยบายในการจำหน่ายแต่อย่างใด เน้นการเองใช้เองในครัวเรือน จึงไม่มีทุน การจำหน่ายหักเข้ากลุ่ม และทางกลุ่มยังไม่มีการกู้ยืมทุนจากหน่วยงานใดเลย

ด้านกิจกรรม อภิปรายผลได้ว่า องค์ความรู้ของกลุ่มทอเสื่อกก มีการสืบทอดองค์ความรู้จากปู่ย่าตายาย ประธานกลุ่มได้นำเอาองค์ความรู้การทอผ้าไหมลายขิดจากจังหวัดขอนแก่น มาประยุกต์เป็นเสื่อกลายขิดอย่างสวยงาม และยังถ่ายทอดให้แก่สมาชิกกลุ่มอีกด้วย ด้านการผลิต พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกก ได้นำวัตถุดิบที่ใช้ทอเสื่อ ได้แก่ ต้นกก ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมาทอเป็นเสื่อและสาด การนำต้นกกมาแปรสภาพเป็นผลิตภัณฑ์นับได้ว่าเป็นการนำทุนชุมชนมาใช้ประเภททุนทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีขั้นตอนการทอเสื่อกก ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การ

เตรียมวัตถุดิบและส่วนประกอบ ดังนี้ 1) ต้นหนักรังกา/ฮังกา หรือต้นกก 2) กี่ 3) ฟืม 4) เชือก ไนลอน 5) ไม้สอดเส้นกก 6) สีข้อมก และ 7) กรรไกรและมีด ขั้นตอนที่ 2 การผลิต การจัก ซอย เส้นกก ดังนี้ นำกกมาซอยออกเป็นเส้นแล้วนำไปตากแดดประมาณ 1 สัปดาห์ เมื่อแห้งแล้วนำมา ข้อมสีตามต้องการ โดยใช้สีข้อมเป็นสีเคมีอย่างดี ส่วนมากจะข้อม สีแดง เหลือง ม่วง เขียว และสีน้ำเงิน ส่วนการข้อมสี ให้นำกกแช่น้ำเป็นเป็นเวลา 1 คืน เพื่อให้กกอืดตัวเมื่อข้อมสีจะทำให้ติดสีได้ง่าย และทั่วถึง จากนั้นก่อไฟและนำน้ำใส่ป๊อบ ต้มน้ำให้เดือดจัด ในการข้อมแต่ละครั้ง จะใช้เวลา 5 นาที และควบคุมปริมาณของส่วนผสมให้คงที่ ดังนี้ น้ำเปล่า 2 ลิตร สีข้อมก 1 ช้อนโต๊ะ และดินประสิว เมื่อข้อมสีเสร็จแล้วนำกกไปผึ่งแดดให้แห้ง จากนั้นนำไปทอเป็นเสื่อและเสาดต่อไป ด้านการตลาด พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกก ผลิตสินค้าเสื่อกกเพื่อทำใช้เอง ในครัวเรือนของตนเองเป็นหลักเป็นการ ลดรายจ่ายในครอบครัว มีเสื่อไว้ต้อนรับญาติพี่น้องมาเยี่ยมเยือนสำหรับรองนั่งและนอน นอกจากนี้ ยังมอบถวายให้แก่วัด และมอบให้แก่ชุมชน/สังคม ด้านการตลาดยังไม่มีจำหน่ายหรือขายแต่อย่างใด ทั้งตลาดภายในชุมชนและนอกชุมชน ด้านเครือข่าย พบว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก ยังไม่มีการติดต่อประสานงานเครือข่ายภาคนอกชุมชนที่ชัดเจน

สภาพปัญหาด้านกิจกรรม พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกกยังต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมทาง กลุ่มมีความต้องการทอเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นอกเหนือจากเสื่อและเสาด เช่น กระเป๋า ผ้าม่าน และหมวก ฯลฯ แต่เนื่องจากขาดองค์ความรู้ ทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ด้านการผลิต พบว่า วัตถุดิบที่นำมาผลิต คือ ต้นกก ปัจจุบันนี้ต้นกกนับวันยิ่งเหลือน้อยลงทุกที เนื่องจากชาวบ้านนำ ต้นกกมาทอเสื่อกันจำนวนมาก และขยายเป็นวงกว้างเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มทอเสื่อกกเริ่มจะ ขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริลักษณ์ พิชัยณรงค์ นงนุช สอนโพธิ์ และ ปรีญา ชันษา (2559, หน้า 1) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนานุเคราะห์ของกลุ่มทอเสื่อกกบ้าน ดอนแดง อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบว่า “ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน ส่วนมากจะพบ ปัญหาในเรื่องของการขาดแคลน วัตถุดิบ และวัตถุดิบมีไม่เพียงพอที่จะใช้ในการผลิต” ด้าน การตลาด พบว่า ทางกลุ่มยังไม่มีตลาดจำหน่ายที่แน่นอน เนื่องจากเน้นการทำเองใช้เองในครัวเรือน กรรมการกลุ่มไม่เก่งและชำนาญเรื่องการตลาด ด้านภาคีเครือข่าย พบว่า ทางกลุ่มทอเสื่อกก ยังไม่มีการติดต่อประสานงานกับทางภาคีเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและยังไม่ได้ขอรับการสนับสนุน ช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน และทางกลุ่มมีความต้องการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งเพื่อก้าวสู่วิสาหกิจชุมชนต่อไป

2. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่ม

**เลือกคู่วิสาหกิจชุมชน บ้านห้วยฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนา
กลุ่ม 5 ก. สรุปได้ดังนี้**

ก. ที่ 1 กลุ่ม/สมาชิก อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มทอเสื่อคู่วิสาหกิจชุมชน สรุปได้ว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นกิจจะลักษณะ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจับต้องได้ มีสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสม ชื่อกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอเสื่อก บ้านห้วยฝาย หมู่ที่ 2 ที่ตั้งกลุ่ม ได้แก่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย วัตถุประสงค์ก่อตั้งกลุ่ม ดังนี้ เพื่อเป็นอาชีพเสริมจากการว่างงานจากการทำไร่ ทำสวน และเป็นอาชีพของคน ที่ว่างงาน ได้แก่ คนสูงอายุ มีสมาชิก เพื่อเป็นการลดรายจ่ายเพิ่ม รายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับ ชุมชนและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อก สมาชิกกลุ่มทอเสื่อก ควรมีอุดมการณ์ เดียวกันในการรวมกลุ่ม มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน การประกอบ อาชีพที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และสมาชิกจะนิยมเป็นเพศเดียวกัน หรือจะมีเพศตรงข้ามได้ บ้าง แต่ไม่ให้หลายคนจนเกินไป

ก. ที่ 2 กรรมการ อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อก จำนวน 15 คน แยกเป็นกรรมการบริหารจัดการ 6 คน และกรรมการ 9 คน ดังนี้ ประธาน ได้แก่ นางสาวยุ รัตน์รองใต้ ทำหน้าที่จัดเป็นประธานในการจัดประชุม และผู้บริหารจัดการกลุ่มให้มี ประสิทธิภาพ รองประธาน ได้แก่ นางกันระยา อยู่กรุง ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธาน มอบหมายงานให้ และติดต่อประสานงานต่าง ๆ เลขานุการ ได้แก่ นางนาง ศรีสะอาด ทำหน้าที่ จดบันทึกวาระการประชุม ติดต่อประสานงาน และติดตามประธานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เหนรัญญิก ได้แก่ นางทับทิม กลั่นแดง ทำหน้าที่จัดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม รับผิดชอบด้าน การเงินต่าง ๆ ของกลุ่ม และรายงานผลการดำเนินงานด้านการเงินให้กลุ่มรับทราบ ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ นายพุทรา รัตน์รองใต้ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของกลุ่มทอเสื่อให้สาธารณชน ได้รับทราบ การตลาด ได้แก่ นางสาววลัย พิมิตย์ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานบุคคลภายในชุมชน และนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสื่อก และที่เหลือเป็นกรรมการ จำนวน 9 คน นอกจากนี้ยัง มีการประสานงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย ศูนย์การศึกษาออ กระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเอราวัณ และบริษัทประชารัฐรักสามัคคีเลย จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

ก. ที่ 3 กฎ กติกา ระเบียนข้อบังคับกลุ่ม อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม “กลุ่มทอเสื่อก บ้านห้วยฝาย หมู่ที่ 2” ก่อตั้งกลุ่มใหม่ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม

พ.ศ. 2561 เริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม ดังนี้ เพื่อให้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกมิให้สูญหาย เพื่อการทอเสื่อกกไว้ใช้เองในครัวเรือนและจำหน่าย เพื่อลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน คุณสมบัติของสมาชิก ประกอบด้วย สมาชิกควรมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันสมาชิกควรมีเพศเดียวกัน สมาชิกควรมีอุดมการณ์และความคิดเห็นตรงกัน สมาชิกควรมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การเรียนรู้ คือหัวใจ เป้าหมายคือการพึ่งตนเอง สมาชิกควรมีการประกอบอาชีพเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน สมาชิกมีสภาพปัญหาเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน และสมาชิกควรมีอายุ 20 ปีขึ้นไป

บทบาทหน้าที่สมาชิกควรปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ สมาชิกควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม มีหลักธรรมาภิบาล สมาชิกควรปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ควรให้ความร่วมมือในกิจกรรมและช่วยกันพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ช่วยกันระดมทุนของกลุ่ม และสมาชิกควรเคารพกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การสมัครเข้าร่วม ควรสมัครเข้าร่วมกลุ่มได้กับท่านประธานหรือรองประธาน โดยตรง ควรมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ควรมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านเดียวกัน มีเป้าหมายและมีอุดมการณ์ทำงานเดียวกัน มีอาชีพเดียวกันคือทอเสื่อกก และควรมีการถือหุ้นร่วมกัน การพ้นจากสมาชิก พบว่า การทำงานครบวาระ 5 ปี การลาออก การปลดออกหรือถูกไล่ออก การทุพพลภาพไม่สามารถทำงานได้ และเสียชีวิต

เงินทุนของกลุ่ม ที่มาเงินทุนของกลุ่ม การใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม ดังนี้ ที่มาของเงินทุนของกลุ่ม พบว่า ได้มาจากการลงหุ้นของสมาชิก สมาชิกควรมีการลงหุ้นขั้นต่ำหุ้นละ 10 บาท การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์เสื่อกก และการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ

การดำเนินงานของกลุ่ม ด้านองค์ความรู้ ควรมีกิจกรรมการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้นในด้านองค์ความรู้การแปรรูปเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีกิจกรรมการศึกษาดูงานกลุ่มอื่น ๆ ที่ทำห่มวก ตะกร้า ผ้าไหม เป็นต้น ควรมีกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการทอเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ควรมีกิจกรรมการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิต ควรเน้นการจัดการทุนของชุมชนเป็นหลัก ควรมีการผลิตให้ได้คุณภาพไม่เอาปริมาณแต่ด้วยคุณภาพ วิธีดำเนินกิจกรรม ควรมีการประชุมวางแผนการทำงานก่อนทุกครั้งควรมีแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ควรมีการสรุปผลการดำเนินงาน และควรมีการประเมินผลและติดตามผลการทำงาน และการจัดสรรประโยชน์ ควรมีการปันผลกำไรตามที่สมาชิกลงหุ้นอย่างเป็นธรรมและความเหมาะสม และควรมีสวัสดิการตอบแทนแก่สมาชิก ควรมีการหักรายได้จากผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10

คุณสมบัติคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ควรได้รับการแต่งตั้งและยอมรับจากสมาชิกเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในตำแหน่งนั้น ๆ เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง ซื่อสัตย์ สุจริต และเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงามและเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวนคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 5-7 คน

โครงสร้างคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า ควรมีตำแหน่งประธาน ที่ปรึกษารองประธาน เลขานุการ เภรณญิก ประชาสัมพันธ และการตลาด บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พบว่า เป็นประธานในการจัดประชุม และผู้นำบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ที่ปรึกษา พบว่า ควรให้คำปรึกษาที่ดีมีประโยชน์ต่อกลุ่มและชุมชน รองประธาน ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานมอบหมายงานให้ และติดต่อประสานงานต่าง ๆ เลขานุการ ทำหน้าที่จดบันทึกวาระการประชุม ติดต่อประสานงาน และติดตามประธานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เภรณญิก ทำหน้าที่จดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม รับผิดชอบด้านการเงินต่าง ๆ ของกลุ่มและรายงานผลการดำเนินงานด้านการเงินให้กลุ่มรับทราบ ประชาสัมพันธ ทำหน้าที่ที่ประชาสัมพันธข่าวสารข้อมูลของกลุ่ม ทอเลื่อให้สาธารณชนได้รับทราบและการตลาด ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานบุคคลภายในชุมชน และนอกชุมชน เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลือก

การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบกำหนดวิธีการแก้ไข พบว่า สามารถเพิ่มเติมได้จากความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิก บทเฉพาะกาลใครเป็นผู้ลงนามในระเบียบ วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ พบว่า ประธานกลุ่ม ได้แก่ นางสำราญ รัตนรองได้ เป็นผู้ลงนามในระเบียบนี้ และวันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ เริ่มวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป

ก. ที่ 4 กองทุน อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ทุนจากการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มทอเลือกกบ้านหัวฝาย สมาชิกทุกคน ควรมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยขึ้นต่ำ หุ้นละ 100 บาท มีการปันผลกำไรในทุก 6 เดือน ท่านประธานกลุ่มในชี้แจงให้แก่สมาชิกทุกคนได้รับทราบว่า กลุ่มทอเลือกจะไม่เน้นผลกำไรเป็นหลัก แต่มีเป้าหมายหลักคือ ความพอเพียง พออยู่ได้ และพึ่งตนเอง ด้านทุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า จากการดำเนินการวิจัยได้มีภาคีเครือข่ายเข้ามาให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก กระเป๋ ผ้าไหม เป็นต้น การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการอบรม ศึกษาดูงานหรือการจัดนิทรรศการแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ด้านทุนจากการจัดกิจกรรม ควรมีการหักรายได้ของ ผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 เพื่อนำทุนส่วนนี้ไปบริหารจัดการกลุ่มให้ขับเคลื่อนไปได้ นอกจากนี้ยังจัดสรรปันส่วนเงินทุนไว้สำหรับเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกทุกคน และด้านทุนจากการกู้ยืม ยังไม่มีนโยบายและจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากหน่วยงานใด ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐดี พัฒนโพธิ์ (2560, หน้า 122) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกกบ้านโนนคาค ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ด้านการผลิต ด้านการจัดทำบัญชีชุมชนมีทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จากต้นกกเพิ่มขึ้นอีก จำนวน 10 ผลิตภัณฑ์

ก. ที่ 5 กิจกรรม อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ด้านความรู้ ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรนำสมาชิกกลุ่มทอเสือกไปศึกษาดูงานกลุ่มทอเสือกหรือกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มสานตะกร้า กลุ่มสานหมวก กลุ่มทำผ้าม้า เป็นต้น การอบรมให้ความรู้ พบว่า ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการทอเสือกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก ตะกร้า ผ้าม้า ฯลฯ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หลากหลายมากขึ้น สมาชิกกลุ่มทอเสือกทุกคนควรศึกษาหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ โดยมีช่องทางมากมาย เช่น ทางรายการโทรทัศน์ ช่องทางยูทูบ และอินเทอร์เน็ต เพราะการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการผลิต เน้นนำเอาวัตถุดิบท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมให้สมาชิกช่วยกันปลูกต้นกกไว้ในครัวเรือน การผลิตเน้นคุณภาพ ไม่เน้นปริมาณ และการผลิตต้องได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ด้านการตลาด ควรจำหน่ายในตลาดหมู่บ้าน ตลาดชุมชน เช่น ตลาดนัดคลองถม ตลาดนอกชุมชน เช่น ตลาดประชารัฐ และตลาดอื่น ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุน และด้านภาคีเครือข่าย มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มทอเสือก ส่งผลให้ได้รับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน และจดทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวดี พัฒนโพธิ์ (2560, หน้า 122) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกกบ้านโนนาคาด ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม พบว่า กลุ่มได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์ จากการศึกษาดูงานทำให้สามารถมองเห็นโอกาสในการดำเนินธุรกิจ และการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายรวมทั้งเพิ่มช่องทางการตลาด และการขายผลิตภัณฑ์มากขึ้นและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ อภิสัทธิ์ภิญโญ (2558, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเสือก ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเสือกจะต้องเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาทักษะการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐจะต้องสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ อีกทั้งประสานงานกับกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างกัน

โดยสรุป การดำเนินการของกลุ่มเสือก บ้านหัวฝาย ปัจจัยการสร้างความสำเร็จของกลุ่มเสือกผู้วิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยหลักการ 5 ก. ได้แก่ กลุ่ม/สมาชิก กรรมการ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม กองทุน และกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรจักร เทียมทอง (2561, หน้า 256) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงปลากระชังแม่น้ำโขง บ้านพร้าวใต้ ตำบลหินโงม อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

พบว่า การบริหารตามหลักการบริหารกลุ่ม 5 ก ได้แก่ กลุ่ม กรรมการ กฎระเบียบกติกา กองทุน และกิจกรรม มีปัจจัยในการบริหารหรือ 4Ms ครบถ้วน ได้แก่ กำลังคน เพียงพอ เครื่องจักรมีสภาพดีใช้งานได้ วัสดุอุปกรณ์มีครบถ้วน กลุ่มมีกองทุนและการจัดการที่ดี มีการจัดสรรผลประโยชน์ กลุ่มมีกระบวนการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง จัดสรรให้คณะกรรมการ ส่วนที่สอง จัดสรรให้สมาชิกกลุ่ม และส่วนที่สามนำเข้ากองทุนของกลุ่ม เรื่องภาวะผู้นำกลุ่มมี ภาวะผู้นำทั้งผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม เรื่องโครงสร้างทางสังคม ทุนทางสังคม และ ค่านิยมทางสังคมเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้การบริหารจัดการกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จได้

3. ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่ม 3 ประการ คือ การบริหารงาน การบริหารคน และการบริหารผลประโยชน์ อภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารงาน มี 3 ตัวบ่งชี้ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ด้านกองทุน มีตัวบ่งชี้ อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70 มีการลงหุ้นขั้นต่ำ หุ้นละ 100 บาท หักผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 และมีการปันผลกำไรแก่สมาชิกที่ถือหุ้นในรอบ 6 เดือน การบริหารเงินทุนจัดสรรได้ชัดเจนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการรายงานรายรับรายจ่ายให้แก่สมาชิกได้รับทราบโดยทั่วกันทุกสิ้นเดือนในการประชุมร่วมกัน นอกจากนี้ท่านประธานต้องคอยตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่าย และบัญชี การถือหุ้นของสมาชิกอีกด้วย เพื่อความโปร่งใสในทุกขั้นตอน และการควบคุมงานอย่างมีระบบ พบว่า การทำงานของกลุ่มทอเลือกก เป็นการทำงานแบบพี่น้องเครือญาติ ไม่ใช่เจ้านายกับลูกน้อง ทุกคนเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผู้นำเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็เอ็นดูผู้น้อย ที่สำคัญทุกคนเคารพกฎ กติกา มารยาท และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้การทำงานขับเคลื่อนไปได้ ด้วยดีอย่างมีระบบ

ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ มีตัวบ่งชี้ อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า สมาชิกมีส่วนร่วม และเป็นลายลักษณ์อักษร พบว่า สมาชิกกลุ่มทอเลือกกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่างกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและเป็นเอกสารลาย ลักษณ์อักษรส่วนองค์ประกอบครอบคลุม ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน พบว่า กลุ่มทอเลือกก ได้ร่าง กฎระเบียบข้อบังคับ องค์ประกอบครอบคลุม มีความทันสมัย เป็นปัจจุบัน และที่สำคัญสามารถ ปฏิบัติได้จริง ซึ่งองค์ประกอบเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้ หมวดที่หนึ่ง ข้อความทั่วไป หมวดที่สอง วัตถุประสงค์ การจัดตั้งกลุ่มเลือกก หมวดที่สาม สมาชิกกลุ่ม หมวดที่สี่ เงินทุนของกลุ่มเลือกก หมวดที่ห้า การดำเนินงานของกลุ่มเลือกก หมวดที่หก คณะกรรมการบริหารกลุ่มเลือกก หมวดที่ เจ็ดการแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบ และหมวดที่แปด บทเฉพาะกาล

ด้านกิจกรรมของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ อภิปรายผลการวิจัยได้ว่า กิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่ม พบว่า เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อทอเสื่อไว้ใช้ในครัวเรือน และเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน กิจกรรมของกลุ่มทอเสื่อได้แก่ การเพิ่มเติมองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการทอเสื่อเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กิจกรรมการรอกเอกสารขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมการขอเป็นสินค้าโอท็อป กิจกรรมการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) กิจกรรมด้านการผลิต พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นกกไว้ในครัวเรือนหรือหัวไร่ปลายนา ด้านกิจกรรมการตลาด พบว่า มีตลาดในหมู่บ้าน ตลาดในชุมชน และตลาดนอกชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์การตลาดมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยผ่านช่องทาง เช่น ทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และอินเทอร์เน็ต กิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ พบว่า กลุ่มมีผลกำไรเพิ่มขึ้น กลุ่มเลี้ยงตนเองได้ พึ่งตนเองได้ มีความก้าวหน้าและนับได้ว่าประสบความสำเร็จ เกินความคาดหมายของกลุ่ม นอกจากนี้มีแผนการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิก และชุมชน พบว่า กลุ่มทอเสื่อเงินผลกำไรที่ได้ มีการหักเงินเข้ากลุ่ม ร้อยละ 10 เพื่อนำเงินไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มให้ดำเนินงานไปได้ด้วยดี และอีกส่วนหนึ่งเป็นเงินสำรองสำหรับเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่ม

3.2 ด้านการบริหารคน มี 3 องค์ประกอบ อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

กรรมการ มีตัวบ่งชี้ คือ คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หรือแต่งตั้งตามระเบียบ โดยท่านประธานกลุ่ม ได้ลงนามแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร การทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งคณะ พบว่า คณะกรรมการกลุ่มทอเสื่อได้แบ่งโครงสร้างหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ประกอบด้วย ประธาน ที่ปรึกษาฝ่ายภาครัฐและเอกชน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และการตลาด มีแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการอย่างชัดเจน โดยจัดทำเป็นตารางแสดงแผนปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ด้านสมาชิก มีตัวบ่งชี้ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม พบว่า กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทอเสื่อ กิจกรรมขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) กิจกรรมการผลิต กิจกรรมการตลาด และกิจกรรมภาคีเครือข่าย ปฏิบัติตามกฎหมายกลุ่ม พบว่า สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามกฎ กติกา และระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี และกลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น พบว่า แนวโน้มสมาชิกจะมีเพิ่มขึ้น เนื่องจาก มีชาวบ้านที่ทอเสื่อมีความสนใจ และด้านคนในชุมชน มีตัวบ่งชี้ คือ คนในชุมชนรู้ว่ามียกลุ่ม และให้การยอมรับเป็นอย่างดี ดำเนินการของกลุ่มทอเสื่อได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนกลุ่มทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากคนในชุมชนและนอกชุมชน และมีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นคนในกลุ่ม และนำมาปรับปรุงการทำงาน โดยเปิดเวทีให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนการทำงาน ให้ทุก

คนเคารพเสียงข้างมาก และให้เกียรติเสียงข้างน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของกษมพร พวงประยงค์ (2554, หน้า 146) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีการบริหารจัดการระบบอยู่ในระดับที่ดี โดยใช้หลักของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นที่พักของตนเอง ซึ่งหมายถึงการพึ่งพาตนเองทางสังคม เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ เสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านของสถานที่ผลิตสินค้าแปรรูปได้มาตรฐานถูกสุขลักษณะ สะอาด ใช้วัตถุดิบที่ได้มาตรฐานมีคุณภาพ เน้นคุณภาพของสินค้า และความชำนาญในด้านการผลิต ทำการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ บริหารจัดการด้านเงินทุนอย่างลงตัวและเป็นธรรม แบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างลงตัวการทำงานของคณะกรรมการและสมาชิกในกลุ่มมีความโปร่งใสชัดเจน ผู้นำในแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพเข้มแข็ง สมาชิกให้ความร่วมมือและเสียสละ เพื่อส่วนรวม มีการวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่ม นำภูมิปัญญาทางท้องถิ่นมาใช้ มีกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ทักษะต่าง ๆ ให้กับชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ จากรุ่นไปสู่รุ่น ในการแปรรูปผลผลิตและสินค้า เกิดเป็นความรู้และประสบการณ์จากการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนรัฐให้การสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การผลิตสินค้าที่ประสานความร่วมมือกัน

3.3 ด้านการบริหารผลประโยชน์ มี 3 องค์ประกอบ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม พบว่า ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม โดยปันผลกำไรคืนสมาชิกที่ถือหุ้นทุก 6 เดือน หักเงินเข้ากลุ่มร้อยละ 10 เพื่อบริหารจัดการและสวัสดิการแก่สมาชิก การจัดสรรทั่วถึง เป็นธรรม และหลากหลายรูปแบบ การทำงานด้วยความยุติธรรมสำคัญที่สุด การบริหารผลประโยชน์ถูกต้องตามระเบียบ มีการพัฒนาสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้ และการเพิ่มศักยภาพ พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย มีการพัฒนาสมาชิกด้วยการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกให้แกกันและกัน เป็นการเพิ่มศักยภาพแก่สมาชิกให้มีทักษะและประสบการณ์มากยิ่งขึ้น ประโยชน์ต่อกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการผลิต การตลาด การประสานงานทำงานแบบบูรณาการกับภาคีเครือข่าย การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกเป็นประจำและต่อเนื่องประโยชน์ต่อชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ กิจกรรมดูแลคนในชุมชน สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ การจัดกิจกรรม และจัดนิทรรศการแสดงสินค้าที่ชุมชนร่วมกันผลิตขึ้นมา ได้แก่ เสื่อกก หมวก ตะกร้า ผ้ามา่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มและการพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ควรนำเอาสาระสำคัญของงานวิจัยไปปรับใช้หรือเป็นสารสนเทศเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชนและสังคมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ควรนำเอาสาระสำคัญของงานวิจัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชนและสังคมต่อไป

3. ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดหรือชุมชนต่าง ๆ ที่จะนำเอาผลการวิจัยไปปรับใช้ในหน่วยงานและชุมชนของตนเอง ควรพิจารณาถึงสภาพบริบทของสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีความแตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อกก

4.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ความสำเร็จกระบวนการเรียนรู้การจัดการวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย

4.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก กรณีศึกษากลุ่มทอเสื่อกก บ้านหัวฝาย

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน.(2560). แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ. กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.].
- _____. (2542). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตฉบับชุมชน. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร .(2559).ข้อมูลวิสาหกิจชุมชน. ค้นเมื่อ 15 กันยายน 2560,จาก <http://www.sceb.doae.go.th>
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). **เกณฑ์การคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย. (2561). **ภาพข่าวกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร**. ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2562, จาก <http://www.loei.doae.go.th/newsite/?p=7164>
- กษมพร พวงประยงค์. (2554). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม**.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะทำงานหมู่บ้าน อฟป. [ม.ป.ป.]. **แผนพัฒนาหมู่บ้าน อฟป. บ้านหัวฝาย**. (เอกสารอัดสำเนา)
- คณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพการเกษตรและชนบท. (2558). **คู่มือการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท และด้านความมั่นคง**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- ครรชิต พุทธโกษา. (2554). **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์**. (เอกสารอัดสำเนา).
- จินตนา สุจจันท์ .(2556).**การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.
- ชลภัศร์ วงษ์ประเสริฐ. (2551). **การสังเคราะห์นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย**. วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2551.
- ชูศรี เสรีรักษ์ และคณะ. (2552).**แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกองทุนฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ ตำบลห้วยนาง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง**. สำนักงานเกษตร.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ.(2542). **ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล.(2550). **วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2558). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ณัฐวดี พัฒนโพธิ์. (2560). **การพัฒนาศักยภาพกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกกบ้านโนนลาด ตำบลบัวบาน อำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์**. บทความวิจัย วารสารการบริหารปกครอง ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ เดือนกันยายน พ.ศ.2560, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. (2548). **เอกสารวิชาการเรื่องวิสาหกิจชุมชน สำนักส่งเสริม และพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 จังหวัดชัยนาท**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.

ถาวร ชูพล และคณะ. (2552). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบึงหลุมบัว ตำบลพระอาจารย์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร
เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2551). **ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). **แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลา**. วิทยานิพนธ์ภาคศึกษาระดับปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร . (2556). **การจัดการและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน**. สงขลา: สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธีรจักร เทียมทอง. (2561). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงปลากระชังแม่น้ำโขง บ้านพร้าวใต้ ตำบลหินโงม อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย**. บทความวิจัย วารสารการบริหารการปกครอง ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561) วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. (2549). **การพัฒนาองค์กรชุมชน**. กรุงเทพฯ : เอ็กชเปอร์เน็ท.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **แนวคิด แนวทางการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.

เบญจมาศ อภิสิทธิ์ธิญญ. (2558). **แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเสื่อกก ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา**. รายงานการวิจัย โปรแกรมวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ประตู่สุ่อีสาน. (2561). **ผ้าทออีสาน**. ค้นเมื่อ 29 เมษายน 2562, จาก

<https://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/580-pa-tor-isan-2.htm>

- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2542). การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2560, จาก http://www.banrainarao.com/column/learn_commu.
- ประเวศ วะสี. (2541). ทุนสังคมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- _____. (2547). การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปราณี ไชหนัก. (2555). การจัดการการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์เปลือกของกลุ่มแม่บ้านหนองบัวทอง หมู่ที่ 8 ตำบลกองทุล อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์. บทความวิจัย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 14 พ.ศ. 2555.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.].
- ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหทยา วิเศษ และคณะ. (2546). กระบวนการเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) อุษาการพิมพ์.
- แผนชุมชนบ้านหัวฝาย. [ม.ป.ป.]. แผนชุมชนบ้านหัวฝาย. (เอกสารอัดสำเนา).
- พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์. (2549). การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : บริษัท เลิฟและเลิฟเพรช.
- ยุวดี พรธารางค์, อาณัติ ศิริพิชญ์ตระกูล และคณะ. (2555). ศึกษากระบวนการและรูปแบบของสื่อเอกเพื่อพัฒนาสู่การออกแบบเฟอร์นิเจอร์แนวศิลปะร่วมสมัย. รายงานการวิจัย คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล. (2556). การต่อยอดภูมิปัญญาการทอเสื่ออกโดยการออกแบบและพัฒนาตลาดขาย ด้วยรูปทรงเรขาคณิตของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่ออกบางพลวง อำเภอ บ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี. บทความวิจัย สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- วชิรวัชร งามละม่อม. [ม.ป.ป.]. แนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน. (เอกสารอัดสำเนา).
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ. (2547). **โครงการบูรณาการบริหารจัดการงานพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชน โดยวิธีการที่ดีที่สุด (Best Practice) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในกลุ่มอาชีพทำรูปในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา .พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- สนธยา พลศรี. (2550). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.**
- _____. (2556). **การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.**
- สัจจา บรรจงศิริ และคณะ .(2551). **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2548 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.**
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ .(2547) .**ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม .พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2549). **องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย. โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.**
- สำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย. (2561). **หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และแบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. (เอกสารอัดสำเนา).**
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กรมการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). **คู่มือการปฏิบัติงาน โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (เอกสารอัดสำเนา).**
- สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย. (2560). **คู่มือการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต. กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.**
- สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. [ม.ป.ป.]. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาสู่นวัตกรรม : กลุ่มหัตถกรรมแก่น้อยพัฒนา หมู่ที่ 4 ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดมหาสารคาม (เอกสารอัดสำเนา).**
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **คู่มือการสรรหาและคัดเลือกสังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.**

- สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). **ภูมิปัญญาไทย เลือkB้านแพง**. ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2561, จาก <http://www.otoptoday.com/wisdom/8611>.
- สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2558). **การจัดการสารสนเทศจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนันทบุรีศึกษาเพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2556). **คู่มือการดำเนินงานศูนย์ เรียนรู้ชุมชน (ฉบับนักพัฒนา)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทไอเดียสแควร์ จำกัด.
- สิริลักษณ์ พิชัยณรงค์, นงนุช สอนโพธิ์ และปรีชา ชันษา. (2559). **แนวทางการพัฒนาบุคลากรของกลุ่มทอเลือกบ้านดอนแดง อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม**. บทความวิจัย, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559.
- สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ .(2550) .**กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง** . กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สุกัญญา เอกนิล .(2547) .**วิสาหกิจชุมชนกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศึกษากรณีกลุ่ม เกษตรกรทำสวน ต่าบลแพกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2562). **วิสาหกิจชุมชน**. ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2561, จาก <http://www.phongphit.com2013/index.php>
- _____. (2555). **แผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2554). **กระบวนการทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- _____. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- _____. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้ ฉบับปรับปรุงใหม่ เพิ่มอีกกว่า 100 คำ**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์ การพิมพ์.
- _____. (2553). **ปฏิรูปสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2552). **คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- _____. (2551). **แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลัง ปัญญา.
- _____. (2550). **วิธีคิด วิธีทำ แผนที่ชีวิต เศรษฐกิจชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์ การพิมพ์.
- _____. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ ถ้าใจปรารถนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลังปัญญา.

- _____. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้าใจปรารถนา. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2546). ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.
- _____. (2544). แนวคิด แนวปฏิบัติ ประสบการณ์ กองทุนหมู่บ้าน สวัสดิการชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.
- _____. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- เสาวภา อุดมศิลป์. (2561). การทอเสื่อกก. สัมมาชีพชุมชนจังหวัดขอนแก่น. กรมการพัฒนาชุมชน. ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก http://cddata.cdd.go.th/cddkm/prov/km1_viewlist.php?action=view&div=30&kid=6344
- อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา. (2559). การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน. บทความวิจัย วารสารธรรมทรรศน์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม- ตุลาคม พ.ศ. 2559. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิชาติ มหาราชเสนา .(2551).กระบวนการจัดการกลุ่มผู้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน:กรณีศึกษา บ้านรูปสมุนไพรร ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อรุณี หรดาล. [ม.ป.ป.]. เอกสารประกอบการสอน ชุติวิชา นวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาปฐมวัย. นนทบุรี : หน่วยที่ 11 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้านเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อุสา สุทธิสาคร. (2554). การเรียนรู้และการจัดการด้านวิสาหกิจชุมชนของชุมชนบ้านร่องก่อตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ภาคผนวก ก.

สรุปสาระสำคัญ แนวทางปฏิบัติและการเตรียม การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

สาระสำคัญของการจดทะเบียน

1. สิทธิประโยชน์ที่วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนได้รับการจดทะเบียน ได้แก่

1.1 ได้รับการรับรองตามกฎหมาย

1.2 มีสิทธิขอรับการส่งเสริม สนับสนุน จากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

1.3 มีสิทธิได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการพัฒนากิจการตามมาตรการที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจัดให้มี โดยเป็นการพัฒนาเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงขึ้น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงแก่กิจการวิสาหกิจชุมชน และเพื่อให้สินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนเป็นที่เชื่อถือ

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 กำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

3. ผู้มีสิทธิจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ตามร่างประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่อง คุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์ขอจดทะเบียนต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

3.1 เป็นกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

3.2 เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือประสงค์จะดำเนินการร่วมกันในชุมชน โดยคณะบุคคลที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน

3.3 เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน

3.4 เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

4. ผู้มีสิทธิจดทะเบียนเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามขั้วร่างระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่าด้วยการรับจดทะเบียนและการเพิกถอนทะเบียนวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ต้องมีการรวมตัวและวัตถุประสงค์ของการรวมตัว ดังนี้

- 4.1 ประกอบด้วยวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่สองวิสาหกิจชุมชนขึ้นไปมารวมตัวกัน
- 4.2 อาจมีบุคคลภายนอกมาร่วมดำเนินการ
- 4.3 กิจกรรมที่ดำเนินการมีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย
- 4.4 มีข้อบังคับในการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

แนวทางปฏิบัติในการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

1. การรับจดทะเบียน

ตามขั้วร่างระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่าด้วยการรับจดทะเบียนและการเพิกถอนทะเบียนวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.

1.1 อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้รักษาการตามระเบียบฯ มีอำนาจแต่งตั้งหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบนี้ และมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบฯ

1.2 เกษตรอำเภอทำหน้าที่เป็นนายทะเบียน

1.3 สำนักงานเกษตรอำเภอ กิ่งอำเภอ สำนักงานเกษตรเขตในกรุงเทพมหานครหรือสถานที่อื่นตามที่อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรประกาศกำหนด เป็นสำนักงานรับจดทะเบียน

1.4 ยื่นคำขอจดทะเบียนได้ที่สำนักงานรับจดทะเบียน และศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หรือศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวง

1.5 หลักฐานประกอบคำขอจดทะเบียน กรณีเป็นนิติบุคคล

1.5.1 สำเนาเอกสารแสดง วัตถุประสงค์ ระเบียบ หรือข้อบังคับ

1.5.2 สำเนาบัญชีรายชื่อคณะกรรมการดำเนินการปัจจุบัน

1.5.3 สำเนามติของคณะกรรมการดำเนินการหรือมติของที่ประชุมใหญ่

1.5.4 ชื่อวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะจัดตั้ง พร้อมทั้งตั้งวิสาหกิจชุมชน

1.5.5 ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทน

1.5.6 ชื่อและที่อยู่ของสมาชิก

1.5.7 กิจกรรมที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ

1.6 หลักฐานประกอบคำขอจดทะเบียน กรณีไม่เป็นนิติบุคคล

1.6.1 หนังสือให้ความยินยอมของสมาชิก ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด หรือสำเนามติที่ประชุมซึ่งมอบหมายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมาจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแทน

1.6.2 ชื่อวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะจัดตั้ง พร้อมที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน

1.6.3 ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนพร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน

1.6.4 รายชื่อและที่อยู่พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของสมาชิก

1.6.5 กิจการที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ

1.7 หากยื่นคำขอจดทะเบียนที่ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ศูนย์บริการ ฯ ต้องตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น เมื่อเห็นว่าถูกต้องจึงส่งคำขอพร้อมเสนอความเห็นไปยังนายทะเบียนภายใน 7 วัน ถ้าเห็นว่าเอกสารไม่ครบถ้วนถูกต้องให้แจ้งผู้ยื่นคำขอนำกลับไปแก้ไข

1.8 นายทะเบียนต้องพิจารณาคำขอจดทะเบียนให้แล้วเสร็จภายใน 7 วัน แล้วปิดประกาศรายชื่อวิสาหกิจชุมชนที่รับจดทะเบียน หากไม่มีผู้ยื่นคัดค้านภายใน 7 วัน นับแต่วันปิดประกาศ นายทะเบียนจึงจะออกหนังสือสำคัญการรับจดทะเบียนให้

1.9 ชื่อของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการจดทะเบียนต้องมีคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” อยู่หน้า

1.10 หากนายทะเบียนตรวจพบ หรือมีผู้ยื่นคัดค้านและตรวจพบว่า วิสาหกิจชุมชนที่ยื่นคำขอขาดคุณสมบัติ หรือขาดเอกสารหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใด นายทะเบียนมีอำนาจที่จะไม่รับจดทะเบียน โดยต้องแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายใน 15 วัน

2. การแจ้งดำเนินการ การเลิกกิจการ และการเพิกถอนทะเบียน

2.1 วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต้องแจ้งความประสงค์ดำเนินการต่อทุกปีโดยแจ้งภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน

2.2 หากวิสาหกิจชุมชนไม่แจ้งความประสงค์ดำเนินการต่อเป็นเวลา 2 ปี ติดต่อกันนายทะเบียนจะมีหนังสือเตือน และหากยังไม่แจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดตามหนังสือเตือน นายทะเบียนจะถอนชื่อวิสาหกิจชุมชนนั้นออกจากทะเบียน

2.3 นายทะเบียนมีอำนาจเพิกถอนทะเบียนวิสาหกิจชุมชนที่ขาดคุณสมบัติ หรือจงใจฝ่าฝืนระเบียบหรือประกาศที่คณะกรรมการกำหนด โดยต้องแจ้งให้วิสาหกิจชุมชนที่ถูกเพิกถอนทราบภายใน 15 วัน

2.4 วิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะเลิกกิจการ ให้แจ้งนายทะเบียนทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เลิกกิจการ

3. การอุทธรณ์ กรณีที่ไม่รับจดทะเบียนหรือถูกเพิกถอน

3.1 วิสาหกิจชุมชนที่ไม่ได้รับการพิจารณาให้จดทะเบียนหรือถูกเพิกถอนทะเบียน สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน

3.2 เมื่อคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดวินิจฉัยแล้ว ต้องแจ้งผลให้ผู้ยื่นอุทธรณ์และนายทะเบียนทราบภายใน 15 วัน

3.3 หากผลการวินิจฉัยให้รับจดทะเบียน นายทะเบียนต้องดำเนินการตามขั้นตอนการจดทะเบียนภายใน 15 วัน ส่วนกรณีผลการวินิจฉัยไม่เพิกถอนทะเบียนให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยกเลิกการเพิกถอนภายใน 15 วัน

4. แบบฟอร์มสำหรับการจดทะเบียน

4.1 แบบฟอร์ม สวช. เป็นแบบฟอร์มสำหรับวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 7 แบบ คือ

4.1.1 สวช.01 แบบคำขอยจดทะเบียน

4.1.2 สวช.02 แบบคำร้องคัดค้านการจดทะเบียน

4.1.3 สวช.03 แบบคำขอดำเนินการต่อ

4.1.4 สวช.04 แบบคำร้องขอเพิกถอน หรือ ยกเลิกทะเบียน

4.1.5 สวช.0 แบบคำร้องขอปรับปรุงทะเบียน

4.1.6 สวช.06 แบบคำร้องอุทธรณ์คัดค้านการ ไม่รับจดทะเบียนหรือเพิกถอน

ทะเบียน

4.1.7 สวช.07 แบบคำร้องทั่วไป

4.2 แบบฟอร์ม ท.ว.ช. เป็นแบบฟอร์มสำหรับเจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย 7 แบบ คือ

4.2.1 ท.ว.ช. 1 ใบรับเรื่อง การยื่นคำขอรับจดทะเบียน

4.2.2 ท.ว.ช. 2 หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน

4.2.3 ท.ว.ช. 3 เอกสารสำคัญแสดงการดำเนินการต่อ

4.2.4 ท.ว.ช. 4 หนังสือเตือน การขอดำเนินการต่อ

4.2.5 ท.ว.ช. 5 ประกาศการเพิกถอนทะเบียน

4.2.6 ท.ว.ช. 6 หนังสือแจ้งการเพิกถอนทะเบียน

4.2.7 ท.ว.ช. 7 หนังสือแจ้งการไม่รับจดทะเบียน

ภาคผนวก ข.

สำเนาหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน
“วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อ บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2”

หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

หนังสือสำคัญฉบับนี้ให้ไว้แก่

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อบ้านหัวฝาย หมู่ 2

ที่ตั้ง : เลขที่ 69 หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ
อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ 42220
โทรศัพท์: 0956524462 โทรสาร: E-mail address :

เพื่อเป็นหลักฐานว่า ได้รับการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน
ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เรียบร้อยแล้ว

รหัสทะเบียน 4-42-13-01/1-0049

ให้ไว้ ณ วันที่ 28 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2561

ลงชื่อ.....นายทะเบียน
(นางสาวพัชรินทร์ นาคา)
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ร้อยร่วนวิทยารักษ์
เกษตรอำเภอเอราวัณ
เกษตรอำเภอ
สำนักงาน เกษตรอำเภอเอราวัณ
จังหวัดเลย

หมายเหตุ:

- (1) วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ต้องแจ้งความประสงค์ที่จะดำเนินการต่อไปภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันสิ้นปีปฏิทินทุกปี หากไม่แจ้งเป็นเวลา 2 ปีติดต่อกัน อาจถูกถอนชื่อออกจากทะเบียน
- (2) การเลิกกิจการ จักต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ประสงค์จะเลิกกิจการ

ภาพที่ 1 สำเนาหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

สวช.01

แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

เขียนที่ 69 หมู่ 2 ต.เฮอร์วาน อ.เฮอร์วาน จ.เลย

วันที่ 10 ธันวาคม 2561

คำขอเลขที่ : ลย.13/61-0019

ส่วนที่ 1 สำหรับผู้ยื่นแบบคำขอจดทะเบียน

เรียน นายทะเบียน

ข้าพเจ้า นาง กันระชา อยู่กรุง วัน/เดือน/ปีเกิด 29 มิถุนายน 2516
เป็นสมาชิกผู้มีอำนาจแทนวิสาหกิจชุมชน มีความประสงค์จะขอจดทะเบียน

- ชื่อวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อบ้านหัวฝาย หมู่ 2
โดยยื่นแบบคำร้อง ณ สำนักงานเกษตรอำเภอเฮอร์วาน
- ที่ตั้งวิสาหกิจชุมชนที่ขอจดทะเบียน
เลขที่ 69 หมู่ที่ 2 ตำบลเฮอร์วาน อำเภอเฮอร์วาน
จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ 42220 โทรศัพท์ 0956524462
- สมาชิกผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน

ลำดับที่	รหัสประจำตัวประชาชน	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่
1	3-4209-00844-57-5	นางกันระชา อยู่กรุง	เลขที่ 69 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบล อำเภอ จังหวัดเลย
2	3-4209-00680-81-5	นางบุญอม ทดพิมพ์	เลขที่ 197 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบล อำเภอ จังหวัดเลย

ภาพที่ 2 แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

4. จำนวนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 13 คน

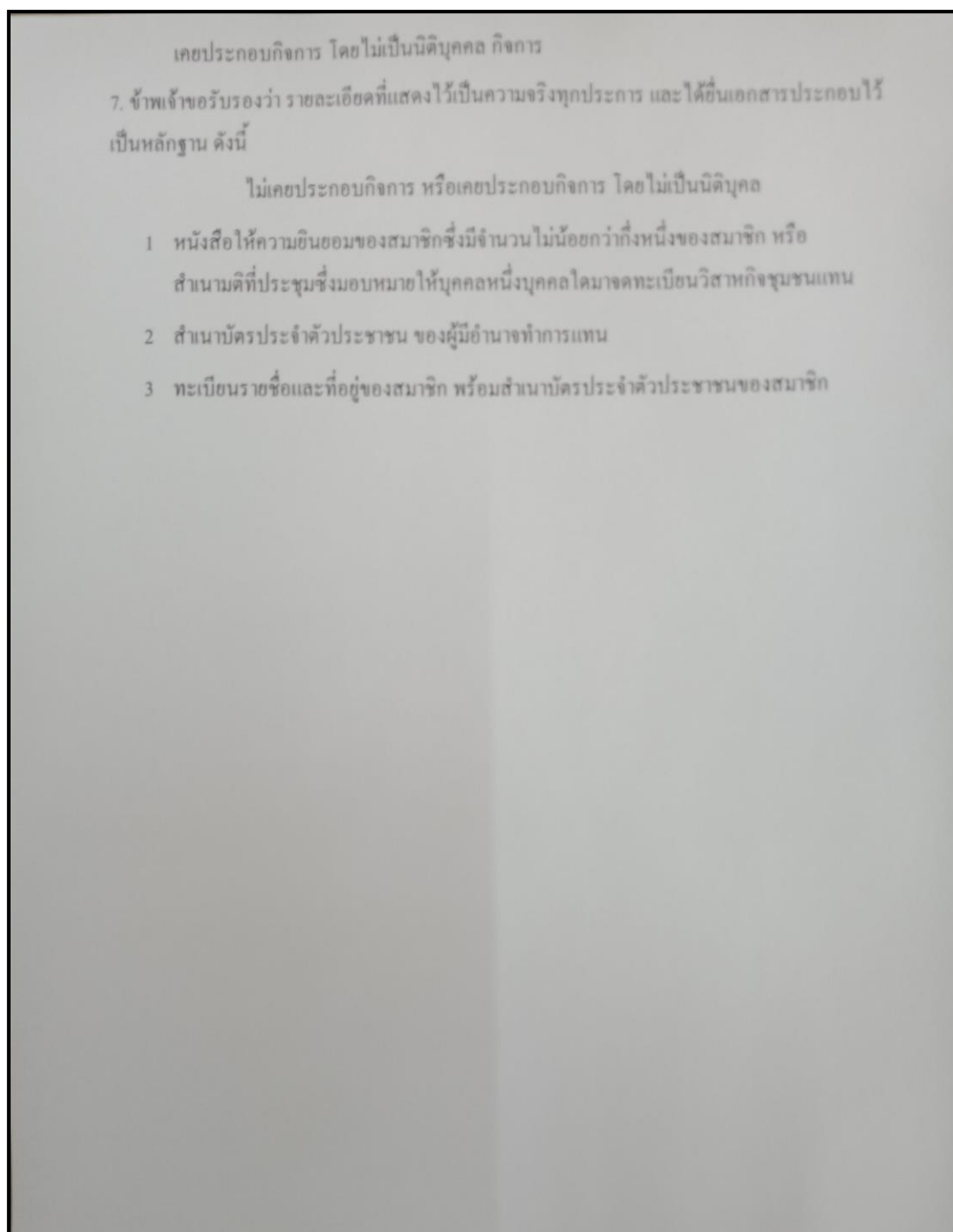
ลำดับที่	รหัสประจำตัวประชาชน	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่
1	3-4209-01104-36-2	นาง สึงวาทย์ พิมิตร	เลขที่ 195 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
2	3-4209-01104-65-6	นาง สุวันนา พลเดชา	เลขที่ 25/1 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
3	3-4209-00677-02-4	นาง นาง ศรีสะอาด	เลขที่ 198 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
4	3-4209-01104-17-6	นางสาว กิจพญ ประทุมรุ่ง	เลขที่ 16 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
5	3-4209-01105-79-2	นาง สำราญ รัตนรุ่งไธ	เลขที่ 53 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
6	5-4209-00037-23-4	นาง ดวงใจ สาละ	เลขที่ 218 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
7	3-4209-01175-46-4	นาง กุลธิดา นาทองบ่อ	เลขที่ 180 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
8	3-4209-00676-59-1	นาง ลุนธิย์ สันทา	เลขที่ 82 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
9	3-4209-01104-21-4	นาง ทับทิม กลั่นแดง	เลขที่ 6/2 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
10	3-4209-00677-71-7	นาง อุคม จันทะนบุญศรี	เลขที่ 194 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
11	3-4209-01104-00-1	นาง บุญสนอง ภักดี	เลขที่ 13 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
12	3-4209-00680-81-5	นาง บุญถม ทดพิมพ์	เลขที่ 197 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
13	3-4209-00844-57-5	นาง กันระยา อยู่กรุง	เลขที่ 69 หมู่ 2 ถนนเลข-อุดร ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

5. จำนวนกิจการที่ดำเนินงาน มี 1 กิจการดังนี้

ลำดับที่	กลุ่มกิจการ	ประเภทกิจการ	ประเภทกิจการย่อย	ชนิดของสินค้า / บริการ	รายละเอียด
1	การผลิตสินค้า	เครื่องจักสาน	เครื่องใช้สอยจักสาน	ทำจากกก	ทอเสื่อจากกก

6. ลักษณะการประกอบการกิจการ ก่อนการยื่นคำขอจดทะเบียน

ภาพที่ 3 แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ 4 แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

ภาคผนวก ก.
แนวสัณยาณ การวิจัยเรื่อง
ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

คำชี้แจง

แนวสัณยาณนี้จัดทำขึ้นโดยนักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย และ 3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยแบ่งแนวสัณยาณออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-สกุล)
2. สถานที่สัมภาษณ์
3. วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์
4. ตำแหน่งทางสังคม/สมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 2 ความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ความเป็นมาของกลุ่มเลือก
2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนโดยใช้หลัก 5

ก. ดังนี้

2.1 กลุ่ม/สมาชิก ดังนี้

- 2.1.1 กลุ่มเลือก มีการรวมกลุ่มด้วยความสมัครใจหรือภาวะบังคับ เป็นอย่างไร

2.1.2 กลุ่มเลือก จัดตั้งขึ้นเพราะเหตุผลอะไร

2.1.3 ที่ตั้งของกลุ่ม เป็นสถานที่ที่เป็นสาธารณะ และเป็นศูนย์กลาง เป็นอย่างไร

2.1.4 กลุ่มเลือก สมาชิกประกอบอาชีพเหมือนกันหรือประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นอย่างไร

2.1.5 สมาชิกกลุ่มเลือก มีผู้มีความสนใจสมัครตามกลุ่มที่กำหนด คือ มีภูมิปัญญาหรือถิ่นอาศัยเดียวกับสถานที่ตั้งกลุ่ม เป็นอย่างไร

2.1.6 สมาชิกกลุ่มเลือก มีความรู้ความเข้าใจและเห็นชอบในหลักการกลุ่ม เป็นอย่างไร

2.1.7 สมาชิกกลุ่มเลือก ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม เป็นอย่างไร

2.1.8 บทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

2.1.9 สภาพปัญหาด้านกลุ่ม/สมาชิก มีอะไรบ้าง

2.2 กรรมการ ดังนี้

2.2.1 คณะกรรมการกลุ่มเลือก มีกี่คน

2.2.2 คณะกรรมการกลุ่มเลือก ใครทำหน้าที่อะไรบ้าง

2.2.3 โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

2.2.4 ประธาน มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.5 รองประธาน มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.6 เลขานุการ มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.7 ทรัพยากร มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.8 ปฏิคม มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.9 ประชาสัมพันธ์/การตลาด มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.10 ฝ่ายผลิต มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.11 ที่ปรึกษา มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.2.12 กลุ่มเลือก มีปัญหาด้านกรรมการ เป็นอย่างไร

2.3 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ดังนี้

2.3.1 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเลือก มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นอย่างไร

2.3.2 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเลือก กำหนดหมวดหมู่ ดังนี้

1) หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่ม วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ เป็นอย่างไร

2) หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

3) หมวดที่ 3 สมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย คุณสมบัติของสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ของสมาชิก และการพ้นจากสมาชิก เป็นอย่างไร

4) หมวดที่ 4 เงินทุนของกลุ่มเลือก ที่มาของเงินทุน และการใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม เป็นอย่างไร

5) หมวดที่ 5 การดำเนินงานของกลุ่มเลือก ประกอบด้วย กิจกรรมของกลุ่ม วิธีดำเนินกิจกรรม และการจัดสรรประโยชน์หรือกำไรของกลุ่ม เป็นอย่างไร

6) หมวดที่ 6 คณะกรรมการบริหารกลุ่มเลือก ประกอบด้วย คุณสมบัติของคณะกรรมการ จำนวนคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ วิธีการคัดเลือก วาระในการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมคณะกรรมการและสมาชิก เป็นอย่างไร

7) หมวดที่ 7 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบ กำหนดวิธีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม เป็นอย่างไร

8) หมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล กลุ่มเลือกมีใครเป็นผู้ลงนาม วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ เป็นอย่างไร

2.3.3 สภาพปัญหา กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

2.4 กองทุน ดังนี้

2.4.1 ทุนจากการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

2.4.2 ทุนจากภาครัฐ เอกชน มีการสนับสนุนเป็นอย่างไร

2.4.3 ทุนจากการจัดกิจกรรม เช่น จำหน่ายเลือกแล้วหักรายได้เข้ากลุ่ม

2.4.4 ทุนจากการกู้ยืม เช่น แหล่งทุนภายในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครือญาติ และทุนจากภายนอก เช่น สถาบันการเงินต่าง ๆ ธนาคาร ธกส./ออมสิน/SME เป็นอย่างไร

2.4.5 สภาพปัญหาด้านกองทุนของเลือก เป็นอย่างไร

2.5 กิจกรรม ดังนี้

2.5.1 กลุ่มเลือก มีการจัดการทุนชุมชน เป็นอย่างไร

2.5.2 กลุ่มเลือก มีการวางแผนการผลิตและจำหน่าย เป็นอย่างไร

2.5.3 กลุ่มเลือก มีการสะสมทุนของกลุ่ม เป็นอย่างไร

2.5.4 กลุ่มเลือก มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของกลุ่มเป็นอย่างไร

2.5.5 กลุ่มเลือก มีการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ เป็นอย่างไร

2.5.6 กลุ่มเลือก มีการจัดสวัสดิการ เป็นอย่างไร

2.5.7 กลุ่มเลือก มีการติดตามประเมินผลงาน เป็นอย่างไร

2.5.8 กลุ่มเลือก มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ

ภาคเอกชน ภาคการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมและให้การสนับสนุน เป็นอย่างไร

2.5.9 กลุ่มเลือก มีกิจกรรมที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอย่างไร

2.5.10 กลุ่มเลือก มีกิจกรรมการพัฒนากลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน เป็น
อย่างไร

2.5.11 กลุ่มเลือก มีสภาพปัญหาด้านกิจกรรมในด้านใดบ้าง

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้องได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการพัฒนากลุ่มเลือกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. ดังนี้

1. กลุ่ม/สมาชิก ดังนี้

1.1 กลุ่มเลือก มีการรวมกลุ่มด้วยความสมัครใจหรือภาวะบังคับ เป็นอย่างไร

1.2 กลุ่มเลือก จัดตั้งขึ้นเพราะเหตุผลอะไร

1.3 ที่ตั้งของกลุ่ม เป็นสถานที่ที่เป็นสาธารณะ และเป็นศูนย์กลาง เป็นอย่างไร

1.4 กลุ่มเลือก สมาชิกประกอบอาชีพเหมือนกันหรือประกอบอาชีพเดียวกัน
เป็นอย่างไร

1.5 สมาชิกกลุ่มเลือก มีผู้มีความรับผิดชอบตามที่กลุ่มกำหนด คือ มีภูมิปัญญาหรือ
ถิ่นอาศัยเดียวกับสถานที่ตั้งกลุ่ม เป็นอย่างไร

1.6 สมาชิกกลุ่มเลือก มีความรู้ความเข้าใจและเห็นชอบในหลักการกลุ่ม เป็น
อย่างไร

1.7 สมาชิกกลุ่มเลือก ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับกลุ่ม เป็นอย่างไร

1.8 บทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

1.9 สภาพปัญหาด้านกลุ่ม/สมาชิก มีอะไรบ้าง

2. กรรมการ ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกลุ่มเลือก มีกี่คน

2.2 คณะกรรมการกลุ่มเลือก ใครทำหน้าที่อะไรบ้าง

2.3 โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

2.4 ประธาน มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.5 รองประธาน มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.6 เลขานุการ มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.7 เภรณญิก มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.8 ปฏิคม มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.9 ประชาสัมพันธ์/การตลาด มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.10 ฝ่ายผลิต มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.11 ที่ปรึกษา มีหน้าที่ เป็นอย่างไร

2.12 กลุ่มเลือก มีปัญหาด้านกรรมการ เป็นอย่างไร

3. กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ดังนี้

3.1 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเลือก มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เป็น
อย่างไร

3.2 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเลือก กำหนดหมวดหมู่ ดังนี้
ใช้บังคับ เป็นอย่างไร

1) หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่ม วันที่ระเบียบนี้

2) หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเลือก เป็นอย่างไร

3) หมวดที่ 3 สมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย คุณสมบัติของสมาชิก การสมัครเข้า
เป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ของสมาชิก และการพ้นจากสมาชิก เป็นอย่างไร

4) หมวดที่ 4 เงินทุนของกลุ่มเลือก ที่มาของเงินทุน และการใช้จ่ายเงินทุน
ของกลุ่ม เป็นอย่างไร

5) หมวดที่ 5 การดำเนินงานของกลุ่มเลือก ประกอบด้วย กิจกรรมของกลุ่ม
วิธีดำเนินกิจกรรม และการจัดสรรประโยชน์หรือกำไรของกลุ่ม เป็นอย่างไร

6) หมวดที่ 6 คณะกรรมการบริหารกลุ่มเลือก ประกอบด้วย คุณสมบัติของ
คณะกรรมการ จำนวนคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของ
คณะกรรมการ วิธีการคัดเลือก วาระในการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุม
คณะกรรมการและสมาชิก เป็นอย่างไร

7) หมวดที่ 7 การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบ กำหนดวิธีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม
เป็นอย่างไร

8) หมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล กลุ่มเล็อกกมีใครเป็นผู้ลงนาม วันที่ระเบียบมีผลบังคับใช้ เป็นอย่างไร

3.3 สภาพปัญหา กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเล็อกก เป็นอย่างไร

4. กองทุน ดังนี้

4.1 ทุนจากการระดมหุ้นจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มเล็อกก เป็นอย่างไร

4.2 ทุนจากภาครัฐ/เอกชน มีการสนับสนุนเป็นอย่างไร

4.3 ทุนจากการจัดกิจกรรม เช่น จำหน่ายเล็อกกแล้วหักรายได้เข้ากลุ่ม

4.4 ทุนจากการกู้ยืม เช่น แหล่งทุนภายในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครือญาติ และทุนจากภายนอก เช่น สถาบันการเงินต่าง ๆ ธนาคาร ธกส./ออมสิน/SME เป็นอย่างไร

4.5 สภาพปัญหาด้านกองทุนของกลุ่มเล็อกก เป็นอย่างไร

5. กิจกรรม ดังนี้

5.1 กลุ่มเล็อกก มีการจัดการทุนชุมชน เป็นอย่างไร

5.2 กลุ่มเล็อกก มีการวางแผนการผลิตและจำหน่าย เป็นอย่างไร

5.3 กลุ่มเล็อกก มีการสะสมทุนของกลุ่ม เป็นอย่างไร

5.4 กลุ่มเล็อกก มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของกลุ่มเป็นอย่างไร

5.5 กลุ่มเล็อกก มีการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ เป็นอย่างไร

5.6 กลุ่มเล็อกก มีการจัดสวัสดิการ เป็นอย่างไร

5.7 กลุ่มเล็อกก มีการติดตามประเมินผลงาน เป็นอย่างไร

5.8 กลุ่มเล็อกก มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมและให้การสนับสนุน เป็นอย่างไร

5.9 กลุ่มเล็อกก มีกิจกรรมที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอย่างไร

5.10 กลุ่มเล็อกก มีกิจกรรมการพัฒนากลุ่มเล็อกกสู่วิสาหกิจชุมชน เป็นอย่างไร

5.11 กลุ่มเล็อกก มีสภาพปัญหาด้านกิจกรรมในด้านใดบ้าง

ตอนที่ 4 ผลการพัฒนากิจการกระบวนกรเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเล็อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

1. ด้านการบริหารงาน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 กองทุน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

1) สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

2) การบริหารเงินทุนจัดสรรได้ชัดเจนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้

3) การควบคุมงานอย่างมีระบบ

1.2 กฎระเบียบข้อบังคับ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สมาชิกมีส่วนร่วม และเป็นลายลักษณ์อักษร
- 2) องค์ประกอบครอบคลุม ทันสมัย เป็นปัจจุบัน
- 3) มีการประกาศใช้และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

1.3 กิจกรรมของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่ม
- 2) กิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ
- 3) มีแผนการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิก และชุมชน

2. ด้านบริหารคน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 กรรมการ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หรือแต่งตั้งตามระเบียบ
- 2) การทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งคณะ
- 3) มีแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการอย่างชัดเจน

2.2 สมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม
- 2) ปฏิบัติตามกฎหมายกลุ่ม
- 3) กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น

2.3 คนในชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) คนในชุมชนรู้ว่ามียุทธศาสตร์ และให้การยอมรับ
- 2) คนในชุมชนสนับสนุนกลุ่ม
- 3) มีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นคนในกลุ่ม และนำมาปรับปรุงการทำงาน

3. ด้านบริหารผลประโยชน์ มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1 ผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม
- 2) การจัดสรรทั่วถึง เป็นธรรม และหลากหลายรูปแบบ
- 3) ถูกต้องตามระเบียบ ได้แก่ การพัฒนาสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้ และ

การเพิ่มศักยภาพ

3.2 ประโยชน์ต่อกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ
 - 2) มีการประกันความเสี่ยง
 - 3) การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิก
- 3.3 ประโยชน์ต่อชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) กิจกรรมดูแลคนในชุมชน
- 2) กิจกรรมสาธารณะประโยชน์
- 3) ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ง.
แนวสังเกต การวิจัยเรื่อง
ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

คำชี้แจง

แนวสังเกตนี้จัดทำขึ้น โดยนักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย และ 3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ดังนี้

1. สภาพบริบทชุมชน/สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
2. สังเกตวัตถุคือ คือ ต้นกก
3. สังเกต กระบวนการ และขั้นตอนการทอเสื่อกก
4. สังเกต การบริหารจัดการกลุ่มเสื่อกก
5. สังเกต ความเคลื่อนไหวของกลุ่มเสื่อกก
6. สังเกต ความเจริญเติบโตของกลุ่มเสื่อกก
7. สังเกต เครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ภาคผนวก จ.
แนวสนทนากลุ่ม การวิจัยเรื่อง
ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

คำชี้แจง

แนวสนทนากลุ่มนี้ จัดทำขึ้นโดยนักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย และ 2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยแบ่งแนวสนทนากลุ่มออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-สกุล)
2. สถานที่สนทนากลุ่ม
3. วัน/เดือน/ปี ที่สนทนากลุ่ม
4. ตำแหน่งทางสังคม/สมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ตามหลักการพัฒนากลุ่ม 5 ก. ดังนี้

1. กลุ่ม/สมาชิก ดังนี้

1.1 กลุ่มเสื่อกก ควรมีการรวมกลุ่มด้วยความสมัครใจหรือภาวะบังคับ เป็น
 อย่างไร

1.2 กลุ่มเสื่อกก ควรจัดตั้งขึ้นเพราะเหตุผลอะไร

1.3 ที่ตั้งของกลุ่ม ควร เป็นสถานที่ที่เป็นสาธารณะ และเป็นศูนย์กลาง เป็นอย่างไร

1.4 กลุ่มเล็อก ควรมีสมาชิกประกอบอาชีพเหมือนกันหรือประเภทอาชีพเดียวกันเป็นอย่างไร

1.5 สมาชิกกลุ่มเล็อก ควรเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่กลุ่มกำหนด คือ มีภูมิลำเนาหรือถิ่นอาศัยเดียวกับสถานที่ตั้งกลุ่ม เป็นอย่างไร

1.6 สมาชิกกลุ่มเล็อก ควรมีความรู้ความเข้าใจและเห็นชอบในหลักการกลุ่มเป็นอย่างไร

1.7 สมาชิกกลุ่มเล็อก ควรปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม เป็นอย่างไร

1.8 บทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มเล็อก ควรเป็นอย่างไร

2. กรรมการ ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกลุ่มเล็อก ควรมีกี่คน

2.2 คณะกรรมการกลุ่มเล็อก การทำหน้าที่แต่ละบุคคล ควรเป็นอะไรบ้าง

2.3 โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มเล็อก ควรเป็นอย่างไร

3. กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ดังนี้

3.1 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเล็อก ควรมีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นอย่างไร

3.2 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเล็อก กำหนดหมวดหมู่ ดังนี้

1) ข้อความทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่ม วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับควรเป็นอย่างไร

2) วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเล็อก ควรเป็นอย่างไร

3) สมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย คุณสมบัติของสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ของสมาชิก และการพ้นจากสมาชิก ควรเป็นอย่างไร

4) เงินทุนของกลุ่มเล็อก ที่มาของเงินทุน และการใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่มควรเป็นอย่างไร

5) การดำเนินงานของกลุ่มเล็อก ประกอบด้วย กิจกรรมของกลุ่ม วิธีดำเนินกิจกรรม และการจัดสรรประโยชน์หรือกำไรของกลุ่ม ควรเป็นอย่างไร

6) คณะกรรมการบริหารกลุ่มเล็อก ประกอบด้วย คุณสมบัติของคณะกรรมการ จำนวนคณะกรรมการ โครงสร้างของคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของ

คณะกรรมการ วิธีการคัดเลือก วาระในการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุม คณะกรรมการและสมาชิก ควรเป็นอย่างไร

4. กองทุน ดังนี้

4.1 กองทุนจากการระดมทุนจากกรรมการและสมาชิกกลุ่มเสี่ยง ควรเป็นอย่างไร
 4.2 กองทุนจากภาครัฐ/เอกชน มีการสนับสนุน ควรเป็นอย่างไร
 4.3 กองทุนจากการจัดกิจกรรม เช่น จำหน่ายเสื้อกอล์ฟได้เข้ากลุ่ม ควรเป็นอย่างไร

4.4 กองทุนจากการกู้ยืม เช่น แหล่งทุนภายในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครื่องยาคู และทุนจากภายนอก เช่น สถาบันการเงินต่าง ๆ ธนาคาร ธกส./ออมสิน/SME ควรเป็นอย่างไร

5. กิจกรรม ดังนี้

5.1 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการจัดการทุนชุมชน เป็นอย่างไร
 5.2 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการวางแผนการผลิตและจำหน่าย เป็นอย่างไร
 5.3 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการสะสมทุนของกลุ่ม เป็นอย่างไร
 5.4 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของกลุ่มเป็นอย่างไร
 5.5 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ เป็นอย่างไร
 5.6 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการจัดสวัสดิการ เป็นอย่างไร
 5.7 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการติดตามประเมินผลงาน เป็นอย่างไร
 5.8 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการจัดการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมและให้การสนับสนุน ควรเป็นอย่างไร
 5.9 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการกิจกรรมที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอย่างไร
 5.10 กลุ่มเสี่ยง ควรมีการกิจกรรมการพัฒนากลุ่มเสี่ยงสู่วิสาหกิจชุมชน เป็นอย่างไร

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเสี่ยงสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

1. ด้านการบริหารงาน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 กองทุน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

1) สมาชิก มีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2) การบริหารเงินทุนจัดสรรได้ชัดเจนอย่างมีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

3) การควบคุมงานอย่างมีระบบ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

1.2 กฎระเบียบข้อบังคับ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สมาชิกมีส่วนร่วม และเป็นลายลักษณ์อักษร มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2) องค์กรประกอบครอบคลุม ทันสมัย เป็นปัจจุบัน มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3) มีการประกาศใช้และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

1.3 กิจกรรมของกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่ม มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2) กิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3) มีแผนการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิก และชุมชน มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2. ด้านบริหารคน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 กรรมการ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หรือแต่งตั้งตามระเบียบ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2) การทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งคณะ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3) มีแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการอย่างชัดเจน มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2.2 สมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2) ปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่ม มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3) กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้น มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2.3 คนในชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) คนในชุมชนรู้ว่ามียกลุ่ม และให้การยอมรับ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 2) คนในชุมชนสนับสนุนกลุ่ม มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร
- 3) มีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นคนในกลุ่ม และนำมาปรับปรุงการทำงาน มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

3. ด้านบริหารผลประโยชน์ มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1 ผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีผลการพัฒนา
เป็นอย่างไร

2) การจัดสรรทั่วถึง เป็นธรรม และหลากหลายรูปแบบ มีผลการพัฒนาเป็น
อย่างไร

3) ถูกต้องตามระเบียบ ได้แก่ การพัฒนาสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้ และ
การเพิ่มศักยภาพ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

3.2 ประโยชน์ต่อกลุ่ม มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

1) มีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2) มีการประกันความเสี่ยง มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

3) การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิก มีผลการพัฒนา
เป็นอย่างไร

3.3 ประโยชน์ต่อชุมชน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

1) กิจกรรมดูแลคนในชุมชน มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

2) กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ มีผลการพัฒนาเป็นอย่างไร

3) กิจกรรมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลการพัฒนาเป็น
อย่างไร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติม

ภาคผนวก ฉ.

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

คำชี้แจง

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนี้ จัดทำขึ้น โดยนักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ในการพัฒนากลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยแบ่งการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย

1. ชื่อ-สกุล
2. สถานที่
3. วัน/เดือน/ปี ที่ฝึกอบรม
4. ตำแหน่งทางสังคม/สมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีกิจกรรม ดังนี้

1. การฟังการบรรยาย
2. การสาธิตการทอเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก ผ้าม่าน ตะกร้า
3. การปฏิบัติจริง/การทอเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
4. การทำเอกสารเพื่อจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 3 การสรุปผล/ประเมินผล/ข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ข.

ตารางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเรื่อง
ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเสื่อกกผู้วิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ครั้งที่	วันที่	สถานที่อบรม	หัวข้อเรื่อง	ผู้เข้าร่วมอบรม	วิทยากร	หมายเหตุ
1	15 ต.ค.61	ศาลาประชาคม หมู่ 2 บ้านหัวฝาย	การแปรรูปเสื่อกก	20 คน	นางปิยะนุช กุณวงศ์ กศน. อำเภอเอราวัณ	
2	20 พ.ย.61	ศาลาประชาคม หมู่ 2 บ้านหัวฝาย	-การยื่นขอมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) -การตลาด/ช่องทางการตลาด -การแปรรูปเสื่อกก (ลงมือปฏิบัติจริง)	20 คน	นางสร้อยสุดา ศาลาฤทธิ์ นักวิชาการมาตรฐาน สนง.อุตสาหกรรมจังหวัดเลย น.ส.ปณิดา โปตะนันท์ นักวิชาการพาณิชย์ปฏิบัติการ สนง.พาณิชย์จังหวัดเลย น.ส.ศลยา พลแสน เจ้าหน้าที่บริษัทประชารัฐรัก สามัคคี (วิสาหกิจเลย) จำกัด นางปิยะนุช กุณวงศ์ กศน. อำเภอเอราวัณ	
3	29 พ.ย.61	ศาลาประชาคม หมู่ 2 บ้านหัวฝาย	การจัดทะเบียน วิสาหกิจชุมชน	20 คน	นายเหียรธวัช สุชะ นักวิชาการส่งเสริม การเกษตรชำนาญการ สนง.เกษตรจังหวัดเลย	

ภาคผนวก ซ.

ตารางแผนการปฏิบัติการ การวิจัยเรื่อง
ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ร่วมกิจกรรม
1. การวางแผนก่อน การดำเนินการวิจัย	ศึกษาบริบทชุมชน บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 2 โดยคิดจากวิชากรณี เลือกสรรผู้ กระบวนการเลือก หัวข้อวิจัย	1. เพื่อศึกษาสภาพ บริบทชุมชน บ้านหัวฝาย 2. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความ ต้องการของชุมชน 3. เพื่อค้นหาชาวบ้าน ที่สนใจเข้าร่วมทำวิจัย	1. ประธานกลุ่มเลือก 2. กรรมการ กลุ่มเลือก 3. สมาชิกกลุ่มเลือก 4. ชาวบ้านหัวฝาย 5. ผู้วิจัย
2. การปฏิบัติการวิจัย	1. การสัมภาษณ์ การ สนทนากลุ่ม และการ สังเกต 2. จัดฝึกอบรมเชิง ปฏิบัติการการทอเสื่อ กกเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น หมวก และผ้ามา่น	1. เพื่อเตรียมความ พร้อมในจัดตั้งกลุ่มทอ เสื่อให้เป็นรูปธรรม 2. เพื่อฝึกอบรมเชิง ปฏิบัติการการทอเสื่อ กกเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ 3. เพื่อจดทะเบียนเป็น วิสาหกิจชุมชน	1. ประธานกลุ่มเลือก 2. กรรมการกลุ่ม เลือก 3. สมาชิกกลุ่มเลือก 4. ชาวบ้านหัวฝาย 5. ผู้วิจัย 6. หน่วยงานภาครัฐ 7. หน่วยงาน ภาคเอกชน 8. หน่วยงานปกครอง ส่วนท้องถิ่น 9. ภาคประชาชน

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้ร่วมกิจกรรม
3. หลังปฏิบัติการวิจัย	นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เป็น องค์ความรู้ใหม่ ตาม วัตถุประสงค์การวิจัย	เพื่อตอบคำถามสำคัญ ของการวิจัย	ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย

ภาคผนวก ณ.
ภาพประกอบการวิจัย

ภาพที่ 5 การสัมภาษณ์ประธานและกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก

ภาพที่ 6 การสัมภาษณ์ประธานและกรรมการกลุ่มทอเสื่อกก

ภาพที่ 7 การสัมภาษณ์กรรมการกลุ่มทอดีออก

ภาพที่ 8 การสนทนากลุ่ม

ภาพที่ 9 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ภาพที่ 10 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ภาพที่ 11 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ภาพที่ 12 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ภาพที่ 13 การนำเสื้อกทที่ทอสำเร็จแล้วไปแสดงกิจกรรมของหมู่บ้าน

ภาพที่ 14 การนำเสื้อกทที่ทอสำเร็จแล้วไปแสดงกิจกรรมของหมู่บ้าน

ภาพที่ 15 กรรมการและสมาชิกกลุ่มทอเสื้ออก

ภาพที่ 16 การนำเสื้ออกไปประดับรถยนต์ขบวนแห่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ว่าที่ ร.ต.หญิงชนวรรณ ชินชัยวุธ
วันเดือนปีเกิด	14 พฤศจิกายน 2520
ที่อยู่	119 หมู่ 10 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
เบอร์โทรศัพท์	088-9424565
อีเมลล์	lovewan4545@outlook.co.th
สถานที่ทำงาน	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย 302/9 ถนนเลย-เชียงคานตำบลคูคตป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาการจัดการทั่วไป สถาบันราชภัฏพระนคร พ.ศ. 2543

